

**JAMHURI YA MUUNGANO WA TANZANIA
WIZARA YA HABARI, UTAMADUNI, SANAA NA MICHEZO**

**HOTUBA YA MHESIMIWA PROF. PALAMAGAMBA JOHN AIDAN
MWALUKO KABUDI (MB.), WAZIRI WA HABARI, UTAMADUNI,
SANAA NA MICHEZO, AKIWASILISHA BUNGENI MAKADIRIO
YA MAPATO NA MATUMIZI YA WIZARA KWA
MWAKA WA FEDHA 2025/26**

MEI, 2025

DODOMA

Mheshimiwa Dkt. Philip Isdor Mpango, Makamu wa Rais wa Jamhuri ya Muungano wa Tanzania akiwa katika picha ya pamoja na Waziri wa Habari, Utamaduni, Sanaa na Michezo Mheshimiwa Prof. Palamagamba John Aidan Mwaluko Kabudi (Mb.) na Viongozi wengine wa Wizara hiyo, pamoja na Mkoa wa Mbeya katika Mkutano wa 109 wa wadau wa elimu kwa umma (WASHITIRI) ulioandaliwa na Shirika la Utangazaji Tanzania (TBC) tarehe 21 Februari, 2025.

Mheshimiwa Dkt. Doto Mashaka Biteko (Mb.), Naibu Waziri Mkuu na Waziri wa Nishati (aliyevaa nguo zenye rangi nyeusi) akiwa katika picha ya pamoja na Waziri wa Habari, Utamaduni, Sanaa na Michezo Mheshimiwa Prof. Palamagamba John Aidan Mwaluko Kabudi (Mb), (kulia kwake) pamoja na washindi wa mbio za Kilimanjaro (Kili Marathon) zilizofanyika Februari 23, 2025 mkoani Kilimanjaro.

**VIONGOZI WA WIZARA YA HABARI, UTAMADUNI,
SANAA NA MICHEZO**

Mhe. Prof. Palamagamba J.A.M. Kabudi (Mb.)
WAZIRI

Mhe. Hamis Mwinjuma (Mb.)
NAIBU WAZIRI

Bw. Gerson Msigwa
KATIBU MKUU

Bw. Methusela Ntonda
NAIBU KATIBU MKUU

YALIYOMO

ORODHA YA VIFUPISHO.....	iii
UTANGULIZI	1
2.0 DIRA, DHIMA, MAJUKUMU, MISINGI YA MWELEKEO NA VIPAUMBELE VYA WIZARA NA TAASISI ZILIZO CHINI YA WIZARA	13
3.0 MAPITIO YA UTEKELEZAJI WA MAJUKUMU KWA KIPINDI CHA MWAKA 2024/25	16
4.0 CHANGAMOTO ZILIZOJITOKEZA NA HATUA ZILIZOCHUKULIWA KUKABILIANA NAZO	112
5.0 MPANGO NA BAJETI KWA MWAKA WA FEDHA 2025/26.....	114
5.1 SEKTA YA HABARI	114
5.1.1 IDARA YA HABARI-MAELEZO.....	114
5.1.2 SHIRIKA LA UTANGAZAJI TANZANIA (TBC)	116
5.1.3 KAMPUNI YA MAGAZETI YA SERIKALI (TSN) ...	118
5.2 SEKTA YA MAENDELEO YA UTAMADUNI.....	118
5.2.1 IDARA YA MAENDELEO YA UTAMADUNI	118
5.2.2 BARAZA LA KISWAHILI LA TAIFA (BAKITA).....	119
5.2.3 KITUO CHA URITHI WA UKOMBOZI WA BARA LA AFRIKA	120
5.3 SEKTA YA MAENDELEO YA SANAA.....	120
5.3.1 IDARA YA MAENDELEO YA SANAA	120
5.3.2 BODI YA FILAMU TANZANIA	122
5.3.3 BARAZA LA SANAA LA TAIFA (BASATA)	122
5.3.4 OFISI YA HAKIMILIKI TANZANIA (COSOTA)	123
5.3.5 TAASISI YA SANAA NA UTAMADUNI BAGAMOYO (TaSUBa).....	123
5.3.6 MFUKO WA UTAMADUNI NA SANAA TANZANIA	124

5.4	SEKTA YA MAENDELEO YA MICHEZO	126
5.4.1	IDARA YA MAENDELEO YA MICHEZO	126
5.4.2	BARAZA LA MICHEZO LA TAIFA (BMT)	127
5.4.3	CHUO CHA MAENDELEO YA MICHEZO MALYA	127
5.5	MIRADI YA MAENDELEO.....	128
5.6	KUIMARISHA UTENDAJI WA WIZARA NA RASILIMALIWATU.....	138
6.0	MAKADIRIO YA BAJETI KWA MWAKA WA FEDHA 2025/26	139
6.1	MAPATO	139
6.2	MATUMIZI YA KAWAIDA NA MIRADI YA MAENDELEO.....	140
7.0	MAOMBI YA FEDHA KWA AJILI YA KUTEKELEZA MPANGO WA MWAKA 2025/26	140
8.0	SHUKURANI	141
	VIAMBATISHO	145
	Kiambatisho Na. 1: MADUHULI YANAYOTARAJIWA KUKUSANYWA NA WIZARA NA TAASISI ZAKE KWA MWAKA 2025/26	145
	Kiambatisho Na.2: MGAWANYO WA BAJETI YA WIZARA YA MWAKA 2025/26 KWA IDARA NA VITENGO, TAASISI ZILIZO CHINI YA WIZARA NA MIRADI YA MAENDELEO	147

ORODHA YA VIFUPISHO

AAFCON	The African Amputee Football Cup of Nations
AFCON	Africa Cup of Nations
AICC	Arusha International Conference Center
AMIS	Artist Management Information System
BAKITA	Baraza la Kiswahili la Taifa
BASATA	Baraza la Sanaa la Taifa
BET	Black Entertainment Television
BMT	Baraza la Michezo la Taifa
BRELA	Business Regulations and Licensing Agency
CAC	Chamwino Arts Center
CAF	Confederation of African Football
CCM	Chama Cha Mapinduzi
CDEA	Culture and Development East Africa
CHAN	Championship of African Nations
CMOs	Copyright Management Organizations
COSOTA	Copyright Society of Tanzania (Ofisi ya Hakimiliki Tanzania)
CRDB	Benki ya CRDB
CRJE	China Railway Jianchang Engineering
DEV	Development
EDCF	Economic Development Cooperation Fund
eGA	e - Government Authority
FEASSSA	Federation of East Africa Secondary School Sports Associations
GOYN	Global Opportunity Youth Network
HAPAWARDS	Hollywood and African Prestigious Awards

KOICA	Shirika la Ushirikiano Kimataifa la Korea
JICA	Japan International Cooperation Agency
JKT	Jeshi la Kujenga Taifa
JNICC	Julius Nyerere International Conference Center
JNHPP	Bwawa la Kufua Umeme la Julius Nyerere
KAKAMA	Kamisheni ya Kiswahili ya Afrika Mashariki
KOICA	Korean International Cooperation Agency
MASIKIDU	Maadhimisho ya Siku ya Kiswahili Duniani
MTV	Music Television
MUM	Muslim University of Morogoro
NACTVET	National Council for Technical and Vocational Education and Training
NEST	National e-Procurement System of Tanzania
NBC	National Bank of Commerce
NBS	National Bureau of Statistics
NCAA	Ngorongoro Conservation Area Authority
NEEC	National Economic Empowerment Council
NMB	National Microfinance Bank
OAU	Organisation of African Union (Umoja wa Nchi Huru za Afrika)
OBFT	Open Boxing Federation of Tanzania
OC	Other Charges (Matumizi Mengineyo)
OR – TAMISEMI	Ofisi ya Rais Tawala za Mikoa na Serikali za Mitaa
PE	Personal Emoluments
RTD	Radio Tanzania
SADC	Southern African Development

	Community
SARS	System ya Usajili wa Vyama vya Michezo
SAUT	Chuo Kikuu cha Mtakatifu Agustino
SHIMISEMITA	Shirikisho la Michezo la Serikali za Mitaa Tanzania
SHIMIWI	Shirikisho la Michezo la Wizara na Idara za Serikali
SHIMMUTA	Shirikisho la Michezo la Mashirika ya Umma, Taasisi na Kampuni Binafsi Tanzania
SIMA	Sports Infrastructure Management Agency
SJMC	The School of Journalism and Mass Communication
SGR	Standard Gauge Railway
TAMRISO	Tanzania Music Rights Society
TANAPA	Tanzania National Park
TaSUBa	Taasisi ya Sanaa na Utamaduni Bagamoyo
TAPSEA	Tanzania Personal Secretaries Association
TAUSI	Tax Administration Universal System Interface
TET	Taasisi ya Elimu Tanzania
TBC	Tanzania Broadcasting Corporation
TEHAMA	Teknolojia ya Habari na Mawasiliano
TCRA	Tanzania Communication Regulatory Authority
TCTA	Tanzania Correction Training Academy
TFB	Tanzania Film Board
TFF	Tanzania Football Federation
NIC	Shirika la Bima la Taifa

TIN	Taxpayer Identification Number
TMA	Tanzania Music Award
TOA	Tanzania Olympians Association
ToT	Training of Trainers
TPA	Tanzania Port Authority
TPBRC	Tanzania Professional Boxing Regulatory Commission
TRA	Tanzania Revenue Authority
TSC	Tanzania Safari Channel
TSN	Tanzania Standard Newspapers
TWFA	Tanzania Women Football Association
UAE	United Arab Emirates
UCSAF	Universal Communication Service Access Fund
UDSM	University of Dar es Salaam
SUZA	State University of Zanzibar
UMISSETA	Umoja wa Michezo ya Shule za Sekondari Tanzania
UNITASHUMTA	Umoja wa Michezo na Taaluma kwa Shule za Msingi Tanzania
UNESCO	United Nations, Educational, Scientific and Cultural
VIP	Very Important Person
VON	Voice of Nigeria
WAFCON	Women's Cup of Nation
WAWAMAKI	Kikundi cha Wanawake Wajasiriamali wa Sanaa za Ufundi cha Kijiji cha
WWO	Waandishi Waendesha Ofisi

**HOTUBA YA MHE. PROF. PALAMAGAMBA JOHN
AIDAN MWALUKO KABUDI (MB.), WAZIRI WA
HABARI, UTAMADUNI, SANAA NA MICHEZO,
AKIWASILISHA BUNGENI MAKADIRIO YA
MAPATO NA MATUMIZI YA WIZARA KWA
MWAKA WA FEDHA 2025/26**

1.0 UTANGULIZI

1. *Mheshimiwa Spika,* kufuatia taarifa iliyowasilishwa leo na Mwenyekiti wa Kamati ya Kudumu ya Bunge ya Elimu, Utamaduni na Michezo iliyochoambua Bajeti ya Wizara ya Habari, Utamaduni, Sanaa na Michezo katika Bunge lako Tukufu, naomba kutoa hoja kwamba Bunge lako Tukufu likubali kupokea, kujadili na kupitisha Makadirio ya Mapato na Matumizi ya Wizara ya Habari, Utamaduni, Sanaa na Michezo (Fungu 96) kwa mwaka wa Fedha 2025/26.

2. *Mheshimiwa Spika,* awali ya yote, nianze kwa kumshukuru Mwenyezi Mungu Rahimu kwa kuturuzuku uhai, kuendelea kutupatia afya njema na kutuwezesha kukutana tena siku ya leo kujadili ustawi wa sekta za habari, utamaduni, sanaa na michezo. Tunayo kila sababu ya kumshukuru Mwenyezi Mungu kwa kuendelea kuijalia nchi yetu amani, usalama, utulivu, mshikamano na upendo. Tuendeleo kumwomba Mwenyezi Mungu atuongoze katika kujadili Hotuba hii ya bajeti kwa nia njema ya kuhakikisha Sekta za Habari, Utamaduni, Sanaa na Michezo zinakuwa na mchango mkubwa katika maendeleo ya Taifa.

3. Mheshimiwa Spika, kwa unyenyekevu mkubwa nitumie fursa hii kumshukuru Mheshimiwa Dkt. Samia Suluhu Hassan, Rais wa Jamhuri ya Muungano wa Tanzania kwa kuendelea kuniamini na kwa kunateua kuwa Waziri wa Wizara muhimu na nyeti ya Habari, Utamaduni, Sanaa na Michezo. Hii ni heshima kubwa sana kwangu na naichukulia kama chachu ya kuendelea kulitumikia taifa hili kwa bidii, weledi na uadilifu mkubwa.

4. Mheshimiwa Spika, Wizara hii ni mhimili muhimu sana kwa maendeleo ya jamii na Taifa kwa ujumla, ambayo kwa maneno mengine naweza kusema ni Wizara yenye nguvu shawishi (**soft power**) ya nchi inayobeba mtima wa Taifa letu na kuitanabaisha katika kaumu ya Mataifa. Pia, Wizara hii ndiyo inayolinda mtima wa Taifa hili. Sekta ya habari imekuwa na mchango mkubwa katika kuhabarisha, kuelimisha, kuburudisha na kuhakikisha kuwa wananchi wanapata taarifa muhimu zinazowawezesha kushiriki kikamilifu katika maendeleo ya nchi yetu. Aidha, utamaduni wetu ni uti wa mgongo wa Taifa letu. Hivyo, kupitia sekta ya utamaduni Serikali imeendelea kujenga uzalendo, kuhifadhi mila na desturi pamoja na maadili ya Mtanzania.

5. Mheshimiwa Spika, kwa upande wa sekta ya sanaa, imekuwa na nafasi kubwa katika uzalishaji wa ajira hususan kwa vijana. Aidha, wasanii wetu wameendelea kuwa mabalozi wa nchi yetu ndani na nje ya mipaka yetu. Michezo nayo ni kiungo muhimu katika kujenga fahari ya maendeleo ya Taifa letu. Michezo siyo burudani tu, bali pia ni nyenzo ya kuimarisha afya,

umoja na mshikamano wa taifa na ni chanzo cha ajira kwa vijana wetu.

6. *Mheshimiwa Spika*, *mwenye macho haambiwi tazama!* Kwa heshima kubwa naomba nitumie fursa hii kumshukuru na kumpongeza Mheshimiwa Dkt. Samia Suluhu Hassan, Rais wa Jamhuri ya Muungano wa Tanzania kwa jitihada zake kubwa na za dhati katika kuendeleza sekta za habari, utamaduni, sanaa na michezo. Katika kipindi cha miaka minne (4) ya Serikali ya Awamu ya Sita (6) mafanikio makubwa yaliyopatikana katika Sekta hizi yametokana na uongozi wake mahiri, wenye weledi, umakini na upeo mkubwa unaoendelea kulishamirisha Taifa letu ndani na nje ya nchi. Sisi na wadau wetu wote wa sekta za Habari, Utamaduni, Sanaa na Michezo tunamwahidi kuendelea kumtii, kuchapa kazi kwa bidii na kwa weledi ili kutimiza fikra na maono yake kwa nchi yetu.

7. *Mheshimiwa Spika*, kupitia uongozi wake madhubuti tumeona mabadiliko makubwa katika Sekta ya Habari ambapo vyombo vya habari vimeendelea kupata mazingira wezeshi ya kufanya kazi kwa uhuru na uwazi, huku vikizingatia weledi na maadili ya taaluma ya habari. Aidha, katika kipindi cha miaka minne ya uongozi wa Serikali ya Awamu ya Sita chini ya Dkt. Samia Suluhu Hassan, Rais wa Jamhuri ya Muungano wa Tanzania, Shirika la Utangazaji Tanzania (TBC) limepata mafanikio makubwa ya kujivunia. Mafanikio hayo yamejidhihirisha katika nyanja za habari, utangazaji, mifumo, rasilimaliwatu, upanuzi wa usikivu na ujenzi wa makao Makuu ya TBC jijini Dodoma. Aidha,

mafanikio mengine ni pamoja na uanzishwaji wa chaneli za kimbakati, uboreshaji wa maslahi ya watumishi na upelekaji wa habari za nchi kimataifa. Hivyo, TBC imetimiza lengo kuu la kuitangaza nchi kimataifa pamoja na kukuza lugha adhimu na aushi ya Kiswahili, utalii na utamaduni wa Mtanzania.

8. Mheshimiwa Spika, pia nimshukuru na nimpongeze **Mheshimiwa Rais** kwa namna alivyo mstari wa mbele katika kuchochea ukuaji wa Sekta ya Michezo. **Mheshimiwa Rais** amekuwa akihamashisha timu zetu za Taifa na vilabu vyetu kufanya vizuri katika mashindano ya kimataifa kwa kutoa motisha kwa kila goli linalofungwa katika mashindano ya kimataifa. Kwa mantiki hiyo, mchango wa **Mheshimiwa Rais** ndiyo chachu ya mafanikio ya timu zetu za Taifa na vilabu vyetu katika mashindano mbalimbali ya kimataifa ambapo kwa mara ya kwanza, baada ya miaka 30 jumla ya timu Sita (6) za Taifa zimeweza kufuzu katika mashindano makubwa. Kutokana na mchango huu wa **Mheshimiwa Rais** Tanzania imekuwa mwenyeji wa Fainali za Mashindano ya Mataifa ya Afrika kwa Wachezaji wa Ndani (CHAN 2024) na Fainali za Mashindano ya Mpira wa Miguu za Mataifa ya Afrika (AFCON 2027). Aidha, timu ya Taifa ya wanawake imefuzu katika mashindano ya Kombe la Mataifa ya Afrika la Wanawake la CAF (WAFCON) yatakayofanyika nchini Morocco mwaka 2025 na timu ya Taifa ya vijana chini ya umri wa miaka 17 (Serengeti Boys) imefuzu kucheza Fainali za Kombe la Mataifa ya Afrika kwa Vijana (AFCON U-17) za mwaka 2025. Vilevile, timu ya vijana wa umri wa chini ya miaka 20 imefuzu mashindano ya

AFCON 2025 na timu ya Taifa ya mpira wa miguu imefanikiwa kufuzu katika mashindano ya AFCON 2024. Pia, timu ya Taifa ya Wanawake ya Futsal imefanikiwa kufuzu katika fainali za AFCON (*Women's Futsal Cup of Nations 2025*) pamoja na kukata tiketi ya kushiriki Kombe la Dunia 2025.

9. Mheshimiwa Spika, *angurumapo simba mcheza nani?* Nitumie fursa hii kuipongeza kilabu ya Simba kwa mafaniko makubwa waliyoyapata kwa kufanikiwa kufika katika hatua ya fainali ya Kombe la Shirikisho Barani Afrika. Mafanikio haya si tu yanatoa heshima kwa kilabu hiyo, bali pia yanaitangaza nchi yetu katika ramani ya soka la kimataifa. Kupitia mafanikio haya, Simba, imeweza kushika nafasi ya nne kati ya vilabu bora barani Afrika jambo ambalo ni fahari kwa nchi yetu. Aidha, huu ni ushahidi tosha kuwa sekta ya michezo ikipewa kipaumbele na uongozi wa juu wa nchi, inaweza kuwa injini muhimu ya maendeleo ya taifa letu. Pia, nitoe pongezi kwa Mwanariadha mashuhuri na shupavu **Alphonse Felix Simbu** ambaye hivi karibuni aliipeperusha vema bendera ya Tanzania kimataifa kwa kushika nafasi ya pili katika Mashindano ya Mbio za Boston zilizofanyika nchini Marekani tarehe 21 Aprili 2025. Ushindi wake umeitangaza nchi yetu katika tasnia ya michezo Ulimwenguni.

10. Mheshimiwa Spika, chini ya uongozi wa Mheshimiwa Dkt. Samia Suluhu Hassan, Rais wa Jamhuri ya Muungano wa Tanzania, nchi yetu imekuwa na uwekezaji mkubwa katika miundombinu ya michezo ikiwamo ujenzi wa viwanja vya mpira wa miguu katika

Jiji la Arusha na Dodoma, ujenzi wa Akademi ya Michezo katika Chuo cha Maendeleo ya Michezo Malya na ujenzi wa vituo vya michezo na kupumzikia wananchi.

11. Mheshimiwa Spika, pia nitumie nafasi hii kumpongeza **Mheshimiwa Rais** kwa kuendelea kuwa bega kwa bega na wasanii wetu kwa kuweka mazingira wezeshi katika maendeleo ya sanaa nchini ambapo wasanii wetu wameendelea kupatiwa mitaji kwa ajili ya kuboresha kazi zao za sanaa. Katika uongozi wake **Mheshimiwa Rais** amefufua Mfuko wa Utamaduni na Sanaa uliokuwa umekufa kwa zaidi ya miaka 10 na kwa kipindi kifupi, jumla ya miradi 359 ya utamaduni na sanaa imepatiwa mikopo yenye jumla ya thamani ya Shilingi **5,250,070,500**. Aidha, **Mheshimiwa Rais** amekuwa mshiriki wa moja kwa moja katika matukio na shughuli mbalimbali za Sekta zetu, ikiwamo ushiriki wake kama mgeni rasmi katika Tuzo za Ucheshi Tanzania (Tanzania Comedy Awards) zilizofanyika tarehe 22 Februari 2025 na Tamasha la Utamaduni lililofanyika mkoani Ruvuma, tarehe 20 hadi 23 Septemba 2024. Hatua hizi zimeongeza hamasa kwa vijana kujiajiri kupitia sanaa na pia imeendelea kuvutia wadau kuwekeza katika Sekta hii. Hakika **Mheshimiwa Rais** anastahili shukurani na pongezi. Hivi sasa amezibadilisha sekta hizi kuwa fursa ya ajira kwa vijana nchini.

12. Mheshimiwa Spika, halikadhalika, ninawapongeza sana Mheshimiwa Dkt. Philip Isdor Mpango, Makamu wa Rais wa Jamhuri ya Muungano wa Tanzania, Mheshimiwa Dkt. Hussein Ali Mwinyi, Rais wa Zanzibar

na Mwenyekiti wa Baraza la Mapinduzi, Mheshimiwa Kassim Majaliwa Majaliwa (Mb.), Waziri Mkuu wa Jamhuri ya Muungano wa Tanzania na Mheshimiwa Dkt. Doto Mashaka Biteko (Mb.), Naibu Waziri Mkuu na Waziri wa Nishati kwa kutekeleza majukumu yao kwa ufanisi mkubwa katika kumsadia Mheshimiwa Rais. Viongozi hawa wamekuwa chachu na msaada kwa Mheshimiwa Rais kwa kutupatia maelekezo pamoja na ushauri uliosaidia kuboresha sekta hizi. Ninawashukuru na kuwapongeza sana.

13. Mheshimiwa Spika, nizidi kumpongeza Mheshimiwa Kassim Majaliwa Majaliwa (Mb.), Waziri Mkuu wa Jamhuri ya Muungano wa Tanzania, kwa Hotuba ya Bajeti yake iliyotoa utekelezaji wa malengo ya Serikali katika mwaka 2024/25 na mwelekeo wa shughuli za Serikali kwa mwaka 2025/26. Pamoja na masuala mengine Hotuba hiyo imetoa maelezo kuhusu Sekta zilizo chini ya Wizara. Wizara yangu inaahidi kutekeleza maelekezo yote yaliyotolewa.

14. Mheshimiwa Spika, kipekee naomba nikupongeze wewe Mheshimiwa Dkt. Tulia Ackson (Mb.), Spika wa Bunge la Jamhuri ya Muungano wa Tanzani kwa kuliongoza kwa busara na weledi Bunge la 12 la Jamhuri ya Muungano wa Tanzania. Maelekezo na miongozo yako imekuwa msingi wa ufanisi mkubwa wa Bunge katika kuisimamia Serikali kutekeleza vema majukumu yake. Vilevile, ninampongeza Mheshimiwa Mussa Azzan Zungu (Mb.), Naibu Spika wa Bunge la Jamhuri ya Muungano wa Tanzania kwa kukusaidia na kukushauri vema katika majukumu yako ya kuliongoza Bunge. Nawapongeza

sana Wenyeviti wa Bunge, Mheshimiwa Najma Murtaza Giga (Mb.), Mheshimiwa Dkt. Joseph Kizito Mhagama (Mb.) na Mheshimiwa Deodatus Philip Mwanyika (Mb.) kwa kusimamia vema na kwa ustadi mkubwa mijadala ya kibajeti katika Bunge lako Tukufu.

15. Mheshimiwa Spika, *ukiona vyaelea ujue vimeundwa!* Naishukuru kwa dhati Kamati ya Kudumu ya Bunge ya Elimu, Utamaduni na Michezo chini ya Mwenyekiti wake Mheshimiwa, Husna Juma Sekiboko (Mb.), na Mheshimiwa Mussa Ramadhani Sima (Mb.), Makamu Mwenyekiti wa Kamati pamoja na wajumbe wote wa Kamati kwa maelekezo, ushauri, michango na maoni yao kwa Wizara yangu ambayo yametusaikia sana katika kuboresha utendaji kazi. Maelekezo yao yamesaikia kwa kiwango kikubwa katika uwasilishaji wa hotuba hii mbele ya Bunge lako Tukufu. Kamati hii imekuwa nguzo muhimu katika usimamizi madhubuti wa utekelezaji wa bajeti na ukaguzi wa miradi, ambapo imefanikisha kuhakikisha rasilimali za umma zinatumiwa kwa ufanisi na kwa manufaa ya umma. Kama misingi ya nyumba imara inavyowekwa kwa ustawi wa jengo, ndivyo uongozi wa Kamati hii ulivyojenga msingi madhubuti wa maendeleo, unaoleta mafanikio endelevu na mabadiliko chanya katika jamii yetu. Wizara itaendelea kuzingatia ushauri, maoni, mapendekezo na maelekezo yanayotolewa na Kamati kwa maendeleo ya Sekta za Habari, Utamaduni, Sanaa na Michezo kwa mwaka wa fedha 2025/26.

16. Mheshimiwa Spika, pia, nitumie fursa hii kuwashukuru waheshimiwa wabunge wote kwa maoni,

ushauri na maelekezo ambayo yamekuwa yakiisaidia Wizara kuboresha vipaumbele, mikakati yake na pia kuweka msingi imara wa utekelezaji wa majukumu ya Wizara kwa ufanisi zaidi.

17. Mheshimiwa Spika, *kinga na kinga ndipo moto uwakapo!* Mafanikio yaliyopatikana katika kipindi chote hiki ni kutokana na ushirikiano mzuri miongoni mwa wadau wa Wizara wakiwamo viongozi na watumishi wa Wizara. Natambua mchango mkubwa wa viongozi wenzangu wa Wizara wakati wa kufanikisha utekelezaji wa majukumu na mageuzi makubwa tunayoendelea nayo wizarani na katika sekta zetu. Nianze kwa kumshukuru kwa dhati kabisa Mheshimiwa Hamis Mwinjuma (Mb.), Naibu Waziri wa Habari, Utamaduni, Sanaa na Michezo kwa msaada mkubwa anaonipa katika kutekeleza majukumu ya Wizara. Aidha, nimshukuru Bw. Gerson Msigwa, Katibu Mkuu; Bw. Methusela Ntonda, Naibu Katibu Mkuu; Wakurugenzi, Wakurugenzi Wasaidizi, Wakuu wa Vitengo na Wakuu wa Taasisi zilizo chini ya Wizara na watumishi wote wanaofanya kazi kwa bidii na wanaohakikisha mipango ya Wizara inatekelezwa kama ilivyopangwa. Rai yangu ni kuwa tuendeleze ushirikiano huu kwani *kwa pamoja twaweza, tukitengana twaanguka.*

18. Mheshimiwa Spika, pia, niwashukuru Washirika wa Maendeleo na wadau wengine ikiwa ni pamoja na mashirikisho, vyama, vilabu na kila mdau kwa nafasi yake katika Sekta za Habari, Utamaduni, Sanaa na Michezo kwa kuhakikisha Sekta hizi zinakua na kufanikisha malengo yaliyokusudiwa kwa mujibu wa Sera.

19. Mheshimiwa Spika, kwa namna ya kipekee, naomba kutumia nafasi hii kukipongeza Chama cha Mapinduzi (CCM) kupitia Mkutano Mkuu Maalumu wa Chama uliofanyika tarehe 19 Februari 2025, kwa hatua ya busara na ya kizalendo ya kumpitisha Mheshimiwa Dkt. Samia Suluhu Hassan kuwa mgombea wa kiti cha Urais kwenye uchaguzi mkuu utakaofanyika baadaye mwaka huu. Uamuzi huu unaakisi imani kubwa waliyonayo Watanzania kupitia chama chao, kwa uongozi wa Mheshimiwa Dkt. Samia Suluhu Hassan ambaye kwa muda mfupi amethibitisha kuwa ni kiongozi shupavu, makini, jasiri, na mwenye maono mapana kwa maendeleo ya Taifa letu. Bila shaka, hatua hii itamwezesha kukamilisha kwa mafanikio makubwa, ahadi, mipango na mikakati yote aliyoianzisha, na bila shaka, atayatekeleza kwa kishindo, kwa sababu Tanzania iko kwenye mikono salama. Kama wasemavyo wahenga, *palipo na nia, pana njia*, na kwa uongozi wa Dkt. Samia, tumeona njia hizo zikifunguliwa kwa vitendo, kwa ustawi wa Watanzania wote.

20. Mheshimiwa Spika, tunapoingia katika uchaguzi Mkuu wa mwaka 2025, CCM tayari tumekamilisha na tunasema **“Kazi na Utu, Tunasonga Mbele”**. **Mitano tena kwa Mama Samia!** Watanzania tusidanganyike wala tusihadaike, wale wengine wameanza kugawana fito, tumaini pekee limebaki kwa CCM chini ya Dkt. Samia Suluhu Hassan, Jemedari wetu.

21. Mheshimiwa Spika, nitumie fursa hii pia kuwapongeza kwa dhati Mheshimiwa Dkt. Hussein Ali Mwinyi kwa kupitishwa kuwa mgombea wa nafasi ya

Urais wa Zanzibar. Uteuzi huu ni ishara ya kuthamini kazi nzuri aliyofanya na imani kubwa ya wananchi wa Zanzibar. Vilevile, nampongeza kwa dhati Mheshimiwa Dkt. Emmanuel John Nchimbi kwa kuchaguliwa kuwa Mgombea Mwenza katika Serikali ya Jamhuri ya Muungano wa Tanzania. Huu ni muunganiko wenye nguvu, uzoefu, na uwakilishi bora wa Watanzania wote.

22. Mheshimiwa Spika, *mwenda tezi na omo marejeo ngamani!* Ninawashukuru wapiga kura wangu wananchi wa Jimbo la Kilosa kwa kuniadini na kuendelea kunipa ushirikiano mkubwa wakati wa utekelezaji wa majukumu yangu; na wakati wa kukabiliana na changamoto mbalimbali zinazokabili jimbo letu la Kilosa. Ushirikiano wenu, moyo wa uzalendo, na utayari wenu ni nguzo kuu katika mafanikio makubwa tunayoyashuhudia yaliyobadilisha jimbo letu la Kilosa kuwa na miradi lukuki katika sekta zote. Naomba waendeleo kuniadini kwani kama wasemavyo wahenga, “*mwana hasahau mkono uliomlea,*” nitaendelea kuwa mtumishi wao mwaminifu.

23. Mheshimiwa Spika, ni masikitiko yetu kwamba katika kipindi hiki Bunge lako Tukufu lilipatwa na msiba wa Mheshimiwa Dkt. Faustine Engelbert Ndugulile, aliyekuwa Mbunge mwenzetu akiwawakilisha wananchi wa Jimbo la Kigamboni ambaye pia alikuwa Mkurugenzi Mteule wa Shirika la Afya Duniani (WHO) kwa Kanda ya Afrika. Mheshimiwa Dkt. Faustine Ndugulile atakumbukwa kama kiongozi shupavu aliyewakilisha Tanzania kwa heshima katika majukwaa ya kitaifa na kimataifa na upande wa michezo hasa kwa kuzingatia

kuwa alikuwa mwanamichezo mahiri na shabiki kindakindaki wa klabu ya Simba. Kwa niaba ya Wizara na wadau wetu, tunatoa pole kwako Mheshimiwa Spika, Mheshimiwa Naibu Spika, Waheshimiwa Wabunge, familia ya marehemu, ndugu, jamaa na marafiki na wananchi wote wa Jimbo la Kigamboni. Mungu ailaze roho ya marehemu mahali pema peponi. Amina.

24. Mheshimiwa Spika, katika kipindi cha Julai, 2024 hadi Aprili, 2025 Taifa letu pia limepoteza wadau mahiri na wa kutegemewa katika sekta zetu, wakiwamo wanahabari, wanamichezo, wanautamaduni na wasanii mbalimbali. Nitumie fursa hii kutoa pole kwa familia za marehemu wote, ndugu, jamaa, marafiki na kwa Watanzania wote kwa ujumla kwa kuwapoteza wapendwa wao. Tunamwomba Mwenyezi Mungu azipokee roho za marehemu wote na kuzilaza mahali pema peponi. Amina.

25. Mheshimiwa Spika, hotuba hii imeandaliwa kwa kuzingatia maudhui na maelekezo ya Hotuba ya Mheshimiwa Kassim Majaliwa Majaliwa (Mb.), Waziri Mkuu wa Jamhuri ya Muungano wa Tanzania kuhusu Mapitio ya Utekelezaji wa Kazi za Serikali kwa Mwaka 2024/25 na Mwelekeo wa Kazi za Serikali kwa Mwaka 2025/26 aliyoiwasilisha hapa Bungeni tarehe 9 Aprili 2025. Aidha, hotuba hii imezingatia maelekezo ya Mheshimiwa Dkt. Samia Suluhu Hassan, Rais wa Jamhuri ya Muungano wa Tanzania alipohutubia Bunge la Jamhuri ya Muungano wa Tanzania tarehe 22 Aprili 2021; Dira ya Taifa ya Maendeleo 2025; Mpango wa Tatu wa Maendeleo wa Taifa wa Miaka Mitano (2021/22 - 2025/26); Ilani ya Uchaguzi ya Chama cha Mapinduzi

(2020 - 2025); Mpango Mkakati wa Wizara (2021/22 - 2025/26); na sera, sheria na miongozo mbalimbali ya Sekta za Habari, Utamaduni, Sanaa na Michezo; na maelekezo mbalimbali ya viongozi wakuu wa Serikali.

26. Mheshimiwa Spika, hotuba yangu imegawanyika katika sehemu nane: Sehemu ya Kwanza ni Utangulizi; Sehemu ya Pili ni Dira, Dhima, Majukumu, Misingi ya Mwelekeo, na Vipaumbele vya Wizara na taasisi zinazosimamiwa na Wizara; Sehemu ya Tatu inaelezea Mapitio ya Utekelezaji wa Majukumu ya Wizara kwa Kipindi cha Mwaka 2024/25 na Sehemu ya Nne inabainisha changamoto zilizojitokeza na hatua zilizochukuliwa ili kuzipatia ufumbuzi. Aidha, Sehemu ya Tano ni Mpango na Bajeti ya Wizara kwa Mwaka 2025/26; Sehemu ya Sita ni Makadirio ya Bajeti kwa Mwaka 2025/26; Sehemu ya Saba ni Maombi ya Fedha kwa ajili ya kutekeleza Mpango wa Mwaka 2025/26; na Sehemu ya Nane ni Shukurani na Hitimisho.

2.0 DIRA, DHIMA, MAJUKUMU, MISINGI YA MWELEKEO NA VIPAUMBELE VYA WIZARA NA TAASISI ZILIZO CHINI YA WIZARA

27. Mheshimiwa Spika, Dira ya Wizara ni *“Kuwa na Taifa linalohabarishwa kikamilifu, linaloshamirika kiutamaduni, lenye kazi bora za sanaa na lenye umahiri katika michezo”* na dhima ni *“Kuendeleza utambulisho wa Taifa kwa kuwezesha upatikanaji stahiki wa habari, kukuza utamaduni, sanaa na michezo kwa lengo la kuleta maendeleo ya jamii kiuchumi.”*

28. Mheshimiwa Spika, ili kufikia Dira ya Wizara, majukumu ya Wizara ni pamoja na: kuandaa na kusimamia utekelezaji wa Sera, Sheria, Mipango, Miradi na Programu mbalimbali katika Sekta za Habari, Utamaduni, Sanaa na Michezo; kuendeleza shughuli za Habari, Utamaduni, Sanaa na Michezo; na kusimamia shughuli za filamu na michezo ya kuigiza. Majukumu mengine ni kuimarisha utendaji na Rasilimaliwatu Wizarani na kusimamia utendaji wa Taasisi zilizo chini ya Wizara ambazo ni Shirika la Utangazaji Tanzania (TBC), Kampuni ya Magazeti Tanzania (TSN), Baraza la Kiswahili la Taifa (BAKITA), Baraza la Sanaa la Taifa (BASATA), Bodi ya Filamu Tanzania (TFB), Taasisi ya Sanaa na Utamaduni Bagamoyo (TaSUBa), Ofisi ya Hakimiliki Tanzania (COSOTA), na Baraza la Michezo la Taifa (BMT). Vilevile, Wizara inaratibu na kusimamia Chuo cha Maendeleo ya Michezo Malya, Kituo cha Urithi wa Ukombozi wa Bara la Afrika, Bodi ya Ithibati Tanzania na Mfuko wa Utamaduni na Sanaa Tanzania.

29. Mheshimiwa Spika, katika kutekeleza na kuimarisha utendaji kazi, Wizara inaongozwa na misingi mitano (5) ya kimkakati na kimageuzi ambayo ni Kuwafikia Wadau (*Outreach Programmes*); Mageuzi ya Taasisi (*Institutional Reforms*); Utawala Bora (*Good Governance*); Ujenzi wa Miundombinu (*Infrastructure Development*); na Utafutaji wa Rasilimali (*Resources Mobilization*).

30. Mheshimiwa Spika, chini ya misingi hiyo, katika mwaka 2025/26 Wizara imejipanga kutekeleza maeneo mbalimbali ya kipaumbele. Maeneo hayo ni pamoja na

kukarabati, kuboresha, kujenga na kutunza miundombinu katika Sekta za Habari, Utamaduni, Sanaa na Michezo; kuendelea na maandalizi ya CHAN 2024 na AFCON 2027; kukamilisha kutunga na kuhuisha Sera, Sheria, mikakati, miongozo na kanuni mbalimbali katika kuimarisha usimamizi na utekelezaji katika sekta za Habari, Utamaduni, Sanaa na Michezo; kuimarisha, kuziwezesha na kufanikisha ushiriki wa timu za Taifa katika mashindano mbalimbali ya Kimataifa; kuweka na kuboresha mazingira wezeshi na kuimarisha ushiriki wa sekta binafsi katika kukuza na kuendeleza sekta za Habari, Utamaduni, Sanaa na Michezo; na kuratibu, kuendesha na kusimamia matamasha, shughuli na matukio makubwa ya Habari, Utamaduni, Sanaa na Michezo.

31. Mheshimiwa Spika, maeneo mengine ni kuziimarisha na kuziongezea uwezo taasisi zilizo chini ya Wizara ili ziweze kusimamia na kutekeleza majukumu ya Sekta za Habari, Utamaduni, Sanaa na Michezo; kuimarisha ushirikiano na Wizara nyingine katika utendaji kazi hususan zile zinazohusika na masuala ya Kazi na Ajira, Tawala za Mikoa na Serikali za Mitaa (TAMISEMI), Elimu, Afya, Maliasili na Utalii, Mambo ya Nje na Ushirikiano wa Afrika Mashariki; na kuimarisha ushirikiano na wadau mbalimbali ikiwamo Sekta Binafsi katika maendeleo kwa kufadhili na kusukuma mbele gurudumu la Sekta za Habari, Utamaduni, Sanaa na Michezo.

3.0 MAPITIO YA UTEKELEZAJI WA MAJUKUMU KWA KIPINDI CHA MWAKA 2024/25

3.1 MAPATO NA MATUMIZI YA WIZARA

3.1.1 Ukusanyaji wa Maduhuli

32. Mheshimiwa Spika, katika mwaka wa fedha 2024/25 Wizara ilikadiria kukusanya Shilingi Bilioni Moja Milioni Mia Nne Thelathini na Elfu Tatu (Shilingi 1,430,003,000) kutoka kwenye vyanzo saba (7) ambavyo ni mapato yatokanayo na viwanja vya Benjamin Mkapa na Uhuru, ada za mafunzo na mitihani kutoka Chuo cha Maendeleo ya Michezo Malya, vitambulisho vya waandishi wa habari, machapisho ya picha, mabango na majarida, usajili wa magazeti na ada ya mwaka ya magazeti. Hadi kufika mwezi Aprili 2025 Shilingi Milioni Mia Sita Ishirini Na Nne Mia Nane Sitini na Moja Elfu na Mia Mbili Kumi na Mbili (Shilingi 624,861,212), sawa na asilimia 43.6 ya lengo la mwaka zilikuwa zimekusanywa. Miongoni mwa sababu za kutofikia lengo ni pamoja na kusimama kwa matukio ya michezo ya Ligi Kuu kutokana na kuwapo kwa ukarabati mkubwa wa viwanja vya Benjamin Mkapa na Uhuru jijini Dar es Salaam uliosababisha kufungwa kwa viwanja husika.

33. Mheshimiwa Spika, Serikali kupitia Wizara inaendelea kutekeleza mikakati mbalimbali ya kuongeza makusanyo ya mapato ikiwamo kufanya ukarabati mkubwa wa miundombinu katika uwanja, ili kuwezesha kuvutia mashabiki wengi zaidi; kuongeza hamasa katika michezo ikiwamo zawadi mbalimbali kwa washindi ili kuhamasisha matokeo mazuri yatakayochochea ushabiki na hatimaye mapato.

34. Mheshimiwa Spika, kwa upande wa Taasisi zilizo chini ya Wizara, kiasi kilichokadiriwa kukusanywa ni Shilingi Bilioni Thelathini na Nane, Milioni Mia Mbili Hamsini na Tisa, Mia Sita Sabini na Tatu Elfu (Shilingi 38,259,673,000), ambapo hadi kufikia mwezi Aprili 2025, Shilingi Bilioni Kumi na Saba, Milioni Mia Moja Arobaini na Nne, Ishirini na Tano Elfu, Mia Tatu Sabini na Nane na Senti Tisini na Nne (Shilingi 17,144,025,378.94), sawa na asilimia 44.8 ya lengo zilikuwa zimekusanywa. Miongoni mwa sababu zilizochangia kutofikiwa kwa malengo ni kutokana na baadhi ya taasisi za serikali kushindwa kulipa kwa wakati huduma za matangazo zilizotolewa na taasisi zilizo chini ya Wizara ikiwamo TSN. Fauka ya hayo, kwa upande wa vyuo, moja ya sababu ni wanavyuo kutokulipa ada kwa wakati kutokana na changamoto mbalimbali.

35. Mheshimiwa Spika, Wizara kupitia Taasisi inaendelea kutoa elimu kwa wadau na kufanya kampeni mbalimbali ili kuweza kukabiliana na changamoto hizo. Kampeni hizo ni pamoja na kuhamasisha usajili na kufuata taratibu za uzalishaji na usambazaji wa kazi za sanaa; kuongeza kasi ya kuibua vyanzo vipya vya mapato kwa taasisi; utekelezaji wa mabadiliko ya Sheria ya Hakimiliki na Hakishiriki Sura ya 218 na kuhamasisha wanavyuo kulipa ada kwa wakati.

3.1.2 Bajeti ya Matumizi ya Wizara na Mtiririko wa Fedha

36. Mheshimiwa Spika, katika mwaka wa fedha 2024/25, Wizara iliidhinishiwa bajeti yenye jumla ya

Shilingi Bilioni Mia Mbili Themanini na Tano, Milioni Mia Tatu Kumi na Nane na Mia Tatu Themanini na Saba Elfu (Shilingi 285,318,387,000). Kati ya fedha hizo, Mishahara ni Shilingi Bilioni Kumi na Moja, Milioni Mia Mbili Themanini na Mia Moja Kumi na Sita Elfu (Shilingi 11,280,116,000), Matumizi Mengineyo ni Shilingi Bilioni Kumi na Tano, Milioni Mia Nane Arobaini na Saba, Mia Nne Themanini na Tatu Elfu (Shilingi 15,847,483,000) na Miradi ya Maendeleo ni Shilingi Bilioni Mia Mbili Hamsini na Nane, Milioni Mia Moja Tisini na Mia Saba Themanini na Nane Elfu (Shilingi 258,190,788,000).

37. Mheshimiwa Spika, wakati Wizara ikiwa katika utekelezaji wa bajeti iliyoidhinishwa na Bunge lako Tukufu, Mheshimiwa Rais wa Jamhuri ya Muungano wa Tanzania alifanya mabadiliko ya kimuundo kwa kuihamisha Idara ya Habari (MAELEZO) kutoka kwa iliyokuwa Wizara ya Habari, Mawasiliano na Teknolojia ya Habari, kwenda katika iliyokuwa Wizara ya Utamaduni, Sanaa na Michezo, hivyo kuunda Wizara mpya ya Habari, Utamaduni, Sanaa na Michezo. Mabadiliko haya yaliongeza majukumu ya Wizara pamoja na bajeti ili kuwezesha utekelezaji wa majukumu ya Wizara.

38. Mheshimiwa Spika, kwa muktadha huo, hadi kufikia mwezi Aprili 2025 bajeti ya mwaka 2024/25 imeongezeka na kufikia Shilingi Bilioni Mia Tatu na Kumi, Milioni Mia Tisa na Nane, Mia Tano Themanini na Tisa Elfu na Mia Tano Sitini na Saba na Senti Sabini na Nne (Shilingi 310,908,589,567.74), ikiwa ni ongezeko la Shilingi Bilioni Ishirini na Tano, Milioni Mia Tano Tisini,

Mia Mbili na Mbili Efu na Mia Tano Sitini na Saba na Senti Sabini na Nne (Shilingi 25,590,202,567.74). Hadi Aprili, 2025 Wizara imepokea na kutumia jumla ya Shilingi Bilioni Mia Mbili Sitini na Moja, Milioni Mia Sita Sabini, Mia Tatu Ishirini na Mbili Efu, Mia Sita na Kumi na Senti Themanini na Tisa (Shilingi 261,670,322,610.89), sawa na asilimia 84.2 ya bajeti yote iliyotengwa mwaka wa fedha 2024/25. Kati ya fedha hizo Shilingi Bilioni Kumi na Mbili, Milioni Mia Nane Sitini na Tisa, Mia Tano Thelathini na Tano Efu, Mia Nne na Saba na Senti Hamsini na Moja (Shilingi 12,869,535,407.51) ni Mishahara, sawa na asilimia 56.0 ya bajeti ya mishahara; Bilioni Ishirini na Moja, Milioni Mia Nane Ishirini na Tatu, Mia Sita Hamsini na Nne Efu na Mia Sita Tisini na Mbili na Senti Themanini na Moja (Shilingi 21,823,654,692.81) ni Matumizi Mengineyo, sawa na asilimia 81.4 ya bajeti ya Matumizi Mengineyo; na jumla ya Shilingi Bilioni Mia Mbili Ishirini na Sita, Milioni Mia Tisa Sabini na Saba, Mia Moja Thelathini na Mbili Efu, Mia Tano na Kumi na Senti Hamsini na Saba (Shilingi 226,977,132,510.57) ni Miradi ya Maendeleo, sawa na asilimia 86.9 ya bajeti ya Miradi ya Maendeleo.

3.2 UTEKELEZAJI WA MAJUKUMU YA WIZARA KWA MWAKA 2024/25

3.2.1 SEKTA YA HABARI

39. *Mheshimiwa Spika*, Majukumu ya Sekta ya Habari ni pamoja na kuratibu, kusimamia na kufuatilia utekelezaji wa Sera ya Habari na Utangazaji ya Mwaka 2003; Sheria ya Huduma za Habari Sura ya 229 ya mwaka 2016 na kuisemea Serikali kuhusu utekelezaji wa

sera, mikakati, programu na miradi mbalimbali inayotekelezwa na Serikali ya kuwaletea wananchi maendeleo. Wizara kupitia sekta hii imetekeleza majukumu yafuatayo:

3.2.1.1 IDARA YA HABARI

40. *Mheshimiwa Spika*, Sheria ya Huduma za Habari Sura ya 229 inaelekeza uundwaji wa Bodi ya Ithibati ya Waandishi wa Habari. Napenda kulifahamisha Bunge lako tukufu kuwa tayari Bodi hiyo imekwishaundwa na ilizinduliwa rasmi tarehe 3 Machi 2025 na kuanza kufanya kazi. Bodi hii inaongozwa na mwandishi wa habari mahiri na mkongwe kwenye tasnia ya habari, Bw. Tido Mhando.

41. *Mheshimiwa Spika*; Wizara kupitia Msemaji Mkuu wa Serikali, imeendelea kuisemea Serikali kuhusu utekelezaji wa miradi mbalimbali ya maendeleo. Baadhi ya miradi iliyotolewa taarifa ni pamoja na uzinduzi wa treni ya kisasa ya SGR na maendeleo ya uendeshaji wa treni hiyo; juhudi za Serikali katika kukuza sekta ya utalii; maendeleo ya ujenzi wa Bwawa la Kufua Umeme la Julius Nyerere (JNHPP); maboresho ya utendaji wa Bandari ya Dar es Salaam baada ya Serikali kuingia mkataba wa uwekezaji; uwekezaji katika maeneo mbalimbali ikiwamo Kongani ya Viwanda na bandari kavu iliyoko Kwala mkoani Pwani, ujenzi wa miundombinu katika Serikali ya Awamu ya Sita. Aidha, mbali na Msemaji Mkuu wa Serikali kuelezea kuhusu mafanikio katika utekelezaji wa miradi, pia amekuwa akitoa ufafanuzi wa masuala mbalimbali yanayoendelea

nchini na kuratibu mawasiliano wakati wa majanga mbalimbali. Fauka ya hayo, Wizara kupitia Msemaji Mkuu wa Serikali imeratibu ziara za waandishi wa habari kwenda kujionea kwa macho miradi inayotekelezwa na Serikali ya Awamu ya Sita chini ya uongozi mahiri wa Dkt. Samia Suluhu Hassan, Rais wa Jamhuri ya Muungano wa Tanzania. Ziara hizo zimewafanya wapate picha halisi ya utekelezaji wa Serikali na hivyo kupata uelewa wa kutosha na kutoa taarifa sahihi na za uhakika.

42. Mheshimiwa Spika, katika kuhakikisha kuwa wananchi wanapata taarifa kikamilifu kuhusu Serikali yao, Wizara imechapisha nakala 5,000 za Jarida la NCHI YETU linalohusu mafanikio ya utekelezaji wa shughuli mbalimbali za Serikali ya Awamu ya Sita inayoongozwa na Mheshimiwa Dkt. Samia Suluhu Hassan, Rais wa Jamhuri ya Muungano wa Tanzania kwa kipindi cha miaka minne. Jarida hili lina taarifa mbalimbali za miradi iliyotekelezwa na inayoendelea kutekelezwa tangu Mheshimiwa Rais aingie madarakani hadi mwaka 2025. Aidha, Wizara kupitia Idara ya Habari-MAELEZO imekusanya zaidi ya habari 10,000 kuhusu utekelezaji wa Serikali na kuzisambaza kupitia vyombo mbalimbali vya habari ikiwamo mitandao ya kijamii.

43. Mheshimiwa Spika, Wizara imeratibu na kuandaa mkutano wa mwaka wa Maafisa Habari, Uhusiano na Mawasiliano wa Serikali. Mkutano huo uliofanyika Unguja, Zanzibar kuanzia tarehe 3 Aprili 2025 uliwakutanisha Maafisa Habari zaidi ya 500. Katika mkutano huo walijadili masuala mbalimbali ya utendaji

kazi na kujengewa uwezo wa namna bora ya kuboresha utoaji wa taarifa za Serikali, changamoto za mabadiliko ya kiteknolojia katika utoaji wa taarifa na kuimarisha mawasiliano kati ya wananchi na Serikali yao.

44. Mheshimiwa Spika, Wizara imeendelea kutekeleza jukumu la kuratibu vyombo vya habari katika matukio na mikutano mbalimbali ya kitaifa, mikutano ya kimataifa inayofanyika nchini pamoja na ziara za viongozi ili kuhakikisha vyombo vya habari vinashiriki kikamilifu katika utoaji wa taarifa kwa wananchi.

45. Mheshimiwa Spika, Wizara imeratibu jumla ya taasisi za Serikali 35 kukutana na vyombo vya habari kuelezea mafanikio ya utekelezaji wa Serikali kupitia taasisi hizo na kutoa mwelekeo wa utekelezaji kwa mwaka wa fedha 2025/26. Programu hii imekuwa na mafanikio makubwa kwani wananchi wameweza kuelewa mafanikio ya Serikali ya Awamu ya Sita katika kipindi cha miaka minne ya uongozi wa Mheshimiwa Dkt. Samia Suluhu Hassan, Rais wa Jamhuri ya Muungano wa Tanzania.

3.2.1.2 Shirika la Utangazaji Tanzania (TBC)

46. Mheshimiwa Spika, Shirika la Utangazaji Tanzania (TBC) lilianzishwa kwa Tangazo la Serikali Na. 186 la mwaka 2007. Shirika hili lilianzishwa chini ya Sheria ya Mashirika ya Umma. Sasa TBC imehuishwa na kuanzishwa upya kisheria na Sheria ya Shirika la Utangazaji Tanzania Na. 3 ya mwaka 2025. Majukumu ya TBC ni kutoa huduma ya utangazaji kwa kuhabarisha, kuelimisha na kuburudisha. Shirika limetekeleza majukumu yake kama ifuatavyo:

Upanuzi wa Usikivu

47. Mheshimiwa Spika, ili kuhakikisha kuwa azma ya Serikali ya kuhabarisha umma inafikiwa kikamilifu TBC imeendelea kutekeleza miradi ya upanuzi wa usikivu wa redio katika maeneo zaidi ya 29 nchini. Hadi Aprili, 2025 miradi iliyokamilika ni katika eneo la Mwanzi, Wilaya ya Manyoni, Singida (Kilowati 1) na katika eneo la Nyololo, Wilaya ya Mufindi, Iringa (Kilowati 1). Wakati huohuo, ujenzi wa majengo na ufungaji wa mitambo ya kurushia matangazo ya redio unaendelea katika wilaya za Kalambo (Rukwa), Liwale (Lindi), Rufiji (Pwani), Kakonko (Kigoma), Kaliua na Igunga (Tabora) na Karatu (Manyara) na unatarajiwa kukamilika mwishoni mwa mwezi Juni 2025.

48. Mheshimiwa Spika, TBC pia imekamilisha ununuzi wa mitambo ya kurushia matangazo ya redio (transmitter) kwa ajili ya wilaya 12 za: Mpwapwa (Dodoma), Tanganyika (Katavi), Gairo (Morogoro), Hanang (Manyara), Siha (Kilimanjaro), Kasulu (Kigoma), Mbulu (Manyara), Kondoa (Dodoma), Kilindi (Tanga), Iramba (Singida), Kilolo (Iringa) na Mahenge (Morogoro). Ujenzi wa majengo na ufungaji wa mitambo katika vituo hivyo unatarajiwa kukamilika Juni 2025.

49. Mheshimiwa Spika, TBC imefanya maboresho katika vituo vyake vya redio vya Mabungo (Moshi), Them Hill (Arusha), Geita, Iringa, Mnyuzi (Tanga) kwa kubadilisha mitambo ya TBC Taifa na Bongo FM pamoja na mifumo ya antena hivyo kuongeza usikivu. Kwa sasa, usikivu wa redio za TBC umefikia Wilaya 139 (asilimia 87) na matarajio ya TBC ni kufikia asilimia 92 Desemba,

2025 baada ya miradi iliyo katika hatua mbalimbali za utekelezaji itakapokamilika.

50. Mheshimiwa Spika, TBC inaendelea na awamu ya kwanza ya ujenzi wa makao makuu ya Shirika eneo la Vikonje, Dodoma ambao unahusisha ujenzi wa jengo la Utawala pamoja na majengo ya studio za redio, televisheni na mitandao ya kijamii. Aidha, awamu ya kwanza (Lot 1) itagharimu Shilingi 54,204,499,116.46. Hadi Aprili 2025, jumla ya shilingi 14,973,158,075.37 zimelipwa. Vilevile, mradi umefikia asilimia 47. Mradi huu ni utekelezaji wa maelekezo ya Mheshimiwa Dkt. Samia Suluhu Hassan, Rais wa Jamhuri Muungano wa Tanzania ya kuzitaka taasisi zake zote zihamishie shughuli zake Jijini Dodoma.

Maboresho ya Maudhui

51. Mheshimiwa Spika, TBC katika kutekeleza dhima yake ya kuhabarisha umma imeendelea kuandaa na kurusha vipindi vya kimkakati kwa ajili ya kujenga taswira chanya ya nchi ikiwamo kukuza uzalendo, kulinda utamaduni, kuendeleza tunu za Taifa pamoja na kukuza lugha adhimu ya Kiswahili. Vipindi vilivyoandaliwa kutoka maktaba ni pamoja na “Ndivyo ilivyokuwa” (32), “Mawazo ya kizalendo” (71) na Wosia wa Baba (470). Aidha, vipindi vingine vyenye lengo la kuitangaza nchi kimataifa ni pamoja na “Jicho letu SADC” (30) na “Lulu za Kiswahili” (27). Nitumie fursa hii kupongeza waandaaji wa tamasha la Kiswahili nchini Cuba ambapo TBC ilirusha mbashara matangazo yake pamoja na kuandaa mahojiano katika kipindi chake cha Lulu za Kiswahili.

52. Mheshimiwa Spika, TBC imeanzisha kampeni zinazohamasisha usafi na utunzaji wa mazingira. Kampeni hizo ni ile ya Pika Kijanja inayoendesha na chaneli ya Bongo FM ambayo inahusisha matumizi ya nishati safi ya kupikia. Katika kipindi cha mwezi Julai hadi Machi 2025 jumla ya vipindi saba (7) vilifanyika katika maeneo mbalimbali ya jiji la Dar es Salaam. Desemba 2024 Bongo FM ilipata heshima ya kuandaa tamasha kubwa Wilayani Ruangwa ikiwa ni sehemu ya Azimio la Kizimkazi ambapo Mgeni Rasmi alikuwa Mheshimiwa Kassim Majaliwa Majaliwa (Mb.), Waziri Mkuu wa Jamhuri ya Muungano wa Tanzania. Katika tamasha hilo jumla ya mitungi ya gesi 1,000 iligawiwa kwa mama na baba lishe wa Wilaya ya Ruangwa. Bongo FM imejipanga kuipeleka kampeni hii katika kila halmashauri ili wananchi wapate elimu sahihi ya matumizi ya nishati safi ya kupikia.

53. Mheshimiwa Spika, Mwezi Agosti 2024 Mheshimiwa Dkt. Samia Suluhu Hassan, Rais wa Jamhuri ya Muungano wa Tanzania, aliipa nguvu Kampeni ya Pika Kijanja kwa kuhamasisha na kutoa elimu ya matumizi ya nishati safi ya kupikia. Kwenye kipindi hicho, Mheshimiwa Rais alipika chakula kwa kutumia nishati safi. Kipindi hicho kilirushwa mbashara kutokea Ukumbi wa Nkrumah katika Viwanja vya Sabasaba na kuwashirikisha mama na baba lishe zaidi ya 2,000. Kupitia kampeni hii, kufikia Aprili 2025 jumla ya mamalishe na babalishe 5,000 wamefikwa na jumla ya mitungi ya gesi 3,670 imegawiwa ili kutumika kama nishati mbadala ya kupikia.

54. Mheshimiwa Spika, TBC inaendesha kampeni nyingine ya kuhamasisha upandaji wa miti nchi nzima tarehe 27 ya kila mwezi kupitia “Kampeni ya 27 ya Kijani” inayosimamiwa na kipindi cha JAMBO TANZANIA. Kampeni hii ilianza tarehe 27 Januari, 2023 siku ambayo Mheshimiwa Dkt. Samia Suluhu Hassan, Rais wa Jamhuri ya Muungano wa Tanzania akiwa ni mwanamazingira namba moja, alifanya mahojiano maalumu na timu ya TBC ikiwa ni kumbukizi ya siku yake ya kuzaliwa. Hadi Aprili 2025 zaidi ya miti milioni 9 imepandwa nchi nzima tangu kampeni hii ianze katika mikoa mbalimbali ikiwamo Dar es Salaam, Morogoro, Dodoma, Arusha, Mwanza, Singida, Shinyanga, Simiyu, Manyara, Songwe, Tanga, Tabora pamoja na Zanzibar.

Mheshimiwa Dkt. Samia Suluhu Hassan, Rais wa Jamhuri ya Muungano wa Tanzania akipanda mti wakati wa kampeni ya mti wa mama (27 ya Kijani) inayoendeshwa na TBC kupitia kipindi cha JAMBO TANZANIA. Tukio hili lilifanyika mjini Unguja (TBC – Digital, 2024).

55. Mheshimiwa Spika, Kampeni ya Jicho la Mpita Njia ambayo ni mahususi kuhamasisha usafi wa mazingira inatangazwa kupitia kipindi cha ARIDHIO. Kampeni hii kwa sasa imefikia awamu nne (4) katika kipindi cha kati ya mwezi Julai 2024 na mwezi Aprili 2025 ambapo jumla ya makala 180 zimeandaliwa. Kupitia kampeni hii TBC imekuwa ikimulika maeneo yaliyokithiri kwa uchafu na hatimaye kutafuta njia bora za kuondokana na kero hiyo. Matokeo ya kampeni hii ni jamii pamoja na viongozi wa Halmashauri za Wilaya, Jiji na Manispaa kuwa sehemu ya kuunga mkono jitihada za usafi kwenye maeneo yaliyobainishwa na TBC.

56. Mheshimiwa Spika, TBC imeongeza wigo wa kurusha matangazo mbashara kwa wakati mmoja kwa kutumia *LIVE U*, *Quantum* na *OB Van*. Katika kipindi cha Julai 2024 hadi Aprili 2025 TBC ilirusha matangazo mbashara 775 yaliyohusu matukio ya kitaifa na ziara za viongozi yenye thamani ya Shilingi 7,179,494,392.24 na yalitumia jumla ya saa 1,390 na dakika 51. Urushaji mbashara wa matangazo haya umewezesha wananchi kupata habari zinazohusu utekelezaji wa mipango, programu na miradi ya Serikali. Aidha, TBC imeendelea kuonesha mafanikio ya Serikali ya Awamu ya Sita, kuibua changamoto zinazowakabili wananchi kupitia vipindi na habari zinazotangazwa pamoja na mafanikio ya Serikali katika utekelezaji wa miradi ya maendeleo ya kimbakati.

57. Mheshimiwa Spika, TBC imeanzisha programu maalumu ya mabadilishano ya maudhui na watendaji na Shirika la Utangazaji la Nigeria (Voice of Nigeria - VON).

Kuanzia Julai 5 2024 mwandishi mmoja wa TBC alijiunga na VON kwa kipindi cha miezi sita na mtumishi mmoja kutoka VON anatarajiwa kuja TBC kwa lengo la kujifunza Kiswahili pamoja na kupeleka maudhui katika vyombo vya habari vya VON. Kupitia ushirikiano huu, maudhui ya TBC yamekuwa yakitangazwa katika vyombo vya habari vya VON nchini Nigeria hasa kutangaza lugha adhimu ya Kiswahili.

58. Mheshimiwa Spika, TBC imekamilisha utafiti kuhusu mtazamo wa hadhira na wateja kwa vyombo vyake pamoja na maudhui yanayoandaliwa na kurushwa. Matokeo ya utafiti yanaonesha vyombo vya TBC vinafanya vizuri sokoni kutokana na kuwa na vipindi na maudhui bora. Aidha, watangazaji wa redio, televisheni na mitandao ya kijamii wamekuwa sehemu muhimu katika mafanikio ya TBC katika kuwafikia wasikilizaji, watazamaji na wafuatiliaji wa mitandao ya kijamii. Kupitia utafiti huo, TBC1 na TBC Taifa zinaendelea kuongoza kwa kuwa na maudhui bora yanayopendwa na wananchi. Kutokana na utafiti huo ambao umefanywa na Chuo Kikuu cha Dar es Salaam (Shule Kuu ya Uandishi wa Habari na Mawasiliano kwa Umma - SJMC) vipindi pendwa vya televisheni ni: Aridhio, Jambo Tanzania, Mizani, Zamadamu, na Lulu za Kiswahili na kwa upande wa redio ni: Taarifa ya Habari, Asubuhi hii, Michezo, Jungu Kuu, Wosia wa Baba na Jamvi la Machweo.

Mafunzo ya kuwajengea umahiri wanahabari

59. Mheshimiwa Spika, TBC ilitoa mafunzo kwa wanahabari 181 ambapo kati ya hao washiriki 28

walitoka vyombo binafsi vya habari. Mafunzo haya yalilenga kufundisha waandishi wa habari kuhusu namna ya kushiriki katika kuandaa na kutangaza vipindi na matukio yanayohusu chaguzi za Serikali za Mitaa kabla, wakati na baada ya uchaguzi. Awamu ya kwanza ya mafunzo ilifanyika tarehe 1 hadi 2 mwezi Oktoba 2024 jijini Dar es Salaam. Washiriki wa mafunzo walikuwa 86 wote wakitokea TBC. Awamu ya pili ya mafunzo ilifanyika tarehe 13 mwezi Novemba 2024 jijini Dodoma. Jumla ya wanahabari 95 walihudhuria ambapo kati ya hao 67 walitoka TBC na 28 walitoka vyombo binafsi vya habari.

60. Mheshimiwa Spika, mafunzo mengine yalitolewa kwa wanahabari 327 kwa ajili ya Uchaguzi Mkuu, 2025 ambapo washiriki 41 walitoka vyombo binafsi, redio jamii na redio zinazomilikiwa na halmashauri. Awamu ya kwanza ya mafunzo ilifanyika tarehe 20 hadi 22 mwezi Machi 2025 mkoani Morogoro. Washiriki wa mafunzo walikuwa 171 ambapo kati ya hao 161 walitoka TBC na wanahabari 10 walitoka vyombo binafsi. Awamu ya pili ya mafunzo ilifanyika tarehe 24 hadi 26 Machi 2025 jijini Dodoma ambapo jumla ya wanahabari 156 walihudhuria, kati ya hao 125 ni waandishi wa habari kutoka TBC na 31 walitoka vyombo binafsi vya habari.

61. Mheshimiwa Spika, mafunzo haya yalilenga kufundisha waandishi wa habari kuhusu namna ya kushiriki katika kuandaa na kutangaza vipindi na matukio yanayohusu uchaguzi kabla, wakati na baada ya Uchaguzi Mkuu. Vyombo binafsi vya habari vilivyotoa washiriki wa mafunzo kwa awamu zote mbili ni Azam TV, ITV, Channel Ten, TSN, Clouds FM, Zanzibar Leo, Global

TV, Wasafi TV, Crown Media na Uhuru Media. Washiriki wengine walitoka Star TV, Dodoma TV, A. FM, Hope Channel, EFM, Full Shangwe, Mwangaza FM na Michuzi Blog. Kwa upande wa redio zinazomilikiwa na halmashauri walishiriki waandishi wa habari kutoka Ruangwa FM, Mpimbwe FM, Mtama FM, City FM, Sengerema FM, Chalinze FM na Newala FM.

62. Mheshimiwa Spika, TBC ilitoa pia mafunzo kwa waandaaji wa vipindi vya elimu kwa umma vya redio, televisheni na mitandao ya kijamii kupitia mikutano ya WASHITIRI ambayo imekuwapo tangu enzi za Redio Tanzania (RTD). Mkutano wa WASHITIRI wa 109 wa mwaka 2025 ulifanyika jijini Mbeya. Jumla ya washiriki 193 walipata mafunzo kuhusu namna bora ya kuandaa vipindi, kuwasiliana kimkakati pamoja na matumizi ya TEHAMA katika kuhabarisha umma. Mkutano huu wa Elimu kwa Umma ulifunguliwa tarehe 17 Februari 2025 na ulifikia kilele tarehe 21 Februari 2025 ambapo mgeni rasmi alikuwa Mheshimiwa Dkt. Philip Isdor Mpango, Makamu wa Rais wa Jamhuri ya Muungano wa Tanzania akimwakilisha Mheshimiwa Dkt. Samia Suluhu Hassan, Rais wa Jamhuri ya Muungano wa Tanzania. Aidha, kupitia mkutano huu Makamu wa Rais alikabidhi mitungi ya gesi 2,000 kwa mamalishe na babalishe kwa lengo la kuhamasisha matumizi ya nishati safi ya kupikia na utunzaji wa mazingira.

63. Mheshimiwa Spika, TBC imefanya maboresho ya kimiundombinu, mifumo na rasilimaliwatu. Katika kipindi hiki watumishi sita (6) wa TBC walipata tuzo za umahiri za uandishi wa habari na utangazaji ndani na

nje ya nchi. Tuzo hizi kwa TBC ni ishara wazi kuwa imekuwa na watumishi wenye ushindani katika tasnia ya habari na utangazaji kwa kuandaa vipindi bora vinavyokidhi viwango vya kimataifa.

64. Mheshimiwa Spika, TBC imeanzisha chaneli mahususi za kimkakati kwa lengo la kuifikia hadhira ya ndani na nje ya nchi hivyo kuitangaza nchi kimataifa. Katika kipindi hiki TBC imeimarisha chaneli zake kwa lengo la kukidhi dhima ya TBC ikiwamo Tanzania Safari Channel (TSC au Chaneli ya Utalii), ambayo imeendelea kuimarishwa kwa kuandaa maudhui bora yanayohusu utalii na uhifadhi wa mazingira. Katika kipindi hiki jumla ya vipindi 240 vimeandaliwa na kurushwa vikiwa na maudhui mbalimbali. Aidha, Chaneli imetafsiri vipindi 300 katika lugha za Kichina, Kifaransa, Kireno, Kingereza na Kiarabu.

65. Mheshimiwa Spika, katika kuhakikisha kuwa utalii wa utamaduni na historia unakidhi mahitaji na maelekezo ya Mheshimiwa, Dkt. Samia Suluhu Hassan, Rais wa Jamhuri ya Muungano wa Tanzania, TBC imeanzisha mchakato wa kipindi maalumu kitakachoangazia njia ya biashara ya utumwa kuanzia Zanzibar, Bagamoyo, Mamboya, Kilosa, Mpwapwa, Manyoni, Tabora hadi Kigoma (Safari Caravan). Kipindi hiki kitarushwa kupitia vyombo vya TBC ikiwamo chaneli ya Utalii ya Safari. Kupitia kipindi hiki wananchi ndani na nje ya nchi watajifunza njia iliyotumika katika biashara ya utumwa na kitahamasisha utunzaji wa malikale na utamaduni wa Mtanzania. Tayari Tanzania iliashanza maandalizi ya kuifanya njia hiyo kutambulika kama Urithi wa Dunia kupitia UNESCO.

66. Mheshimiwa Spika, kwa upande wa TBC2, katika kipindi hiki watumishi 16 walipata mafunzo kutoka Jamhuri ya Korea kwenye maeneo ya kuhariri, kuandaa maudhui, kupiga picha, kusanifu picha, sauti na ufundi. Aidha, Chaneli ya TBC2 imepokea vifaa na vitendea kazi vya utangazaji vikiwamo *Drone, Microphone, Laptop, Switcher* vyenye thamani ya Shilingi milioni 608 ikiwa ni sehemu ya mradi wa uimarishaji wa chaneli ya vijana ya TBC2 kwa kushirikiana na Jamhuri ya Korea. Vifaa hivi vinaiwezesha TBC2 kuandaa matamasha nje ya studio na kuwafikia vijana wengi zaidi.

67. Mheshimiwa Spika, TBC *digital* imekuwa ni chanzo mahususi cha habari mtandaoni kwa kuhabarisha umma hasa vijana na wapenzi wa habari za mtandaoni. Katika kipindi cha Julai 2024 hadi Aprili 2025 wafuasi wa habari mtandaoni wameongezeka kutoka 520,000 hadi 1,800,000 ambapo mitandao ya *Instagram* na *Youtube* imefikisha watazamaji milioni 53.14. Aidha, Chaneli hii imekusanya mapato yanayofikia Shilingi milioni 198 katika kipindi hiki. Pia, kuwapo kwa taarifa ya habari ya Kiingereza kumewezesha kuongeza watazamaji na wafuatiliaji katika majukwaa ya TBC mtandaoni nje ya nchi hivyo kuitangaza nchi kimataifa ambapo habari za Tanzania zimewafikia watu wengi zaidi.

68. Mheshimiwa Spika, Bongo FM ni idhaa pendwa ya redio katika kuburudisha na kuelimisha vijana wa rika zote katika jamii kwa kutumia lugha nyepesi ili kuweza kuwasogeza karibu zaidi. Baadhi ya vipindi pendwa vya Bongo FM ni Bao la Asubuhi, Power Bank, Kijora, Fleva,

Flyover, Sports Venue, Papaso na Heart Beat. Bongo FM imetimiza mwaka mmoja tarehe 26 Februari 2025 tangu kuzinduliwa kwake. Maboresho yaliyofanyika katika idhaa ya Bongo FM yamewezesha idhaa kuongeza mapato kwa Shirika na ushindani wa kihabari hasa kwa idhaa za vijana hapa nchini.

69. Mheshimiwa Spika, naomba nilitaarifu Bunge lako tukufu kuwa Serikali imekamilisha utungwaji wa Sheria ya TBC ambayo itakuwa jibu kwa changamoto za TBC hasa kutokuwa na chanzo cha uhakika, endelevu na toshelevu cha mapato. Muswada wa Sheria ya TBC Na. 3 ya mwaka 2025 ulipitishwa na Bunge lako tukufu tarehe 30 Januari 2025 na sasa TBC ina Sheria yake Na. 3 ya Mwaka 2025. Kupitia Sheria hii TBC itakuwa na uwezo wa kuwekeza katika miundombinu ya utangazaji, vipindi, mafunzo na kufanya maboresho ya mara kwa mara ya mifumo ya utangazaji ili kuendana na mabadiliko ya teknolojia.

3.2.1.3 KAMPUNI YA MAGAZETI YA SERIKALI (TSN)

70. Mheshimiwa Spika, Kampuni ya Magazeti ya Serikali (TSN) ilianzishwa kwa Sheria ya Kampuni Sura ya 212 ikiwa na jukumu la kuelimisha, kuchapa na kusambaza magazeti ya Serikali ambayo kwa sasa ni *Daily News*, *Sunday News*, *HabariLEO* na *SpotiLEO*. Aidha, TSN hutoa habari kupitia tovuti na mitandao ya kijamii kwa lugha za Kiswahili na Kiingereza ikiwamo *Twitter (X)*, *Facebook*, *Instagram* na *Youtube*. Katika kipindi cha Julai 2024 hadi Aprili 2025, Serikali kupitia TSN imefanikiwa kutekeleza majukumu yafuatayo:

Uboreshaji wa Maudhui

71. Mheshimiwa Spika, TSN imeuhabarisha umma kuhusu utekelezaji wa shughuli za Serikali, Bunge la Jamhuri ya Muungano wa Tanzania na Baraza la Wakilishi Zanzibar kwa kuandaa makala maalumu zilizosheheni shughuli za Bunge na Baraza la Wawakilishi. Aidha, katika kuhabarisha umma kuhusu utekelezaji wa shughuli za Serikali, sera, mikakati, miongozo na mipango ya Serikali, TSN ilichapisha jumla ya makala maalumu 432; kati ya makala hizo 194 zilihusu utekelezaji wa Ilani ya Uchaguzi ya CCM ya 2020/25, makala 150 Dira ya Maendeleo ya Taifa, makala 24 Maonesho ya Kimataifa ya Biashara Dar es Salaam, makala 12 za maonesho ya kilimo ya Nanenane, Kumbukizi ya Hayati Mwalimu Julius Kambarage Nyerere, makala 48 kuhusu Uchaguzi wa Serikali za Mitaa 2024, Uhuru wa Tanzania Bara, Maboresho ya Mfumo wa Kodi na fursa za kutangaza na kukuza utalii.

72. Mheshimiwa Spika, kutokana na mageuzi ya Sayansi na Teknolojia katika sekta ya habari, TSN imefanikiwa kulifikia soko la huduma za habari kidijiti kwa kuanzisha gazeti mtandao (*e-paper*), kuchapisha maudhui katika mitandao ya kijamii na kutoa maudhui ya kidijiti kupitia chaneli ya mkondoni (*Daily News Digital*). Jitihada hizo zimefanikisha kufikia jumla ya wafuasi milioni 80. Kati ya hao tovuti imefuatiliwa na wafuasi milioni 11.1, mitandao ya kijamii wafuasi milioni 42.3, na chaneli ya Youtube wafuasi milioni 26.6.

Ufungaji wa Mitambo Mipya ya Kisasa ya Uchapaji

73. Mheshimiwa Spika, TSN imetekeleza ufungaji wa mitambo mipya ya kisasa ya uchapaji. Mradi unahusisha ununuzi wa mitambo mipya ya kisasa ya uchapaji, ujenzi wa jengo la kiwanda cha uchapaji, ununuzi wa malighafi za kiwandani na ununuzi wa vitendea kazi ikiwamo magari. Hadi Aprili 2025 utekelezaji wa ujenzi wa jengo la kiwanda cha uchapaji umefikia asilimia 53, ununuzi wa mitambo mipya ya kisasa ya uchapaji umefikia asilimia 80 na ununuzi wa vitendea kazi ikiwamo magari umefanyika. Aidha, mpaka kufikia Aprili 2025 TSN imepokea Bilioni 18.2 ambapo mradi huo unategemea kukamilika Septemba 2025.

74. Mheshimiwa Spika, TSN katika kuhakikisha habari zinawafikia umma imetekeleza jukumu la kuchapa nakala ngumu za magazeti ya Daily News na HabariLEO ambapo hadi kufikia Aprili 2025 jumla ya nakala za magazeti 1,903,500 zilichapishwa na kusambazwa. Nakala 1,197,000.00 za gazeti la Daily News na nakala 706,500.00 kwa gazeti la HabariLEO. Sambamba na hilo TSN imeendelea kutumia njia ya kidijiti kufikisha habari kwa umma ikiwamo; Gazeti mtandao (*e-Paper*) kwa kuchapa gazeti tepe la Daily News, HabariLEO na SportLEO, Channel ya Online (*Daily News Digital*) na kutumia mitandao ya kijamii.

3.2.2 SEKTA YA MAENDELEO YA UTAMADUNI

75. Mheshimiwa Spika, utamaduni ndio mtima wa nchi, hakuna Taifa linaloweza kujitambulisha kwa utamaduni wa nchi nyingine. Aidha, Tanzania ni taifa

pekee katika Afrika Mashariki na Kati lililofanikiwa kwa kiasi kikubwa kuhimili misukosuko inayotokana na tamaduni za kigeni kwa kudumisha utamaduni wake. Tanzania imefanikiwa kudumisha misingi ya umoja, mshikamano, upendo, amani na utangamano wa kitaifa bila kujali wingi wa jamii tulizonazo.

3.2.2.1 IDARA YA MAENDELEO YA UTAMADUNI

76. Mheshimiwa Spika, sekta ya utamaduni imekasimiwa majukumu ya kulinda, kuhifadhi na kuendeleza urithi wa utamaduni wa Taifa ikiwamo lugha, mila, desturi, historia na maadili ya Taifa; kudumisha na kuendeleza utambulisho wa Taifa; kuhimiza na kukuza thamani ya utamaduni wa Taifa kwa wananchi wote hususan watoto na vijana ambao ndio hazina ya Taifa la leo na kesho; kuratibu na kusimamia maendeleo ya lugha ya Kiswahili ndani na nje ya nchi; kuratibu na kufanya tafiti za urithi wa utamaduni usioshikika hususan masimulizi na lugha za kijamii ambazo ni kibebeo kikuu cha urithi wa utamaduni wa Taifa letu. Aidha, Idara ya Maendeleo ya Utamaduni ina jukumu la kuratibu na kusimamia utekelezaji wa shughuli za Baraza la Kiswahili la Taifa (BAKITA) na Kituo cha Urithi wa Ukombozi wa Bara la Afrika. Katika kipindi cha kuanzia mwezi Julai 2024 hadi Aprili 2025, Sekta hii imetekeleza majukumu mbalimbali kama ifuatavyo:

77. Mheshimiwa Spika, Katika kuhakikisha kuwa wananchi wa Tanzania wanaendelea kusherehekea, kuenzi, kuthamini na kunufaika na urithi wa utamaduni wao, Wizara iliratibu Tamasha la Tatu la Utamaduni la

Kitaifa lililofanyika kuanzia tarehe 20 hadi 23 Septemba 2024 Mkoani Ruvuma. Tamasha hilo lililoongozwa na kaulimbiu, **“Utamaduni Wetu ni Utu Wetu; Tuuenzi na Kuuendeleza”**. Lengo kuu la Tamasha hilo lilikuwa ni kutoa fursa kwa Watanzania kutambua, kuenzi, kujivunia na kutangaza utajiri anuwai wa urithi wa utamaduni uliopo katika Taifa letu. Katika kilele cha Tamasha hilo, Mgeni Rasmi alikuwa Mheshimiwa Dkt. Samia Suluhu Hassan, Rais wa Jamhuri ya Muungano wa Tanzania. Tamasha hilo lilifanyika kwa mafanikio makubwa ambapo lilihudhuriwa na washiriki zaidi ya 90,000 wakiwamo viongozi wa Serikali, viongozi wa kimila, viongozi wa kijamii, viongozi wa Chama Tawala na vyama vingine vya kisiasa, pamoja na wananchi.

Mheshimiwa Dkt. Samia Suluhu Hassan, Rais wa Jamhuri ya Muungano wa Tanzania akiwa na viongozi wa kimila (machifu) katika Tamasha la Utamaduni tarehe 23 Septemba 2024, mjini Songea, Ruvuma.

78. Mheshimiwa Spika, Tamasha la Utamaduni lilipambwa na shughuli mbalimbali zikiwamo; Mdahalo wa Maadili ya Kitaifa tarehe 14 Septemba 2024 ukijumuisha washiriki 500; mashindano ya ngoma na vyakula vya asili; maonesho ya kazi za sanaa, ubunifu na huduma mbalimbali; burudani za sanaa za maonesho; matembezi ya kiutamaduni; *Songea vibes*, onesho la matumizi mbalimbali ya vazi la kanga katika utamaduni wa Mtanzania ambalo limehudhuriwa na wasanii 200. Vilevile, kulikuwa na mafunzo ya urasimishaji wa kazi za utamaduni na sanaa; mafunzo kuhusu matumizi sanifu na fasaha Kiswahili kwa walimu wa Kiswahili Mkoa wa Ruvuma; mbio za polepole (jogging) na mashindano ya michezo mbalimbali.

79. Mheshimiwa Spika, katika Tamasha hilo, jumla ya vikundi 18 vya ngoma za kiutamaduni kutoka mikoa 17 ya Tanzania Bara na kikundi kimoja (1) kutoka Zanzibar vilishiriki ambapo kila kikundi kilikuwa na washiriki 13 wakiongozwa na Maafisa Utamaduni wa mikoa inayohusika. Aidha, Tamasha hilo lilishirikisha wasanii wa muziki wa kizazi kipya wakiwamo Sholo Mwamba, Diamond Platinum, na Dulla Makabila.

80. Mheshimiwa Spika, miongoni mwa manufaa yaliyopatikana katika Tamasha hilo ni pamoja na kuongeza kipato kwa washiriki kwa kuuza bidhaa zinazotokana na kazi za kiutamaduni na ubunifu na kukuzwa kwa uchumi wa wananchi wa Mkoa wa Ruvuma kupitia uuzaji wa vyakula; na nyumba za kulala wageni. Aidha, Tamasha lilichochea ari na hamasa ya kuuthamini urithi wa utamaduni wa Mtanzania

uliojengwa na Waasisi wa Taifa letu, Hayati Baba wa Taifa Mwalimu Julius Nyerere na Sheikh Abeid Amani Karume. Waasisi hawa walitujengea misingi ya umoja, upendo, amani, mshikanano, utulivu, moyo wa kuvumiliana na kustahimiliana bila kujali tofauti zetu za kidini, rangi, itikadi, ukanda au kabila. Pia, Tamasha limewezesha kurithisha utamaduni kwa vijana na watoto ambao walishirikishwa katika shughuli za ngoma na maonesho ya kazi za utamaduni na ubunifu. Fauka ya hayo, Tamasha limewezesha kuibuliwa, kukuzwa na kuendelezwa kwa vipaji vya muziki na uchoraji na kutangazwa kwa uanuwai wa urithi wa utamaduni wa jamii mbalimbali nchini.

81. Mheshimiwa Spika, sambamba na hilo; Wizara iliratibu na kushiriki katika matamasha, makongamano na maadhimisho mbalimbali yakiwamo yaliyoandaliwa na wadau wa Sekta ya Utamaduni nchini kama vile Tamasha la 15 la Muziki wa Cigogo lililofanyika tarehe 20-23 Julai 2024 katika Wilaya ya Chamwino, mkoani Dodoma chini ya usimamizi wa Kituo cha Sanaa cha Chamwino yaani “Chamwino Arts Centre (CAC).” Zaidi ya Wadau 700 wa utamaduni na sanaa walishiriki katika Tamasha hilo. Pia, Wizara iliratibu Tamasha la Kumbukumbu ya Mashujaa wa Vita vya Majimaji lililofanyika tarehe 25-27 Februari 2025 katika Viwanja vya Mashujaa wa Vita vya Majimaji Songea, mkoani Ruvuma na kujumuisha washiriki zaidi ya 1,000.

82. Mheshimiwa Spika, pia, Wizara ilishiriki katika Tamasha la Utamaduni la Kigoda cha Wamatumbi lililofanyika tarehe 01 Oktoba 2024 mkoani Lindi;

Tamasha la Utamaduni la Watu wa Kigoma lililofanyika tarehe 11 hadi 13 Oktoba, 2024 jijini Dar es Salaam; na Maadhimisho ya miaka 60 ya ushirikiano wa kidiplomasia kati ya China na Tanzania pamoja na Mwaka wa Utalii na Utamaduni yaliyofanyika tarehe 4 Novemba, 2024 jijini Dar es Salaam. Vilevile, Wizara ilishiriki katika Tuzo za uhifadhi na utalii zilizofanyika mkoani Arusha tarehe 20 Desemba 2024; Tamasha la Utamaduni la Ijuka Omuka lililofanyika tarehe 18 hadi 26 Desemba 2024 mkoani Kagera; na Tamasha la Utalii wa Kiutamaduni wa Maasai lililofanyika tarehe 15-16 Februari 2025 jijini Arusha.

83. Mheshimiwa Spika, matamasha haya yameendelea kutoa fursa na majukwaa muhimu kwa wananchi wetu katika maeneo mbalimbali nchini kuutambua, kuusherehekea na kuudumisha urithi wa utamaduni wa Taifa letu. Pia yamewezesha kujenga ari ya umoja na mshikamano na hivyo kudhihirisha kwa vitendo pasi na shaka kuwa Tanzania ni Taifa hai ambalo hutoa uhuru kwa wananchi wake kujipambua katika uanuwai wa utamaduni (*diversity of cultural expression*). Hayati Baba wa Taifa Mwalimu Nyerere aliwahi kusema **“Taifa lisilokuwa na utamaduni wake ni Taifa mfu”**. Hivyo, matamasha haya yanauhuisha uhai wa Taifa letu kila uchao. Vilevile, matamasha ya kimataifa yanakuza uhusiano wa kiutamaduni na kidiplomasia baina ya Tanzania na mataifa mengine duniani.

84. Mheshimiwa Spika, ili kuongeza ufanisi katika kutoa huduma bora kwa wananchi wa Tanzania kupitia Sekta ya Utamaduni, Wizara iliratibu kikaokazi cha

Maafisa Utamaduni nchini kilichofanyika tarehe 22-25 Aprili, 2025 katika Ukumbi wa Mikutano wa Kimataifa wa Julius Nyerere ambapo jumla ya Maafisa Utamaduni zaidi ya 250 kutoka katika Halmashauri na Mikoa walishiriki. Tofauti na vikaokazi vya miaka ya nyuma, kikaokazi cha mwaka huu kilihusisha Makatibu Tawala wa Mikoa na Wakurugenzi wa Halmashauri nchini. Kikao hicho kilijikita katika kujadili masuala muhimu ya Sekta ya Utamaduni ikiwa ni pamoja na utekelezaji wa Sera ya Utamaduni ya mwaka 1997 katika Sekretarieti za Mikoa na Mamlaka ya Serikali za Mitaa; kuchagiza fursa zinazotokana na sekta hii na namna ya kuzichangamkia; kubaini changamoto na kupendekeza njia za kuzitatua na kutoa miongozo mbalimbali ya namna ya kutekeleza shughuli za Wizara katika maeneo yao.

Mheshimiwa Kassim Majaliwa Majaliwa (Mb.), Waziri Mkuu wa Jamhuri ya Muungano wa Tanzania akiwa katika picha ya pamoja na viongozi wa Wizara ya Habari, Utamaduni, Sanaa na Michezo pamoja na Wizara ya Habari, Vijana, Utamaduni na Michezo – Zanzibar wakati wa ufunguzi wa kikaokazi cha Maafisa Utamaduni na Maafisa Michezo tarehe 22 Aprili 2025, jijini Dar es Salaam.

85. Mheshimiwa Spika, katika kuhakikisha kuwa tunaendelea kulinda na kuendeleza maadili ya Mtanzania yanayozingatia mila, desturi na miiko ya Taifa letu, Wizara inaendelea kukusanya maoni kwa wadau kupitia midahalo na makongamano mbalimbali kama ilivyofanya katika mdahalo wa maadili kwa viongozi wa kimila, viongozi wa kisiasa, watendaji wa taasisi za Serikali na binafsi, wanafunzi na wananchi wa Mkoa wa Ruvuma uliofanyika tarehe 14 Septemba 2024. Mdahalo huo ulishirikisha wadau zaidi ya 500 kwa lengo la kujenga uelewa wa pamoja kuhusu hatua sahihi za kukabiliana na changamoto za mmomonyoko wa maadili nchini ili kuandaa kizazi chenye uwajibikaji na uzalendo kwa Taifa. Aidha, Wizara imeendelea kutoa elimu ya maadili kupitia vyombo vya habari ikiwamo redio na televisheni kwa lengo la kulinusuru Taifa dhidi ya changamoto za mmomonyoko wa maadili unaotukabili kwa sasa.

86. Mheshimiwa Spika, pamoja na jitihada za Serikali za kutoa elimu kuhusu umuhimu wa kulinda maadili ya Mtanzania kwa kukemea vitendo viovu vinavyokiuka maadili yetu kama vile ubakaji, ulawiti, uhusiano wa jinsia moja, ubadhilifu wa mali za umma, rushwa n.k., naomba nitumie fursa hii kulikumbusha Bunge lako na Watanzania wote, kuwa suala la kukabiliana na mmomonyoko wa maadili ni jukumu la kila Mtanzania. Tunapaswa kuwalinda watoto na vijana wetu dhidi ya vitendo viovu kama vile matumizi ya dawa za kulevya na uhusiano na ndoa za jinsia moja ambavyo vinatokana na uigaji wa tamaduni za kigeni kwa kisingizio cha kuheshimu haki za binadamu. Kabla ya kuiga jambo

lolote, tuchuje na kupima endapo linashabihiana na mila, desturi na utamaduni wetu au vinginevyo.

87. Mheshimiwa Spika, kwa namna ya pekee, napenda nitumie fursa hii kumshukuru na kumpongeza Mheshimiwa Dkt. Samia Suluhu Hassan, Rais wa Jamhuri ya Mungano wa Tanzania kwa kuwa kielelezo katika kuhimiza Watanzania kuishi kwa kuzingatia mila na desturi zetu ambazo ndizo msingi wa maadili yetu. Katika hotuba zake anapokutana na makundi mbalimbali wakiwamo viongozi wa dini, Kamati ya Amani ya Kitaifa, wazee na vijana, suala la kuishi kwa kufuata maadili yetu limekuwa moyo wa ujumbe wake. Naomba sote katika majukwaa mbalimbali, tuhimize Watanzania hususan watoto na vijana wetu kuthamini na kuheshimu misingi ya maadili yetu. Natoa rai kwa wazazi na walezi, tufanye kazi ya kufundisha maadili kwa watoto na vijana wetu kwani familia ni msingi wa maadili.

88. Mheshimiwa Spika, aidha, nitoe wito kwa taasisi, asasi na vyombo vya habari, kubuni na kuanzisha programu zinazohimiza maadili na uzalendo kwa Taifa letu. Makundi ya wasanii wa muziki na filamu nao watumie sanaa zao katika kuhimiza suala la maadili. Kila mmoja akitimiza wajibu wake, tuna uwezo wa kuondokana na hali ya mmomonyoko wa maadili nchini.

89. Mheshimiwa Spika, Katika kuhakikisha kuwa viongozi wa mila na desturi wanasimamia ipasavyo majukumu ya kulinda maeneo ya yanayotumika kwa ajili ya shughuli za kimila, kudumisha maadili ya Mtanzania na kuhamasisha umoja, amani, ustahimilivu, uzalendo

na mshikamano miongoni mwa jamii; Wizara iliratibu kikao cha wadau cha kuandaa mwongozo wa utambuzi wa viongozi wa kimila na desturi nchini. Kikao hicho kilijumuisha wadau zaidi 20 kutoka wizara na taasisi mbalimbali za Serikali. Kikao kilifanyika tarehe 13 Februari 2025 jijini Dodoma. Lengo la kuandaliwa kwa mwongozo wa utambuzi ni kubainisha utaratibu wa kutambua shughuli za viongozi wa kimila nchini kama sehemu muhimu ya kuenzi mila na desturi katika jamii.

90. Mheshimiwa Spika, katika kutekeleza Mkataba wa Kimataifa wa 2003 wa UNESCO kuhusu kulindwa kwa urithi wa utamaduni usioshikika, katika kipindi cha Julai 2024 hadi Aprili 2025, Wizara kwa kushirikiana na UNESCO iliandaa ripoti ya miaka minne (4) ya utekelezaji wa Mkataba huo katika Sekta ya Utamaduni kuanzia mwaka 2020 hadi 2024. Ripoti hiyo ilijumuisha masuala mbalimbali ikiwamo; ushirikishwaji wa wananchi katika kulinda urithi wa utamaduni usioshikika; changamoto zinazokwamisha uhifadhi wa urithi wa utamaduni usioshikika; na urithi wa utamaduni kufungamanishwa na maendeleo endelevu. Vilevile, ripoti ilijumuisha utunzaji wa mazingira, kuhamasisha amani na umoja miongoni mwa wanajamii, kuishi pamoja kwa kuvumiliana na kustahimiliana licha ya kuwapo kwa tofauti za mila, desturi, historia na lugha miongoni mwa jamii hizo.

91. Mheshimiwa Spika, miongoni mwa manufaa ya utekelezaji wa Mikataba ya Kimataifa katika Sekta ya Utamaduni ni pamoja na wataalamu wetu wa ndani kujengewa uwezo katika kuhifadhi urithi wa utamaduni

nchini. Kwa msingi huo, Wizara kwa kushirikiana na UNESCO iliratibu warsha ya uandaaji wa mpangokazi wa kulinda urithi wa utamaduni. Jumla ya wataalamu 30 kutoka Tanzania Bara na Tanzania Zanzibar walishiriki katika warsha hiyo kuanzia tarehe 8-16 Julai 2025 mjini Bagamoyo, mkoani Pwani.

92. Mheshimiwa Spika, vilevile, Wizara kwa kushirikiana na UNESCO, iliratibu warsha ya wadau ya uteuzi wa muziki wa singeli kuorodheshwa kwenye Orodha ya Urithi wa Dunia unaoratibiwa na UNESCO. Warsha hiyo ilifanyika tarehe 24-25 Machi 2025 jijini Dar es Salaam na kuhudhuriwa na washiriki zaidi ya 120 kutoka Wizara, taasisi na wadau wa sekta ya utamaduni wa mikoa mbalimbali nchini. Muziki wa Singeli, unatumia vionjo vya ngoma za asili ikiwamo midundo na mikong'oso. Midundo ya Singeli imeendelea kuzalishwa kwa wingi kupitia kivunge cha mtozi kilichotengenezwa na BASATA. Upekee wa Singeli umeifanya kuwa kivutio kikubwa katika matamasha makubwa ya kimataifa kama vile “Nyege Nyege” Festival nchini Uganda, DUO Festival nchini Ubelgiji, Primavera Sound Festival Nchini Hispania, Apporlibation Festival nchini Ujerumani na Cora Festival nchini Ufaransa. Baada ya kumalizika kwa warsha hiyo, Wizara iliandaa nyaraka muhimu za uteuzi (Nomination Dossier) na kuziwasilishwa UNESCO Makao Makuu Paris, Ufaransa kwa ajili ya hatua za kuidhinishwa. Hivi sasa kinachosubiriwa ni kukamilika kwa taratibu za UNESCO ili hatimaye kutangaza rasmi muziki wa Singeli kuwa sehemu ya Orodha ya Urithi wa Dunia, hatua ambayo itaimarisha zaidi hadhi ya utamaduni wa Tanzania Duniani.

3.2.2.2 BARAZA LA KISWAHILI LA TAIFA (BAKITA)

93. *Mheshimiwa Spika*, Baraza la Kiswahili la Taifa (BAKITA) liliundwa kwa Sheria ya Baraza la Kiswahili la Taifa Sura ya 52. Kwa mujibu wa Sheria hiyo, Baraza ni chombo cha Serikali chenye dhamana ya kusimamia matumizi na maendeleo ya lugha ya Kiswahili ndani na nje ya nchi. Katika kutekeleza jukumu hilo la msingi, BAKITA inasimamia matumizi sahihi ya lugha ya Kiswahili na kuzuia upotoshaji wake. Pia, inatoa ithibati ya matumizi sanifu na fasaha ya lugha ya Kiswahili katika vitabu vinavyoandikwa kwa Kiswahili pamoja na kutoa tafsiri rasmi ya lugha ya Kiswahili. Majukumu mengine ni pamoja na kuhakikisha Kiswahili kinatumika kimataifa na kuhimiza matumizi ya lugha ya Kiswahili katika shughuli za Serikali na umma na kushirikiana na mamlaka zingine zinazohusika katika kuanzisha tafsiri sanifu ya istilahi za Kiswahili katika nyanja mbalimbali. Katika kipindi cha Julai 2024 hadi Aprili 2025, BAKITA imetekeleza majukumu mbambali kama ifuatavyo:

94. *Mheshimiwa Spika*, kwa sasa Kiswahili sio tu lugha ya mawasiliano na kitaaluma miongoni mwa wananchi bali ni fursa kwa Watanzania kupata ajira kitaifa na kimataifa. Suala hili limethibitisha ukweli kuhusu msemu wa Kiswahili, **“Kiswahili ni zaidi ya Lugha”**. Hii ina maana kwamba mbali ya kukidhi dhima yake kuu ya kuwezesha na kurahisisha mawasiliano miongoni mwa Watanzania, Kiswahili kwa sasa ni mgodi unaotoa fursa lukuki za ajira kupitia taaluma za ukalimani na tafsiri katika mikutano ya kimataifa,

utangazaji kwenye televisheni na idhaa za Kiswahili kimataifa, uuzaji wa machapisho ya Kiswahili na ufundishaji wa Kiswahili kwa wageni. Pia Kiswahili kinatoa fursa katika utunzi wa nyimbo, filamu, uandishi bunilizi wa kazi za fasihi na uanzishwaji wa vituo vya kufundisha Kiswahili na utamaduni wake ughaibuni.

95. Mheshimiwa Spika, kutokana na kushamiri kwa maendeleo na matumizi ya lugha ya Kiswahili kitaifa na kimataifa, Wizara iliratibu Maadhimisho ya Tatu ya Siku ya Kiswahili Duniani yaliyofanyika kitaifa tarehe 7 Julai 2024 jijini Dar es Salaam. Aidha, Maadhimisho hayo yalianzia jijini Arusha tarehe 01 Julai 2024 kwa Mbio za Kimataifa za Masafa za Kiswahili yaani *Kiswahili International Marathon* na kisha kuendelea katika ukumbi wa Mikutano wa Kimataifa wa Julius Nyerere kuanzia tarehe 03 hadi 07 Julai 2024 yakiwa na Kaulimbiu, **“Kiswahili na Fursa za Maendeleo Duniani”**. Maadhimisho haya ni sehemu ya kuitikia wito wa Shirika la Umoja wa Mataifa la Elimu, Sayansi na Utamaduni (UNESCO) la kuitangaza tarehe 7 Julai ya kila mwaka kuwa Maadhimisho ya Siku ya Kiswahili Duniani na kufuatiwa na Azimio namba **(A/78/L.83)** la Baraza Kuu la Umoja wa Mataifa lililotolewa tarehe 1 Julai 2024 ambapo Baraza hilo liliidhinisha tarehe 7 Julai ya kila mwaka kuwa Maadhimisho ya Siku ya Kiswahili Duniani.

Maadhimisho ya Siku ya Kiswahili Duniani, yaliyofanyika tarehe 7 Julai 2024 katika Ukumbi wa Mikutano wa Kimataifa wa Julius Nyerere, jijini Dar es Salaam.

96. Mheshimiwa Spika, tunaendelea kutoa pongezi kwa UNESCO na Baraza Kuu la Umoja wa Mataifa kwa uamuzi wa busara wa kutenga Siku Maalumu ya kusherehekea lugha ya Kiswahili duniani kwa sababu hii ndiyo lugha ya pekee ya Bara la Afrika iliyopewa hadhi ya kutambuliwa na Shirika hilo la Umoja wa Mataifa.

97. Mheshimiwa Spika, vilevile, Wizara iliratibu ushiriki wa Tanzania katika Maadhimisho ya Tatu ya Kikanda ya Siku ya Kiswahili Duniani kwa nchi za Jumuiya ya Afrika Mashariki yaliyofanyika kuanzia tarehe 05 hadi 07 Julai 2024 katika jiji la Mombasa nchini Kenya. Kama ilivyo katika ngazi ya kitaifa, Jumuiya ya Afrika Mashariki kupitia Kamisheni ya Kiswahili ya Afrika Mashariki (KAKAMA) imejiwekea utaratibu wa kufanya Maadhimisho ya Kikanda ya Siku ya Kiswahili Duniani kwa mzunguko katika nchi

wanachama wa Jumuiya ya Afrika Mashariki kwa lengo la kuitikia tamko la UNESCO la Siku ya Kiswahili Duniani ambapo nchi zote za Afrika Mashariki hushiriki. Wakati wa Maadhimisho hayo, mada mbalimbali kuhusu maendeleo ya Kiswahili na fursa za kiuchumi zinazotokana na lugha ya Kiswahili ziliwasilishwa na kujadiliwa kwa maslahi mapana ya kukuza na kuendeleza utangamano wa kikanda.

98. Mheshimiwa Spika, katika kuongeza kasi ya kukiuzua na kukieneza Kiswahili kimataifa, Wizara kwa kushirikiana na BAKITA iliratibu Kongamano la Kiswahili la Kimataifa lililofanyika katika Jiji la Havana nchini Kuba kuanzia tarehe 07-10 Novemba 2024. Kongamano hilo lilijumuisha washiriki zaidi ya 600 kutoka nchi mbalimbali duniani. Lengo la Kongamano hilo lilikuwa kupeleka Kiswahili katika ukanda wa Karibe, Amerika ya Kati na Amerika ya Kusini ambako lugha kuu ya mawasiliano ni Kihispaniola. Aidha, mafanikio yaliyopatikana katika Kongamano hilo ni pamoja na kuzinduliwa kwa kitabu cha *Misemo ya Kila Siku ya Kihispaniola – Kiswahili (BAKITA)*, *Kamusi ya Kihispaniola - Kiswahili (TATAKI - UDSM)* pamoja na kitabu cha *Jifunze Kihispania kwa Kiswahili (SUZA)*. ; Pia Kongamano hili liliwezesha kutambuliwa kwa lugha ya Kiswahili katika ukanda wa Karibe, Amerika ya Kusini na Amerika ya Kati; kupanuliwa kwa soko la machapisho ya Kiswahili kama vile majarida, vitabu vya kujifunza Kiswahili pamoja na kamusi za Kiswahili.

Kongamano la Kwanza la Kimataifa la Kiswahili lililofanyika katika Kituo cha Kimataifa cha Mikutano cha Havana, Kuba kuanzia tarehe 07 - 10 Novemba 2024.

99. Mheshimiwa Spika, Baraza kwa kushirikiana na Ubalozi wa Tanzania nchini Msumbiji na Shule ya Kimataifa ya Maputo, Msumbiji lilifanya shughuli mbalimbali za maendeleo ya lugha kama vile; kutoa mafunzo ya kuwajengea uwezo diaspora na maafisa wa ubalozi katika kufundisha Kiswahili kama lugha ya kigeni ambapo washiriki 43 walihudhuria. Aidha, Baraza lilitambua rasmi na kutoa cheti cha utambuzi kwa kituo cha kufundisha Kiswahili cha ubalozini. Vilevile, Baraza lilipata fursa ya kufanya mazungumzo na Chuo Kikuu cha *Pedagogical de Maputo* kuhusiana na ufundishaji wa Kiswahili chuoni hapo na namna Tanzania inavyoweza kusaidia chuo hicho kwenye ufundishaji wa Kiswahili.

100. Mheshimiwa Spika, Baraza limefundisha na kupima umahiri kwa wageni 113 wakiwamo madaktari 27 waliokuja nchini kwa mafunzo ya vitendo kutoka katika nchi za Zimbabwe, Kenya, Uganda, Nigeria,

Eswatini, Kongo, na Sudani. Pia, mheshimiwa Balozi wa Uturuki nchini Tanzania na maafisa wawili (2) wa ubalozi wa Japani nchini Tanzania walifanya mtihani wa kupima umahiri wa Kiswahili. Aidha, wanafunzi 70 wa shule ya Kimataifa ya Braeburn mkoani Arusha nao walifanya mtihani huo.

101. *Mheshimiwa Spika*, Baraza hadi sasa katika utoaji wa mafunzo ya kuwajengea uwezo diaspora wa kufundisha Kiswahili kama lugha ya kigeni tayari imewafikia diaspora 495. Mafanikio yaliyopatikana kupitia diaspora hao ni pamoja na diaspora kufundisha wageni 266 kwa mchanganuo ufuatao: Italia - 68, Ufaransa - 148, Austria - 23 na Nigeria - 27. Aidha, Baraza limesajili vituo 51 vya kufundisha Kiswahili kwa wageni ambapo vituo 19 viko nje ya nchi na vituo 32 viko ndani ya nchi. Kuanzia Julai 2024 hadi Machi 2025 vituo hivi vimefundisha Kiswahili kwa wageni 588.

102. *Mheshimiwa Spika*, sambamba na hayo Baraza liliwasilisha andiko la ujenzi wa Shule ya Kiswahili na Stadi za Kiafrika Makao Makuu ya UNESCO nchini Ufaransa tarehe 1 Agosti 2024. Andiko hilo linalenga kuomba hisani ya ujenzi wa shule hiyo ambayo itakuwa sehemu muhimu ya kufundisha lugha ya Kiswahili kwa wageni, lugha za Kiafrika na lugha mbalimbali za kimataifa. Aidha, masula ya teknolojia ya michakato ya lugha itafundishwa. Vilevile, Baraza limetoa nakala 250 za vitabu vya Kiingereza – Kiswahili – Kihispaniola, Kiingereza – Kiswahili Kireno, Kiingereza – Kiswahili – Kiarabu na Kiingereza - Kiswahili – Kifaransa kwa viongozi wa vyama rafiki na CCM mwezi Desemba

2024 katika kikao chao kilichofanyika Chuo cha Uongozi cha Mwalimu Nyerere, Kibaha kwa lengo la kuendeleza lugha katika nyanja za kisiasa.

103. Mheshimiwa Spika, BAKITA imeendelea kuuelimisha umma kuhusu kuzingatia matumizi fasaha na sanifu ya Kiswahili. Katika kipindi cha Julai 2024 hadi Aprili 2025, BAKITA iliandaa na kurusha hewani jumla ya vipindi 894 kupitia redio na televisheni za Redio One, TBCTaifa, TBC1, Clouds Fm, Kiss FM, U-FM, WAPO Redio, MVIWATA FM, Redio Maria, Redio Idea, Channel 10, na Idhaa ya Kiswahili ya Redio ya Umoja wa Mataifa. Kwa ujumla mada mbalimbali zilizoshughulikiwa zililenga kuelekeza matumizi fasaha na sanifu ya lugha ya Kiswahili. Hali kadhalika, mada nyingine zilihusisha historia, fasihi na isimu ya Kiswahili kwa ujumla wake. Aidha, Baraza liliandaa maudhui 190 ya mtandaoni ya kutoa elimu ya matumizi ya lugha ya Kiswahili kupitia mitandao ya kijamii ambayo ni *Facebook*, *YouTube*, *Twitter (X)* na *Instagram*. Pia, makala 40 za Kiswahili ziliandaliwa na kutolewa kupitia gazeti la HabariLeo la kila siku ya Ijumaa.

104. Mheshimiwa Spika, ufundishaji wa lugha ya Kiswahili kwa wageni ni sehemu ya utekelezaji wa *Mkakati wa Taifa wa Kukipeleka Kiswahili Kimataifa*. Baraza limefanikiwa kuimarisha utaalamu kwa makundi mbalimbali ya wataalamu wa Kiswahili ndani na nje ya nchi. Aidha, kwa kipindi cha Julai 2024 hadi Aprili 2025 jumla ya walimu 216 kutoka Chuo Kikuu cha Mtakatifu Agustino (SAUT) Mwanza, Chuo Kikuu cha Dar es Salaam pamoja na Chuo Kikuu cha Kiislamu cha Morogoro

(MUM) walipata Mafunzo ya Kuimarisha Stadi za Kufundisha Kiswahili kwa Wageni. Hii inafanya kuwe na jumla ya walimu 1,798 walioimarishwa katika uga wa kufundisha Kiswahili kama lugha ya kigeni.

105. *Mheshimiwa Spika*, Baraza limeendelea kusimamia matumizi fasaha na sanifu ya lugha ya Kiswahili kwa kuhakikisha makundi mbalimbali ya watumishi wa umma na binafsi wanapatiwa mafunzo ili lugha inayotumika katika shughuli mbalimbali za kisiasa, kiuchumi na kijamii iwe fasaha na sanifu. Baraza katika kutekeleza jukumu hilo limeendesha mafunzo kwa walimu na wadau wa Kiswahili 220 katika Shule za Sekondari Songea, washereheshaji 205 mjini Songea mkoani Ruvuma na wahudumu wa mapokezi na huduma kwa mteja 41, katika Hoteli ya Morena mjini Morogoro.

106. *Mheshimiwa Spika*, sambamba na hayo Baraza kwa kushirikiana na Chama cha Waandishi Waendesha Ofisi (TAPSEA) lilitoa mafunzo kwa Waandishi Waendesha Ofisi (WWO) 1,045 yaliyofanyika mjini Morogoro kuanzia mwezi Septemba hadi Desemba 2024. Mafunzo hayo yalilenga kuwanoa na kuwajengea uwezo wa kuwasiliana na kuandika nyaraka kwa Kiswahili fasaha na sanifu katika mazingira rasmi. Mafunzo hayo yametolewa ikiwa ni utekelezaji wa maelekezo ya Mheshimiwa Kassim Majaliwa Majaliwa (Mb.), Waziri Mkuu wa Jamhuri ya Muungano wa Tanzania, aliyoyatoa mwezi Machi 2024 wakati akifungua Kongamano la Kimataifa la Idhaa za Kiswahili Duniani huko Mbeya. Washiriki wa mafunzo hayo

walitoka katika taasisi mbalimbali za Serikali na binafsi. Halikadhalika, mafunzo hayo yameendelea kwa Maafisa Rasilimali Watu kuanzia tarehe 7 hadi 30 Aprili ambapo jumla ya Maafisa rasilimali 71 walipata mafunzo. Mafunzo haya ni endelevu na yanalenga kufikia kada zote katika utumishi wa umma.

107. *Mheshimiwa Spika*, Baraza lilitoa mafunzo ya muda mfupi ya stadi za kukalimani kwa wakalimani 42 yaliyofanyika katika ofisi za Baraza jijini Dar es Salaam na kufanya idadi ya wakalimani waliopatiwa mafunzo kufikia 206. Aidha, Baraza liliratibu na kutoa huduma za ukalimani katika mikutano 17 ya kitaifa na kimataifa. Miongoni mwa mikutano iliyopata huduma hiyo ni pamoja na mkutano wa Nishati wa wakuu wa nchi za Afrika “misheni 300” uliofanyika jijini Dar es Salaam Januari 2025; Mkutano wa Kawaida wa 76 wa Tume ya Afrika ya Haki za Binadamu uliofanyika Arusha Tanzania Februari 2025, Mkutano wa Nishati wa wakuu wa nchi za Afrika uliofanyika Arusha Februari 2025; Mkutano wa Uhakiki wa Mkakati wa Umoja wa Afrika wa Utawala wa Bahari uliofanyika Dar es Salaam Aprili, 2025 na Mkutano wa Msaada wa Kitaalamu wa Timu ya Umoja wa Ulaya, kusaidia Utangamano wa Uchumi uliofanyika Dar es Salaam Aprili 2025.

108. *Mheshimiwa Spika*, katika kutekeleza jukumu la kutoa ithibati ya matumizi ya Kiswahili fasaha na sanifu, BAKITA kwa kipindi cha Julai, 2024 hadi Aprili, 2025 imetoa ithibati kwa miswada ya vitabu 59 ambapo vitabu vya kiada ni 32 na ziada 27. Vitabu hivi viliwasilishwa na Taasisi ya Elimu Tanzania, *Room to*

Read, Mkuki na Nyota, *E&D Vision*, KIUTA, *Aznas Printing* na waandishi binafsi. Baraza linaendelea kuhamasisha waandishi na wachapishaji wa vitabu kuviwasilisha BAKITA ili viweze kupatiwa ithibati.

109. *Mheshimiwa Spika*, BAKITA katika kutoa huduma ya tafsiri kwa nyaraka mbalimbali, ilitafsiri jumla ya kazi kubwa na ndogo 1,158 sawa na asilimia 145 ya lengo lilowekwa la kazi 800. Katika tafsiri hiyo kazi kubwa zilikuwa 34 na ndogondogo zilikuwa 1,105. Kazi hizo zilitafsiriwa kutoka na kwenda Kiswahili kwa lugha za Kichina, Kiingereza, Kiarabu, Kihindi, Kigujarati, Kijerumani, Kifaransa, Kireno, Kihispaniola, Kiitaliano, Kifarsi (Kiajemi) na Kikorea. Aidha, hadi Aprili 2025, Baraza lilithibitisha nyaraka kubwa na ndogo 3,364 zilizotafsiriwa sawa na asilimia 112 ya lengo la nyaraka 3,000 lililowekwa.

110. *Mheshimiwa Spika*, Serikali kupitia BAKITA imeandaa kanzidata ya wataalamu wa Kiswahili kwa lengo la kubaini uwezo wa nchi kushiriki katika kueneza matumizi na maendeleo ya Kiswahili ndani na nje ya nchi kupitia huduma za ukalimani, tafsiri, ufundishaji wa Kiswahili kwa wageni pamoja na uandishi wa vitabu. Katika kipindi cha Julai 2024 hadi Aprili 2025, Baraza limetambua na kusajili wataalamu 73 sawa na asilimia 61 ya lengo la kusajili wataalamu 120, ambapo hadi Aprili 2025 kanzidata ina jumla ya wataalamu 1,897 kati yao wanaume ni 858 na wanawake 1039. Wataalamu hawa ni wale wenye utaalamu wa lugha ya Kiswahili kuanzia ngazi ya Shahada ya Awali, Umahiri, na Uzamivu.

111. Mheshimiwa Spika, katika kuhakikisha hakuna nchi inayoachwa nyuma kwenye mkakati wa kitaifa wa kusambaza Kiswahili, BAKITA imeshiriki hafla ya utiaji saini wa hati ya makubaliano ya ushirikiano kati ya Serikali ya Jamhuri ya Muungano wa Tanzania kupitia Wizara ya Habari, Utamaduni, Sanaa na Michezo na Serikali ya Shirikisho la Jamhuri ya Somalia kupitia Wizara ya Elimu, Utamaduni na Elimu ya Juu. Makubaliano hayo yalihusu kukieneza Kiswahili na utamaduni wake nchini Somalia kwa kutumia mbinu anuwai ikiwamo matumizi ya TEHAMA. Hafla hiyo ilifanyika tarehe 29 Januari 2025 katika Ukumbi wa Wizara ya Mambo ya Nje na Ushirikiano wa Afrika Mashariki, jijini Dar es Salaam.

112. Mheshimiwa Spika, lugha adhimu na aushi ya Kiswahili ni tunu ya Taifa letu, ambapo hadi sasa lugha hii ni miongoni mwa lugha saba (7) zilizotengewa siku ya kuadhimishwa na ina wazungumzaji takribani Milioni Mia Tano (500) duniani. Pamoja na kazi kubwa iliyofanywa kwenye eneo hili la lugha ya Kiswahili, ninapenda kulitaarifu Bunge lako tukufu kuwa sisi Watanzania tunawajibu wa kujivunia na kutembea kifua mbele kutokana na mafanikio tuliyoyapata ya lugha ya Kiswahili, na hivyo ni lazima tupigane na maadui watatu (3) wa lugha yaani kufubaza, kubananga na kubagaza lugha, na tusikubali mtu yeyote aipuuze au kuibeza lugha yetu kwani imetupa utambulisho wa kipekee duniani.

3.2.2.3 KITUO CHA URITHI WA UKOMBOZI WA BARA LA AFRIKA

113. *Mheshimiwa Spika*, tunu ya amani, umoja na upendo tuliyonayo Watanzania ilijengwa na waasisi wa Taifa letu na ndiyo iliyosababisha nchi yetu kuwa mstari wa mbele katika ajenda ya kidunia ya kusaidia mapambano ya uhuru kwa nchi za Afrika na duniani kwa ujumla. Baada ya harakati za ukombozi wa Afrika kukamilika, Tanzania imekabidhiwa jukumu jingine la kuongoza juhudi za uhifadhi wa urithi wa ukombozi wa Afrika kupitia azimio la Umoja wa Afrika la mwaka 2011 ikiwa ni ishara ya heshima na kuthaminiwa kwa mchango wa Tanzania katika kuleta uhuru na usawa katika Bara letu la Afrika. Wizara inasimamia Kituo cha Urithi wa Ukombozi wa Afrika ambacho kina jukumu kubwa la kubainisha, kuhifadhi, kulinda na kuendeleza urithi wa ukombozi wa Bara la Afrika kwa manufaa ya kizazi cha sasa na kijacho.

114. *Mheshimiwa Spika*, katika kipindi cha Julai 2024 hadi Aprili 2025, Kituo cha Urithi wa Ukombozi wa Bara la Afrika kimeendelea kutekeleza shughuli muhimu za utafiti wa ubainishaji wa maeneo yenye umuhimu katika historia ya harakati za ukombozi wa Afrika. Katika kipindi hicho, Kituo kimefanya utafiti katika mikoa ya Mwanza, Tabora, Tanga, Pwani, Kagera na Ruvuma, ambapo maeneo 18 yenye historia ya harakati za ukombozi yamebainishwa. Aidha, Kituo kimeendelea kuielimisha na kuihamasisha jamii kuhusu wajibu wa kuhifadhi maeneo hayo ya kihistoria ili kuimarisha urithi wa harakati za ukombozi kwa manufaa ya kizazi cha sasa na kijacho.

115. *Mheshimiwa Spika*, Serikali imeendelea kufanya tathmini ya uhifadhi wa maeneo muhimu ya kihistoria ikiwamo Kongwa, Dakawa, Mazimbu na Bagamoyo. Maeneo haya ni ushahidi muhimu wa kumbukumbu ya harakati za ukombozi wa Bara la Afrika na yanashikilia urithi adhimu wa historia yetu ya pamoja. Kwa kuyaainisha, kuyahifadhi na kuyaenzi, tunaimarisha msingi wa maarifa kwa vizazi vya sasa na vijavyo, huku tukitambua kuwa utambulisho na maendeleo ya taifa letu hayawezi kutenganishwa na historia yetu. Juhudi hizi zinalenga kuhuisha fahari ya taifa letu na kuendeleza heshima ya mchango wa Tanzania katika historia ya dunia.

116. *Mheshimiwa Spika*, Kituo kimeendelea kuratibu ukarabati wa jengo lililotumiwa na Kamati ya Ukombozi ya O.A.U, ambapo hadi sasa ukarabati umefikia asilimia 92. Mafanikio haya yanadhihirisha juhudi za Serikali ya Awamu ya Sita chini ya uongozi mahiri wa Mheshimiwa Dkt. Samia Suluhu Hassan, Rais wa Jamhuri ya Muungano wa Tanzania, katika kutunza na kuenzi historia hii adhimu ambayo ni sehemu muhimu ya urithi wa bara letu la Afrika. Ili kuhakikisha historia hii inaendelea kuhifadhiwa kwa vizazi vya sasa na vijavyo, ushirikiano wa karibu kati ya Serikali na wananchi ni jambo la msingi.

117. *Mheshimiwa Spika*, vilevile, Kituo kimeendelea kustawisha ushirikiano wa kidiplomasia na nchi wanachama wa Umoja wa Afrika, ambapo Kituo kilishirikiana na Ubalozi wa Namibia nchini Tanzania kufanya ukarabati wa makaburi matatu (3) ya wapigania

uhuru kutoka Namibia waliokuwa wakiishi katika kambi ya kihistoria ya Kongwa. Ushirikiano huu wa kidiplomasia umeimarisha juhudi za pamoja baina ya nchi zetu za kuhifadhi historia ya harakati za ukombozi wa nchi zetu.

118. *Mheshimiwa Spika*, katika hatua nyingine, Kituo kimeanza kuratibu ujenzi wa Kituo Kikuu cha Urithi wa Ukombozi wa Bara la Afrika kilichopo katika eneo la Kiromo, Bagamoyo, mkoani Pwani. Taratibu za kumpata mshauri elekezi ambaye ataandaa michoro na gharama za ujenzi zinaendelea. Ujenzi wa Kituo hiki utakuwa na manufaa mengi kwa taifa letu, ikiwa ni pamoja na kutumika kama makumbusho ya harakati za ukombozi wa Afrika. Aidha, kituo hiki kitakuwa kivutio kipya cha utalii wa kiukombozi, kitakachochangia katika uzalishaji wa ajira kwa wataalamu mbalimbali, hivyo kukuza uchumi wa taifa letu. Vilevile, kituo kitakuwa mfano bora wa uhifadhi wa historia ya ukombozi wa Bara la Afrika.

119. *Mheshimiwa Spika*, katika kuhakikisha kuwa vijana na umma kwa ujumla wanapata uelewa mzuri kuhusu harakati za ukombozi wa Bara la Afrika, Kituo kiliratibu Maadhimisho ya Siku ya Ukombozi wa Nchi za Kusini mwa Afrika, tarehe 23 Machi 2025. Maadhimisho haya yalilenga kutoa elimu, kuhamasisha umuhimu wa kulinda na kutunza urithi wa ukombozi, kuwaenzi mashujaa wa Afrika, sambamba na kuimarisha mshikamano na umoja wa nchi za Afrika. Hii ni sehemu ya juhudi endelevu za kuongeza uhamasishaji kuhusu umuhimu wa urithi wa ukombozi wa Afrika kwa jamii

nzima, hususan vijana, ili waweze kuelewa, kuthamini, na kulinda michango ya mashujaa wetu. Hivyo, ni muhimu kwa vijana wetu kuwa na ufahamu wa kina kuhusu historia ya mapambano ya ukombozi ili waweze kutambua nguvu za umoja na kuenzi michango ya mashujaa waliopigania uhuru wa Bara letu.

120. *Mheshimiwa Spika*, katika zama hizi za kiteknolojia, Kituo kimeanza kuandaa mfumo wa kidijiti wa makumbusho na maktaba. Kazi hii ilihusisha ukusanyaji, uchambuzi, na uhifadhi wa nyaraka, picha, video, na vielelezo vya kihistoria ili vitumike kwa njia ya kidijiti. Lengo ni kuhakikisha kuwa historia ya urithi wa ukombozi inapatikana kirahisi kwa jamii, bila kujali mahali walipo. Katika kipindi cha Julai 2024 hadi Aprili 2025, Kituo kimekusanya na kuchambua jumla ya hotuba 1500, picha mnato 5,000, nyimbo za kiukombozi 150, na mikanda ya sauti 366. Huu ni mfano mzuri wa jinsi gani teknolojia inavyoweza kutumika katika uhifadhi wa historia.

121. *Mheshimiwa Spika*, Kituo kimekuwa jukwaa muhimu la elimu na uhamasishaji kwa wanafunzi, watafiti na jamii kwa ujumla. Kituo kimekuwa chombo cha kufundisha kuhusu historia ya ukombozi wa Afrika, na kuonesha jinsi mataifa ya Afrika yalivyopigania uhuru dhidi ya ukoloni na ubaguzi wa rangi. Hii inasaidia kuongeza maarifa na kujivunia mchakato wa ukombozi kwa vizazi vya sasa. Kupitia Hati ya Ushirikiano baina ya Kituo na Taasisi ya Elimu Tanzania (TET), Kituo kimefanikiwa kuingiza maudhui ya ukombozi katika vitabu vya Historia ya Tanzania na Maadili kuanzia elimu

ya msingi hadi sekondari katika mtaala mpya wa masomo. Aidha, kupitia ushirikiano wa Kituo na Shirika la Utangazaji Tanzania (TBC), Kituo kimefanikiwa kutengeneza vipindi vya Ng'ariza Afrika 20 ambavyo vinahamasisha uzalendo kwa umma na kuiendeleza historia ya ukombozi kwa kizazi cha sasa na kijacho.

122. Mheshimiwa Spika, sanjari na hayo, napenda kutoa shukurani zangu za dhati kwa Mheshimiwa Dkt. Samia Suluhu Hassan, Rais wa Jamhuri ya Muungano wa Tanzania kwa maelekezo yake katika kuhakikisha urithi wa ukombozi wa Bara la Afrika unahifadhiwa kwa matumizi ya vizazi vya sasa na vijavyo. Mafanikio haya ni matunda ya juhudi kubwa za Serikali, ambazo zimejikita katika kuhakikisha kwamba historia ya ukombozi inapata hifadhi ya kudumu. Mafanikio haya pia ni matunda ya ushirikiano wa Serikali, mashirika ya kimataifa, wataalamu wa uhifadhi, na jamii kwa ujumla. Aidha, ushirikiano huu umewezesha kuhifadhi urithi wa ukombozi wa Bara la Afrika, na hivyo tunatoa shukurani za dhati kwa wote waliochangia katika jambo hili la kihistoria.

123. Mheshimiwa Spika, upo msemu usemao, *"Mizizi ya miti ni muhimu kuliko tawi lake"*. Kupitia msemu huu tunatambua kuwa juhudi za sasa za uhifadhi wa historia ya ukombozi zitakuwa msingi imara kwa vizazi vijavyo katika kuelewa na kuthamini uhuru walioupata kupitia mashujaa wa Afrika. Kwa hiyo, ni muhimu kujivunia mafanikio haya na kuyathamini kama sehemu ya mchakato wa kujenga bara lenye umoja, mshikamano, amani, na maendeleo.

3.2.3 SEKTA YA MAENDELEO YA SANAA

124. Mheshimiwa Spika, Sekta ya Maendeleo ya Sanaa nchini ina jukumu la kuratibu na kusimamia maendeleo ya Sanaa. Sekta hii ni moja ya maeneo muhimu sana katika maendeleo ya nchi yetu kutokana na mchango wake katika kutoa ajira hususan kwa vijana, kukuza utalii na kuitangaza nchi yetu kimataifa. Sekta ya Sanaa inahusisha Idara ya Maendeleo ya Sanaa, Baraza la Sanaa la Taifa (BASATA), Bodi ya Filamu Tanzania, Ofisi ya Hakimiliki Tanzania (COSOTA), Taasisi ya Sanaa na Utamaduni Bagamoyo (TaSUBa) na Mfuko wa Utamaduni na Sanaa Tanzania.

3.2.3.1 IDARA YA MAENDELEO YA SANAA

125. Mheshimiwa Spika, katika kuhakikisha wasanii wa Tanzania wanaendelezwa na kupatiwa fursa mbalimbali za kutangaza na kuuza kazi zao hatimaye kujipatia kipato, Wizara imeratibu na kushiriki kwenye matamasha mbalimbali ya kitaifa na kimataifa ambapo katika ngazi ya kitaifa Wizara imefanikiwa kuandaa Tamasha kubwa la *Samia Serengeti Music Festival* ikiwa ni mwendelezo wa Tamasha la Serengeti Music Festival ambalo limekuwa likiandaliwa tangu mwaka 2020. Tamasha hili limechukua jina la **Samia Serengeti Music Festival** kwa heshima ya jitihada kubwa zinazofanywa na Mheshimiwa Rais Dkt. Samia Suluhu Hassan katika kuimarisha sekta ya sanaa na utamaduni nchini.

126. Mheshimiwa Spika, tamasha hilo lilifanyika katika viwanja vya Tanganyika Packers, Kawe Jijini Dar

es Salaam tarehe 26 Aprili 2025 ambapo Mgeni Rasmi ulikuwa wewe, Spika wa Bunge la Jamhuri ya Muungano wa Tanzania na Rais wa Umoja wa Mabunge Duniani. Malengo ya tamasha hili kwa mwaka 2025 yalikuwa kutoa fursa kwa wasanii wa ndani kuonesha vipaji vyao kwa kutumia sanaa ya muziki ili kuunganishwa na soko la kitaifa na kimataifa, kutangaza mafanikio ya Serikali ya Awamu ya Sita, kusherehekea Muungano, na kuhamasisha wananchi kushiriki CHAN 2024 na AFCON 2027.

127. Mheshimiwa Spika, tamasha hilo lililohudhuriwa na wananchi takribani 45,000 liliruhusu wasanii kutoka ‘kambi’ mbalimbali kutumbuiza katika jukwa moja kubwa kuwahi kutumika Tanzania na Afrika Mashariki ambalo limeweka viwango vya hali ya juu kabisa, kuongeza thamani ya wasanii wetu dhidi ya wasanii wengine wa mataifa ya Afrika. Aidha, Samia Serengeti Music Festival – 2025 linaweza kuwa ndilo tamasha la kwanza kuandaliwa vema zaidi, kuwa na ushiriki mkubwa wa wasanii na wananchi waliobaki uwanjani kwa wingi wao kwa muda wa zaidi ya saa 20. Kutokana na ukubwa huo, ulishauri lifanyike mara kwa mara badala ya mara moja ili kutoa fursa kwa wasanii wengi zaidi kuonesha vipaji vyao; kufanyika katika mikoa mbalimbali ya Tanzania na kufanyika kwa zaidi ya siku moja kwa kila tukio. Wizara iko tayari kutekeleza ushauri wako huo.

128. Mheshimiwa Spika, ili kurithisha utamaduni wa vazi la kanga, Wizara iliratibu onesho maalumu la kimkakati la matumizi mbalimbali ya vazi la kanga

wakati wa Tamasha la Tatu (3) la Utamaduni Kitaifa lililofanyika mwezi Septemba 2024 wilayani Songea mkoani Ruvuma. Miongoni mwa matumizi ya vazi la kanga yaliyobainishwa kupitia onesho hilo ni matumizi ya nyumbani kama vile kata, mbeleko na vazi kwa wanawake; kufikisha ujumbe mbalimbali wa kuelimisha na kuhamasisha. Tamasha kama hili pia lilifanyika sambamba na Kongamano la Kiswahili lililofanyika Jijini Havana, Kuba mwezi Novemba 2024 ambapo kikundi cha sanaa cha Three Sisters pia kilipata nafasi ya kushiriki na kutoa burudani.

129. *Mheshimiwa Spika*, naomba kutumia fursa hii kuliarifu Bunge lako tukufu kuwa vazi la kanga litatumika kama nyenzo ya kimkakati ya uhamasishaji katika michuano ya AFCON 2027 itakayofanyika katika nchi za Tanzania, Kenya na Uganda na litaendelea kutumika kukieneza Kiswahili duniani kote.

130. *Mheshimiwa Spika*, katika hatua ya kutangaza vivutio vya urithi wa utamaduni wa kitaifa na kimataifa kwa kutumia sanaa, Wizara ilishiriki Maonesho ya Sanaa ya Surajkund Crafts Mela huko New Delhi India tarehe 7 hadi 23 Februari 2025. Katika maonesho hayo, Kikundi cha Magomamoto cha Bagamoyo kutoka Mkoa wa Pwani na washiriki wengine wawili (2) mmoja kutoka Kijiji cha Wasanii Mwenge na mwingine kutoka Kikundi cha Wanawake Wajasiriamali wa Sanaa za Ufundi (WAWAMAKI) cha Kijiji cha Makumbusho Dar es Salaam walipata fursa ya kuonesha kazi zao hususan Michoro ya Tingatinga na Makonde ambayo asili yake ni kutoka nchini Tanzania.

131. Mheshimiwa Spika, katika kuendeleza Sekta ya Sanaa, Serikali kupitia Wizara inaendelea na maandalizi ya Mkakati wa Miaka Kumi (10) wa Maendeleo ya Sanaa utakaotumika kuanzia mwaka 2026 hadi 2036. Mkakati huu utazingatia malengo ya utekelezaji wa Sera ya Taifa ya Utamaduni ya mwaka 1997, Mpango wa Maendeleo wa Taifa wa Miaka Mitano 2021/22 - 2025/26 na Dira ya Maendeleo ya Taifa na Mpango Mkakati (Strategic Plan) wa Wizara.

132. Mheshimiwa Spika, Serikali ya Awamu ya Sita (6) chini ya uongozi wa Mheshimiwa Dkt. Samia Suluhu Hassan, Rais wa Jamhuri ya Muungano wa Tanzania imeendelea kuhakikisha kunakuwa na soko la uhakika la kazi za filamu na muziki nchini. Moja ya hatua zilizochukuliwa ili kufikia azma hiyo Wizara inafanya jitihada za kuingia makubaliano na wamiliki wa Kampuni za Emirates, ambapo mazungumzo ya awali yalifanyika tarehe 15 Novemba 2024, jijini Dubai.

133. Mheshimiwa Spika, Wizara pia imefanikiwa kuandaa Andiko la Ushirikiano baina ya Tanzania na Benki ya Dunia. Ushirikiano huo, pamoja na maeneo mengine, utaiwezesha Serikali kujenga vituo vya Sanaa na Utamaduni katika ngazi ya Mikoa kupitia *Country Partnership Framework 2025 – 2029*. Ujenzi wa vituo hivyo utatoa nafasi kwa wadau kuendesha shughuli za sanaa na utamaduni. Fauka ya hayo, vituo hivyo vitawezesha kufunguliwa kwa ofisi za mikoa za BASATA, BAKITA, Bodi ya Filamu, COSOTA, na Mfuko wa Utamaduni na Sanaa Tanzania. Sambamba na ujenzi wa vituo, andiko pia linalenga kuboresha mifumo ya kidijiti

ya utendaji kazi wa COSOTA, kutunisha Mfuko wa Utamaduni na Sanaa Tanzania pamoja na kuanzisha Makao Makuu ya Sanaa kwa Walemavu hapa nchini.

134. Mheshimiwa Spika, Wizara pia imeendelea kushirikiana na wadau wa Sekta ya Sanaa kwa kutoa mafunzo, kushiriki kwenye matukio, mikutano, warsha na vikao mbalimbali yaliyoandaliwa na wadau ndani na nje ya nchi. Aidha, Wizara imeandaa Katiba ya Mfano ambayo ni mwongozo mama utakaotumiwa na Vyama na Mashirikisho yote ya Sanaa Tanzania kwa lengo la kuondoa migogoro ya kikatiba inayozikumba Taasisi hizo na kuimarisha uwazi, usawa na usimamizi bora wa vyama na mashirikisho.

135. Mheshimiwa Spika, nina furaha kubwa kutoa taarifa kwa Bunge lako tukufu kuwa, katika mwaka wa fedha wa 2025 na 2026, mradi wa ujenzi wa **Film Studio and Multipurpose Entertainment Complex** wenye thamani ya Shilingi 450,000,000,000 ni mmoja wa miradi itakayojengwa katika mpango wa fedha kutoka Korea Kusini. Mradi huu utakapokamilishwa, sio tu Tanzania itapata fursa ya kuingiza fedha za kigeni kupitia kampuni zitakazokuja kufanya shughuli za filamu na burudani hapa nchini, lakini pia itaongeza thamani kwa wasanii wetu na kuonesha namna ambavyo Tanzania inaithamini Sekta ya Sanaa na burudani katika kuzalisha ajira, kuongeza kipato kwa wadau wake na kuchangia kikamilifu katika Pato la Taifa.

3.2.3.2 BARAZA LA SANAA LA TAIFA (BASATA)

136. *Mheshimiwa Spika*, BASATA imeanzishwa kwa mujibu wa Sheria ya Baraza la Sanaa la Taifa Sura ya 204. Majukumu ya BASATA ni pamoja na kufufua na kukuza sanaa nchini; kufanya tafiti za masuala mbalimbali yahusuyo sanaa; kutoa ushauri na misaada ya kiufundi kwa wasanii na wadau wa sanaa; kupanga na kuratibu shughuli za wasanii na wadau wanaojishughulisha na uzalishaji wa kazi za sanaa nchini; na kutengeneza kanuni za kusimamia ubora wa kazi za sanaa.

137. *Mheshimiwa Spika*, majukumu mengine, ni kuishauri Serikali kuhusu mambo yahusuyo maendeleo ya sanaa nchini; kutoa na kukuza upatikanaji wa miundombinu na vifaa vya mafunzo kwa wasanii, wadau wa sanaa na watu ambao wameajiriwa au wanaotegemea kuajiriwa katika kampuni zinazozalisha kazi za sanaa; na kuchochea maendeleo ya kazi za sanaa kwa kuandaa na kupanga maonesho, warsha, semina na mashindano kwa wasanii mbalimbali. Aidha, BASATA ina jukumu la kuendesha na kusaidia taasisi au watu wanaojishughulisha na kutengeneza, kuingiza, kusafirisha au kuuza nje ya nchi kazi za sanaa.

138. *Mheshimiwa Spika*, Serikali kupitia BASATA kwa lengo la kuimarisha ubunifu na kuongeza ubora wa sanaa, iliratibu utoaji wa Tuzo za Muziki zilizofanyika tarehe 19 Oktoba 2024 katika ukumbi wa “The Super Dome” jijini Dar es Salaam. Tuzo hizi kwa mara ya kwanza katika historia ya tuzo zilirushwa na vyombo

vikubwa vya kimataifa vya habari vya BET na MTV. Aidha, jumla ya wanamuziki 180 kutoka ndani na nje ya nchi walishiriki kinyang'anyiro cha tuzo na hatimaye tuzo 36 zilitolewa kwa washindi, huku Mwanamuziki Nguli **Steven Hiza** aliyeimba wimbo wa **Tanzania Yetu** akipata Tuzo ya Heshima na zawadi ya Shilingi 50,000,000 kutoka kwa Mheshimiwa Dkt. Samia Suluhu Hassan, Rais wa Jamhuri ya Muungano wa Tanzania. Aidha, kutokana na kuongezeka kwa ushiriki wa wadau wa tuzo, Baraza limeandaa mwongozo wa tuzo, na vipengele vya tuzo.

Mheshimiwa Hamis Mwinjuma (Mb.), Naibu Waziri wa Habari, Utamaduni, Sanaa, na Michezo, akitoa tuzo kwa Msanii wa Bongofleva, Omari Ally Mwanga (Marioo) wakati wa hafla za utoaji wa Tuzo za Muziki Tanzania (TMA) zilizofanyika tarehe 19 Oktoba 2024 katika ukumbi wa The Super Dome, jijini Dar es Salaam.

139. Mheshimiwa Spika, katika kurahisha utoaji wa huduma kwa wadau Baraza limechukua hatua ya

kuunganisha mfumo wa utambuzi wa wasanii “Artists Management Information System” (AMIS) na Mfumo wa Ukusanyaji Mapato wa Serikali za Mitaa (TAUSI) na Mfumo wa Ununuzi (NeST) ili kuwafikia wadau wote wa Sanaa. Hatua hii ya kimkakati itaiwezesha BASATA kuwafikia wadau wote wa Sekta ya Sanaa kwa njia rahisi, ya kidijiti na yenye gharama nafuu. Kupitia mfumo huu wa AMIS uliunganishwa, wasanii na vikundi vya sanaa sasa wanaweza kupata huduma mbalimbali kwa urahisi zaidi, zikiwamo, usajili wa wasanii binafsi na vikundi vya sanaa, malipo ya ada za usajili, malipo ya vibali vya wasanii na vibali vya kumbi za burudani. Hadi kufika Aprili 2025, kazi hii ya kuunganisha mfumo imekamilika na tayari mfumo huu umeshaanza kufanya kazi kwa vyanzo 15.

140. *Mheshimiwa Spika,* katika juhudi za kuimarisha utawala bora katika usimamizi na uongozaji wa vyama na mashirikisho, Baraza lilitoa mafunzo ya uongozi katika sanaa kwa viongozi 63 wa mashirikisho na vyama vya sanaa. Mashirikisho hayo ni; Shirikisho la Sanaa za Ufundi, Shirikisho la Sanaa za Maonesho, Shirikisho la Muziki na Shirikisho la Filamu.

141. *Mheshimiwa Spika,* katika kusimamia maslahi ya wasanii, Baraza limefanya vikao vya utatuzi wa migogoro ya wasanii wa muziki kupitia Dawati la Sheria, Maadili na Usuluhishi. Kati ya migogoro 18 iliyopokelewa kati ya Julai 2024 hadi Aprili 2025 migogoro 15 ilitatuliwa na migogoro mitatu (3) ipo kwenye hatua tofauti za utatuzi. Mwenendo unaonesha kwamba migogoro ya kimasilahi baina ya wadau wa sanaa

imekuwa inapungua kutokana na hatua ambazo Baraza kupitia Dawati hilo, imekuwa inachukua ikiwamo kutoa elimu na ushauri kwa wadau kuhusu masuala ya mikataba ya kazi za sanaa.

142. Mheshimiwa Spika, ili kusimamia dhana ya “*watoto ndio Taifa la kesho*”, ni muhimu kuwajengea misingi imara ya sanaa tangu wakiwa wadogo. Katika kutimiza lengo hilo, Baraza liliendesha programu ya sanaa kwa watoto wa shule za msingi na sekondari. Programu hii imeendeshwa katika Shule ya Sekondari ya *Sisters of Marry* na Shule ya Msingi Kauzeni mkoani Pwani, ambapo jumla ya watoto 270 walifikiwa.

143. Mheshimiwa Spika, sanaa ni ajira, uchumi na ni burudani. Hivyo, ili kuwa na jamii inayotambua hayo, Baraza limeratibu Programu ya Sanaa Mtaa kwa Mtaa na *BASATA Social Club*. Programu ya Sanaa Mtaa kwa Mtaa imefanyika katika Wilaya ya Kisarawe Mkoa wa Pwani na kuwashirikisha wasanii 402 wa fani za muziki, ngoma za asili, uchoraji na uchongaji wa vinyago. Aidha, programu ya *BASATA Social Club* yenye lengo la kutoa burudani kwa viongozi wa kidiplomasia imefanyika mwezi Julai na Septemba 2024 chini ya uhisani wa Kituo cha Utamaduni cha Ufaransa (*Alliance Francaise*) kilichopo jijini Dar es Salaam.

144. Mheshimiwa Spika, BASATA kwa kushirikiana na waandaaji wa Tuzo za Kimataifa za “*The Hollywood and African Prestigious Awards (HAPAWARDS)*” kutoka Marekani iliratibu utoaji wa tuzo hizo zilizofanyika tarehe 10 Agosti 2024 katika ukumbi

wa *The Super Dome* jijini Dar es Saalam. Jumla ya tuzo 55 zilitolewa kwa wasanii waliofanya vizuri kitaifa na kimataifa kwenye muziki, filamu na ubunifu wa mavazi.

145. *Mheshimiwa Spika*, ili kuchochea maendeleo ya sanaa nchini Baraza limeendelea kuandaa na kuendesha maonesho, mashindano, matamasha na biashara za sanaa, kufufua na kukuza sanaa kupitia programu mbalimbali za sanaa. Hadi kufika Aprili 2025, Baraza limeratibu matukio ya sanaa 32. Baadhi ya matukio yaliyoratibiwa ni pamoja na Tamasha la 15 la Muziki wa Cigogo lililofanyika Chamwino, Dodoma; Tamasha la Ngoma za Asili la Tulia Trust lililofanyika Mbeya; Wasafi Festival; Nandy Festival; Muziki na Mama; Miaka 60 ya Msondo Ngoma; *Swahili Fashion Week*; *Samia Fashion Show*; *Tanzania Fashion*; na *Anna Fashion Academy*. Vilevile, Baraza limeratibu Tamasha la Muziki wa Dansi “Kadansee la Mama” kwa lengo la kuburudisha umma na kuanzisha kwa mara ya kwanza Tamasha maalumu la muziki huo. Katika usiku wa Tamasha hilo lililofanyika tarehe 01 Februari 2025 jijini Dar es salaam, bendi za muziki wa dansi 11 zilitumbuiza.

146. *Mheshimiwa Spika*, kutokana na maboresho yaliyofanyika ya kimifumo na rasilimali watu katika kusimamia maadili katika kazi za sanaa, Baraza limeongeza kasi ya kutoa ithibati za nyimbo mbalimbali kwa kuziwekea madaraja. Ongezeko hilo ni kutoka wastani wa nyimbo 200 kwa mwezi hadi nyimbo 800 kwa mwezi ambapo hadi kufikia mwezi Aprili 2025 Baraza limetoa ithibati kwa nyimbo 4,540.

147. *Mheshimiwa Spika*, Baraza limeendelea kuhakikisha kazi za sanaa zinaendeshwa kibiashara ikiwa ni pamoja na kukabiliana na changamoto za masoko ambapo, katika kipindi husika wasanii 150 walijengewa uwezo katika kukabiliana na changamoto za masoko na mikataba. Vilevile, Baraza limetoa ushauri na misaada ya kiufundi kwa wasanii na wadau wa sanaa, ushauri wa kitaalamu kuhusu masoko ya kazi za sanaa, usajili na vibali, na matukio ya sanaa umetolewa kwa wasanii binafsi 770, vikundi 54, taasisi 6, kampuni na wadau wengine 21.

3.2.3.3 BODI YA FILAMU TANZANIA (TFB)

148. *Mheshimiwa Spika*, Bodi ya Filamu Tanzania ilianzishwa kwa Sheria ya Filamu na Michezo ya Kuigiza, Sura ya 230. Majukumu ya Bodi ya Filamu ni pamoja na kusimamia kazi za filamu na michezo ya kuigiza ikiwamo kuhakiki na kuzipanga katika madaraja; kutoa vibali vya utayarishaji wa filamu; kutoa ithibati za urasimishaji wa shughuli za filamu na michezo ya kuigiza. Vilevile, Taasisi hii ina jukumu la kuratibu na kuendesha programu mbalimbali za kujenga uwezo na ujuzi wa wadau waliojiajiri/kuajiriwa katika Tasnia ya Filamu nchini kama vile mafunzo ya muda mfupi, matamasha pamoja na tuzo.

149. *Mheshimiwa Spika*, Serikali iliratibu maandalizi ya Tuzo za Kitaifa za Ucheshi (*Tanzania Comedy Awards*) kwa mara ya kwanza katika historia ya nchi yetu zilizotolewa mwezi Februari 2025 ambapo mgeni rasmi alikuwa Mheshimiwa Dkt. Samia Suluhu

Hassan, Rais wa Jamhuri ya Muungano wa Tanzania. Malengo ya tuzo yalikuwa kuibua, kukuza na kuendeleza vipaji vya fani ya ucheshi ambavyo vimeendelea kuwa chanzo muhimu cha ajira na kipato kwa wacheshi nchini ambapo jumla ya wasanii wa ucheshi 150 waliingia katika kinyang'anyiro cha tuzo. Kati ya wasanii hao 17 waliibuka washindi na kutwaa tuzo. Aidha, zaidi ya wadau 1,000 walihudhuria katika tuzo hizo

Mheshimiwa Dkt. Samia Suluhu Hassan, Rais wa Jamhuri ya Muungano wa Tanzania, akiwa katika picha ya pamoja na washindi wa Tuzo za Ucheshi Tanzania kwa mwaka 2025 zilizotolewa tarehe 22 Februari 2025 katika Ukumbi wa The Super Dome jijini Dar es Salaam.

150. Mheshimiwa Spika, ili kuhakikisha kuwa vipaji vinaibuliwa na kukuzwa katika Tasnia ya Filamu na Michezo ya Kuigiza nchini, Bodi ya Filamu iliratibu na kuwezesha uandaaji wa matamasha na tuzo mbalimbali. Matamasha yaliyoandaliwa na tuzo zilizotolewa ni kama ifuatavyo: Tuzo za Filamu kwa Wanafunzi wa Vyuo Vikuu (Uni-Awards) ambapo tuzo nne (4) zilitolewa; Tamasha la Tuzo za Filamu Mkoani Iringa, ambapo tuzo 16 zilitolewa;

na Tamasha la Filamu Wilaya ya Kigamboni, ambapo tuzo 41 zilitolewa. Aidha, kulikuwa na Tamasha la Kimataifa la Maendeleo ya Filamu na Sanaa lililofanyika jijini Dar es Salaam mwezi Desemba 2024 ambapo tuzo 550 zilitolewa.

151. Mheshimiwa Spika, Bodi imeendelea na utekelezaji wa programu mbalimbali za kuimarisha weledi na ujuzi kwa wadau wa filamu na michezo ya kuigiza ili waweze kuandaa filamu zenye ubora na shindani ambapo, jumla ya wadau 316 walinufaika kupitia programu hizo ikiwamo warsha ya mafunzo iliyoandaliwa na Bodi ya Filamu mkoani Ruvuma ambapo wadau wa filamu 200 walinufaika. Halikadhalika, Bodi kwa kushirikiana na Taasisi ya *Global Opportunity Youth Network* (GOYN) kupitia mradi wa Tanga Yetu iliendesha mafunzo yaliyowanufaisha wanufaika 33 waliopatiwa mafunzo hayo mkoani Tanga. Mafunzo yalilenga kuimarisha ujuzi na weledi katika mnyororo wa utayarishaji wa filamu bora ikiwamo masuala yanayohusu uigizaji, uandishi wa miswada ya filamu, upigaji picha pamoja na Sheria na taratibu zinazosimamia Tasnia ya Filamu.

152. Mheshimiwa Spika, vilevile, mafunzo mengine yalitolewa kwa mtindo wa Uchambuzi wa Filamu (*Film Screening and Review*) ambayo ni programu inayoratibiwa na Bodi ya Filamu kwa kuwashirikisha waandaaji wa filamu husika ili kuchambua na kutathmini kwa pamoja misingi na ufundi wa utayarishaji wa filamu bora ambapo wadau 18 walinufaika kupitia programu hiyo. Aidha, wasanii 25 wa

ucheshi kupitia jukwaa la kibiashara la ucheshi linalojulikana kwa jina la WatuBaki walipatiwa mafunzo yaliyotolewa katika ofisi za Bodi kwa lengo la kuwawezesha kufahamu namna ya kurasimisha kazi zao ili ziwanufaishe zaidi.

153. *Mheshimiwa Spika*, Wizara kupitia Bodi ya Filamu ilitekeleza Programu ya Filamu Mtaa kwa Mtaa, yenye lengo la kuibua vipaji vya sanaa katika ngazi za mitaa na vijiji kwa kuratibu mchezo wa kuigiza uliofanyika katika Shule ya ekondari ya Vingunguti jijini Dar es Salaam. Mchezo huo ulihusisha wanafunzi 16 na kutazamwa na hadhira ya zaidi ya watu 350. Vilevile, kikundi cha maigizo kiitwacho “Bin Ame Sanaa Group” chenye wadau 24 kilijengewa uwezo wa utayarishaji wa filamu kupitia ziara iliyofanywa na wataalamu wa Bodi wakati wa uaandaaji wa tamthilia yao iitwayo Tajiri Mfupi.

154. *Mheshimiwa Spika*, programu ya kimkakati ya kutetea na kulinda haki za wasanii inayotekelezwa kupitia Kamati ya Haki za Wasanii chini ya uratibu wa Bodi ya Filamu imeendelea kuchukua hatua stahiki za kuhakikisha wasanii wanapata haki zao. Katika kipindi husika, Bodi ya Filamu ilipokea na kushughulikia jumla ya malalamiko matatu (3) kutoka kwa wadau wa sanaa. Kuwapo kwa Kamati hii kumewezesha kupungua kwa malalamiko ya wadau kutoka malalamiko 12 mwaka 2023/24 hadi malalamiko matatu (3) mwaka 2024/25.

155. *Mheshimiwa Spika*, Serikali kupitia Bodi ya Filamu imeendelea na hatua za urasimishaji wa shughuli

za Filamu na Michezo ya Kuigiza ambapo katika kipindi cha mwezi Julai 2024 hadi mwezi Aprili 2025 jumla ya leseni 154 za uendesaji wa shughuli hizo zimetolewa. Aidha, katika jitihada za kuendelea kuwatambua wasanii wanaojihusisha na shughuli za Filamu na Michezo ya Kuigiza nchini, Bodi imetoa vitambulisho 168 kwa wasanii hao hatua ambayo inawafanya waingie katika mfumo rasmi wa Serikali.

156. Mheshimiwa Spika, sambamba na hilo, Wizara kupitia Bodi ya Filamu kwa kushirikiana na BASATA imejenga mfumo wa Wasanii (AMIS) unaowezesha utoaji wa huduma na kuwafikia wadau katika maeneo mengi zaidi nchini ili kuwatambua na kuwarasimisha bila kulazimika kufika ofisi za Bodi. Naomba kutumia fursa hii kuwaelekeza wasanii wote nchini kujisajili kwenye mfumo wa AMIS (*Artist Management Information System*) ambao unatumiwa na Serikali kuwatambua rasmi pamoja na shughuli zao.

157. Mheshimiwa Spika, katika kipindi husika Bodi ilipokea maombi 224 ya utayarishaji wa filamu ambapo yote yalishughulikiwa na kupatiwa vibali. Kati ya maombi hayo, 145 yalikuwa ya waombaji kutoka ndani ya nchi na 79 ya kutoka nje ya nchi. Katika kipindi hicho takribani fursa za ajira 553 zilizalishwa na kuwanufaisha Watanzania kupitia vibali 79 vya utayarishaji wa filamu vilivyotolewa kwa waombaji kutoka nje ya nchi.

158. Mheshimiwa Spika, vilevile, katika kipindi cha Julai 2024 hadi Aprili 2025, Bodi ya Filamu ilifanya ukaguzi wa maudhui ya filamu 199 na kuzipanga katika

madaraja. Kati ya filamu hizo kulikuwa na filamu ndefu 150 ambapo kati yake filamu 121 zilikuwa za Kitanzania na filamu 29 zilikuwa za kutoka nje ya nchi. Kwa upande wa tamthilia, jumla ya tamthilia 49 zenye jumla ya sehemu (*Episodes*) 1,247 zilihakikiwa ambapo tamthilia 11 zilitayarishwa na Watanzania na tamthilia 38 zilitoka nje ya nchi. Kupitia uzalishaji na uhakiki wa filamu na tamthilia hizo, takribani ajira 4,758 zilizalishwa. Eneo hili pekee limewezesha upatikanaji wa mapato ya moja kwa moja ya zaidi ya Shilingi Bilioni Tatu (Shilingi 3,000,000,000).

3.2.3.4 TAASISI YA HAKIMILIKI TANZANIA (COSOTA)

159. *Mheshimiwa Spika*, Ofisi ya Hakimiliki Tanzania (COSOTA) ilianzishwa kwa Sheria ya Hakimiliki na Hakishiriki, Sura ya 218. Majukumu ya Ofisi ya Hakimiliki Tanzania ni pamoja na kukuza na kulinda maslahi ya watunzi, waandishi, wasanii, wafasiri, watayarishaji, wa kurekodi sauti, watangazaji, waongozaji na wachapishaji kwa kulinda haki zao. Aidha, Ofisi hii ina jukumu la kutunza rejista za kazi za usanii na vyama vya watunzi, wasanii, wafasiri, watayarishaji wa sauti zilizorekodiwa, watangazaji na wachapishaji.

160. *Mheshimiwa Spika*, Wizara kupitia COSOTA imesimamia ukusanyaji wa mirabaha katika madaraja ya kazi ambazo hazisimamiwi na kampuni za ukusanyaji na ugawaji mirabaha (CMO) ambapo Wizara kupitia COSOTA, imekusanya kiasi cha Shilingi 847, 985,594.26

za mirabaha kutokana na Tozo ya Hakimiliki (Copyright Levy). Tozo hii ni mirabaha inayotokana na matumizi ya kazi za sanaa na zinatarajiwa kugawiwa kwa mchanganuo ufuatao: asilimia 10 ambayo ni Shilingi 84,798,559.43 zitagawiwa kwa Mfuko wa Utamaduni na Sanaa Tanzania; asilimia 60 sawa na Shilingi 508,791,356.56 zitagawiwa kwa wasanii; asilimia 20 sawa na Shilingi 169,597,118.85 kwa ajili ya uendeshaaji wa kazi za COSOTA na asilimia 10 sawa na Shilingi 84,798,559.43 ni gawio la Serikali.

161. Mheshimiwa Spika, ili kuhakikisha utekelezaji wa Sheria ya Hakimiliki kuhusu ukusanyaji wa mirabaha kwa madaraja ya kazi mbalimbali, COSOTA inakamilisha Kanuni mbalimbali zitakazosaidia ukusanyaji na ugawaji mirabaha. Kanuni hizo ni pamoja na Kanuni za Haki ya Kunufaika na Mauzo Endelevu (*Rights to Benefit from Resale*) ili kuwanufaisha wasanii wa sanaa za ufundi pale kazi zao zinapouzwa nchini au nje ya nchi baada ya mauzo ya kwanza.

162. Mheshimiwa Spika, Wizara kupitia, Ofisi ya Hakimiliki (COSOTA) ilitoa mafunzo kwa wadau wa Sekta za Sanaa na Utamaduni. Mafunzo hayo yalikusudia kuwajengea uwezo kuhusu masuala ya Hakimiliki ambapo wadau milioni moja (1,000,000) walifikiwa. Aidha, mafunzo hayo yaliendesha kwa njia mbalimbali ikiwamo Kampeni ya “Hakimiliki Yako Hailiki Kamata Fursa Twenzetu” ambayo ilitokelezwa kupitia vipindi 38 katika redio na televisheni mbalimbali nchini. Baadhi ya vyombo vya habari vilivyotumika ni TBC1, Wasafi FM, Clouds Fm, Times FM, Azam Tv, Sinema Zetu, Mjini FM,

Crown Fm, EFM, E TV, Channel 10, EATV, Uhuru Fm, Bongo FM, Singeli Media, Island Fm, Majimaji Fm, Mtwara Fm na Uhuru FM. Vilevile, COSOTA imefanya kampeni za kutoa elimu kupitia mitandao ya kijamii na kushiriki katika maonesho mbalimbali.

163. Mheshimiwa Spika, katika hatua ya kupambana na uharamia wa kazi za ubunifu Wizara kupitia COSOTA imetekeleza operesheni tatu (3) ambapo kazi haramu zenye thamani ya zaidi ya Shilingi 75,000,000 zilikamatwa na kuteketezwa.

164. Mheshimiwa Spika, ili kuimarisha usimamizi wa maslahi ya kazi za wasanii COSOTA imefanikiwa kuanzisha na kusimamia kampuni za ukusanyaji na ugawaji mirabaha (*Collective Management Organizations – CMOs*) kwa madaraja ya kazi za muziki, sanaa za ufundi, sanaa za maonesho, filamu na kazi za maandishi. Katika kutekeleza jukumu hili COSOTA imetoa leseni kwa kampuni ya *Tanzania Music Rights Society (TAMRISO)*. Aidha, elimu imeendelea kutolewa kwa wadau mbalimbali ili waweze kuanzisha kampuni nyingine zinazohusiana na kazi hizo.

3.2.3.5 MFUKO WA UTAMADUNI NA SANAA TANZANIA

165. Mheshimiwa Spika, Mfuko wa Utamaduni na Sanaa Tanzania ulianzishwa kwa Sheria ya Ujumuisho wa Wadhamini, Sura ya 318 na kupewa Hati ya Usajili Na.1776 mwaka 2020. Lengo la Mfuko ni kuinua ubora wa kazi za utamaduni na sanaa ili ziweze kujiendesha

kibiashara na kuchangia katika pato la Taifa. Majukumu ya Mfuko ni: kutoa huduma ya mikopo ya riba nafuu kwa wadau wa utamaduni na sanaa; kutoa mafunzo ya uzalishaji wa kazi bora zinazokidhi mahitaji ya soko la ndani na nje ya nchi; kufanya ufuatiliaji na tathmini ya miradi iliyowezeshwa na Mfuko.

166. *Mheshimiwa Spika*, nitumie fursa hii kutoa shukurani za dhati kwa Mheshimiwa Dkt. Samia Suluhu Hassan, Rais wa Jamhuri ya Muungano wa Tanzania kwa kuendelea kuupatia fedha Mfuko huu kwani umekuwa suluhisho kwa changamoto ya mitaji kwa wadau wa utamaduni na sanaa nchini tangu kuhuishwa kwake. Mfuko huu umewezeshwa utoaji wa mikopo yenye thamani ya Shilingi 5,250,070,500.89 kwa miradi 359 ya utamaduni na sanaa katika mikoa 19 nchini hadi kufikia Aprili 2025.

167. *Mheshimiwa Spika*, katika kipindi cha Julai 2024 hadi Aprili 2025, Mfuko umetoa mikopo yenye thamani ya Shilingi 2,692,217,069.89 kwa miradi 143 ya utamaduni na sanaa. Mikopo hiyo imewanufaisha wadau wanaojihusisha na shughuli mbalimbali za utamaduni na sanaa zikiwamo filamu, muziki, ufundi, maonesho pamoja na lugha na fasihi. Aidha, eneo la filamu limewezeshwa miradi 37 yenye thamani ya Shilingi 645,130,090 ambayo iliwezesha mitaji na ununuzi wa vifaa vya kisasa kwa studio 21 za utayarishaji wa filamu na tamthilia. Katika eneo la ufundi miradi 59 yenye thamani ya Shilingi 997,129,629.89 imewezeshwa ambapo jumla ya vyuo 5 viliwezesha na katika eneo la maonesho miradi 19 yenye thamani ya Shilingi

349,988,000 imewezeshwa ambapo washerehesaji 9 na watoa huduma 10 waliwezeshwa.

168. Mheshimiwa Spika, katika kuhamasisha uzalishaji wa kazi bora za muziki, miradi 23 yenye thamani ya Shilingi 592,280,750 iliwezeshwa katika kipindi husika. Uwezeshaji huo umesaidia ununuzi wa vifaa mbalimbali vya kisasa ikiwamo vifaa vya studio 7, vifaa vya bendi 5 za muziki wa injili, vifaa vya bendi 3 za muziki wa dansi na vifaa vya bendi 2 za muziki wa taarabu.

169. Mheshimiwa Spika, Mfuko unatoa huduma kwa makundi mbalimbali ambapo kupitia miradi 143 iliyowezeshwa, miradi 13 inayomilikiwa na kampuni iliwezeshwa Shilingi 444,747,000; miradi 17 inayomilikiwa na vikundi vya bendi iliwezeshwa Shilingi 325,870,000; miradi 48 inayomilikiwa na wanawake iliwezeshwa Shilingi 715,600,000 na miradi 65 inayomilikiwa na wanaume iliwezeshwa Shilingi 1,206,000,069.89.

170. Mheshimiwa Spika, Katika kuhakikisha wasanii na wadau wa sanaa wanaandaa kazi za sanaa zilizo bora na zitakazomudu ushindani wa soko la kitaifa na kimataifa, Mfuko umetoa mafunzo na kuwajengea uwezo wasanii 3,895 wakiwamo wanawake 2,306, sawa na asilimia 59.2 na wanaume 1,589, sawa na asilimia 40.8. Mafunzo hayo yalilenga mada zifuatazo: Uandishi wa Maandiko ya Miradi, Fursa za Mitaji, Urasimishaji, Biashara na Familia, Sanaa na Afya, Mafao ya Jamii, Fursa za Uchumi na Uwekezaji pamoja na Uwekaji wa Akiba.

171. *Mheshimiwa Spika*, Mfuko umekuwa daraja la urasimishaji wa kazi za utamaduni na sanaa katika mamlaka mbalimbali za Serikali ambapo hadi kufikia Aprili 2025 jumla wasanii 8,154 wamefanya urasimishaji wa kazi zao katika maeneo mbalimbali. Kutokana na umuhimu huu, Mfuko umechochea na kuhamasisha urasimishaji wa kazi za utamaduni na sanaa ambapo wasanii 1,963 walifungua akaunti za benki katika Benki za CRDB na NBC, wasanii 117 walijisajili katika Mamlaka ya Mapato Tanzania (TRA) na kupata namba za Walipa Kodi (TIN), wasanii 84 wamejisajili BRELA na kupata majina ya biashara, na kampuni 28 zimefunguliwa. Fauka ya hayo, wasanii 235 wamesajaliwa Baraza la Sanaa la Taifa (BASATA) ili kupata vyeti vya usajili, wasanii 283 walihuisha vibali vya kazi za sanaa, na wasanii 458 walitambuliwa na Bodi ya Filamu Tanzania kuwa wasanii wanaotekeleza kazi mbalimbali katika Sekta ya Filamu.

172. *Mheshimiwa Spika*, Mfuko umeimarisha utoaji wa habari kwa umma, mawasiliano na ushawishi kwa kutangaza huduma zake ili wadau wa utamaduni na sanaa waweze kufahamu huduma hizo. Katika kipindi cha Julai 2024 hadi Aprili 2025 Mfuko umechapisha vipeperushi 5000, elimu kwa umma imetolewa kwa njia ya vyombo vya habari 21, ambazo ni redio 9 na runinga 12 pamoja na kufanya mahojiano maalumu katika redio 3 na runinga 2.

173. *Mheshimiwa Spika*, ili kufuatilia matumizi sahihi ya fedha za miradi ya wanufaika halikadhalika kubaini matokeo ya uwezeshaji kiuchumi kwa mnufaika

mwenyewe, jamii na nchi kwa ujumla wake, Mfuko umefanya tathmini na ufuatiliaji wa miradi ya sanaa 126. Matokeo ya ufuatiliaji na tathmini hiyo yalibainisha kuwa asilimia 89 ya wanufaika walikamilisha malengo ya fedha walizonufaika nazo ambapo baadhi yao wamefanikiwa kuongeza vifaa vyenye ubora wa kuzalisha kazi za sanaa zenye viwango bora zaidi vya utengenezaji wa filamu na muziki. Aidha, asilimia 27 ya wanufaika wameweza kujiunga na programu za bima za afya, hivyo, kupunguza mzigo wa gharama za matibabu kwao na familia zao. Vilevile, ajira 1987 za moja kwa moja na ajira 8,253 zisizo za moja kwa moja zilizalishwa kupitia miradi ya sanaa iliyowezeshwa na Mfuko.

3.2.3.6 TAASISI YA SANAA NA UTAMADUNI BAGAMOYO (TaSUBa)

174. *Mheshimiwa Spika*, hatuwezi kuendeleza sanaa bila kuwekeza katika utaalumu na utafiti. TaSUBa ni miongoni mwa taasisi zinazosimimamiwa na Wizara. Taasisi hii ilianzishwa tarehe 2 Novemba 2007 na Tangazo la Serikali Na. 220 chini ya Sheria ya Wakala Na. 30 ya Mwaka 1997. TaSUBa inatoa mafunzo ya aina mbalimbali kuhusiana na masuala ya sanaa na utamaduni nchini. Katika mwaka 2012, TaSUBa iliteuliwa kuwa Kituo cha Jumuiya ya Afrika Mashariki chenye Ubora Uliotukuka (*Centre of Excellency*) katika ufundishaji wa fani za utamaduni na sanaa, hivyo, ni kituo chenye hadhi ya kimataifa.

175. *Mheshimiwa Spika*, kwa namna ya pekee napenda kuitumia fursa hii kumshukuru Mheshimiwa

Dkt. Samia Suluhu Hassan, Rais wa Jamhuri ya Muungano wa Tanzania, kwa juhudi zake kubwa katika kuiwezesha TaSUBa kifedha ili iweze kutekeleza majukumu yake ipasavyo. Katika mwaka 2024/25 TaSUBa imefanikiwa kununua vifaa bora na vya kisasa vya kujifunzia na kufundishia ikiwa ni pamoja na kuboresha miundombinu ya majengo ya Taasisi. Hatua hizo zimewezeshwa kuongeza udahili wa wanachuo kwa kiwango kikubwa na hivyo kuongeza idadi ya wanataaluma kwenye fani ya ubunifu, sanaa na utamaduni ambao wanakwenda kuajiriwa na kuajiriwa kama maafisa utamaduni kwenye mikoa, halmashauri za wilaya manispaa na taasisi zetu ili kukuza na kulinda mila, destuli na utamaduni wa Mtanzania.

176. Mheshimiwa Spika, mafunzo yanayotolewa na Taasisi hii, yanafundishwa kwa vitendo kwa asilimia 70 na nadharia kwa asilimia 30 katika kozi za Filamu na Uzalishaji wa Vipindi vya Televisheni (Film and TV Production); Uzalishaji wa Muziki na Sauti (Music and Sound Production); na Sanaa za Maonesho na Ufundi (Performing and Visual Arts). Hii inaonesha ni kwa jinsi gani wanachuo wanapohitimu mafunzo yao ni rahisi kuingia kwenye soko la ajira kwa kuajiriwa au kuajiri wenyewe katika tasnia ya sanaa na utamaduni ndani na nje ya nchi.

177. Mheshimiwa Spika, katika kuhakikisha Taasisi inapanua wigo wa mafunzo na kuongeza udahili kwa kutoa nafasi zaidi kwa vijana wa Kitanzania kujiunga na sekta ya sanaa na ubunifu, Taasisi iko kwenye hatua za maboresho ya mitaala mipya mitatu

ambayo itawezesha kuwapo kwa kozi mpya. Kozi hizo ni Usimamizi wa Sanaa na Masoko katika Sanaa (Arts Management and Marketing), ambayo ina lengo la kumwandaa Afisa Masoko kutafuta masoko kwa msanii na kazi yake, ndani na nje ya nchi; Urithi wa Utamaduni na Utalii (Cultural Heritage and Tourism). Kozi hii itamwezesha mhitimu kuingia kwenye soko la utalii wa kiutamaduni ambao kwa sasa unakua kwa kasi kubwa sana duniani. Wizara kupitia TaSUBa itahakikisha mafunzo ya kozi hizi yataanza mara tu baada ya kukamilika kwa mapitio ambayo NACTVET imeshauri ili kupata Ithibati.

178. Mheshimiwa Spika, Serikali imefanya uwekezaji mkubwa katika Taasisi ya Sanaa na Utamaduni Bagamoyo (TaSUBa) hivyo kuiwezesha taasisi hii kuweka mikakati mbalimbali ambayo imesaidia kuongeza udahili wa wanachuo. Hadi mwezi Aprili 2025 Taasisi imefanikiwa kudahili jumla ya wanachuo 947 wa kozi ndefu sawa na ongezeko la asilimia 118.3 ya lengo lililowekwa la kudahili wanachuo 800. Aidha, Taasisi inaendesha mafunzo ya muda mfupi ambayo hata yule ambaye amekosa vigezo vilivyowekwa na NACTVET vya kuingia kama mwanachuo wa kozi ndefu anayapata. Hii ni njia ya kuwafikia vijana wengi wenye vipaji na kuboresha vipaji vyao. Kwa upande wa mafunzo ya kozi fupi Taasisi ilikuwa na lengo la kupata wanachuo 300 lakini katika kipindi cha Julai 2024 hadi Aprili 2025 washiriki 289 wamepatiwa mafunzo haya sawa na asilimia 96 ya lengo. Takwimu hizo zimedhihirisha mafaniko makubwa kwa Taasisi hii.

179. Mheshimiwa Spika, katika kuhakikisha taasisi inajitangaza na kutambulika kitaifa na kimataifa, TaSUBa imeendelea kutekeleza Mpango Mkakati wa Kutangaza Taasisi (Communication Strategy) ambapo hadi kufikia mwezi Aprili 2025 imefanya ziara 4 katika Vituo vya Habari pamoja na kujitangaza katika vyombo 6 vya habari. Vilevile, TaSUBa imeendelea kutumia kurasa zake za mtandaoni za Instagram (tasuba.bagamoyo), Facebook (Taasisi ya Sanaa na Utamaduni Bagamoyo), Youtube (TaSUBa TV), na X zamani Twitter (TAASISISANAA) kutoa elimu na taarifa mbalimbali kwa jamii kuhusiana na masuala ya Utamaduni na sanaa. Aidha, TaSUBa imeweza kutumia blogu mbalimbali katika kufikisha taarifa kwa jamii hali iliyowezesha kuongezeka kwa udahili.

180. Mheshimiwa Spika, TaSUBa imeendelea kuwa kinara katika utoaji wa mafunzo. TaSUBa imeendelea kuwawezesha kitaalamu wadau wa utamaduni na sanaa kwa kuendesha mafunzo maalumu kwa vyama, mashirikisho, asasi zisizo za serikali na taasisi binafsi lengo likiwa ni kuwajengea uwezo katika utekelezaji wa shughuli za utamaduni na sanaa na kuwa mahiri katika tasnia zao ili waweze kukuza pato binafsi na Taifa kwa ujumla. Aidha, TaSUBa kwa kushirikiana na Chuo cha Taaluma ya Urekebishaji Tanzania (TCTA) imeendesha mafunzo kwa maafisa 36 wa Jeshi la Magereza. Vilevile Taasisi iliendesha mafunzo kwa viongozi wa mashirikisho ya sanaa 14 (Ke 4 na Me 10).

181. Mheshimiwa Spika, vilevile, TaSUBa kwa ushirikiano na asasi ya “*Musicians for a Better Life*”

kutoka nchini Ujerumani iliendesha mafunzo ya muziki wa kuimba na ala kwa wanachuo na wadau 79 kutoka mikoa mbalimbali. Pia, TaSUBa imeendesha mafunzo ya uimbaji na upigaji wa ala za muziki kwa waumini wa Waadiventista Wasabato ikiwa ni awamu ya 13 iliyofanyika kati ya tarehe 9 Septemba 2024 hadi tarehe 5 Oktoba 2024 ambapo kulikuwa na jumla ya washiriki 42 (Ke 11 na Me 31). Aidha, mafunzo ya awamu ya 14 yalifanyika kuanzia tarehe 10 Februari 2025 hadi tarehe 8 Machi 2025 ambapo kulikuwa na washiriki 40 (Ke 9 na Me 31).

182. *Mheshimiwa Spika*, moja ya jukumu la Taasisi ya Sanaa na Utamaduni Bagamoyo ni kuendesha Tamasha la Sanaa na Utamaduni Bagamoyo. Katika kipindi cha mwaka wa fedha 2024/2025 Taasisi iliendesha Tamasha la 43 la Kimataifa la Sanaa na Utamaduni la Bagamoyo lililofanyika tarehe 23 hadi 26 Oktoba 2024 katika Wilaya ya Bagamoyo, Mkoa wa Pwani. Tamasha hili hufanyika kila mwaka likiwa na lengo la kupima kiwango cha maendeleo ya sanaa na utamaduni, kuibua, kukuza, kuendeleza na kutangaza vipaji na kazi za wasanii. Tamasha lilifunguliwa tarehe 23 Oktoba 2024 ambapo lilikuwa na jumla ya vikundi 78 vikijumuisha vikundi 67 kutoka ndani ya nchi na vikundi 11 kutoka nje ya nchi. Vikundi vya nje vilivyoshiriki ni kutoka nchi zifuatazo;- vikundi 3 kutoka Visiwa vya Mayotte, vikundi 3 kutoka Zambia, vikundi 2 kutoka Ujerumani, kikundi 1 kutoka Uhispania, kikundi 1 kutoka India na kikundi 1 kutoka Brazili. Tamasha lilihusisha maonesho ya sanaa za jukwaani kama vile maigizo na ngoma za asili, sanaa za muziki, maonesho ya

filamu, sanaa za ufundi, huduma za biashara, kongamano na mafunzo. Tamasha lilihudhuriwa na watazamaji wa ndani na nje zaidi ya 46,326.

Kikundi cha ngoma cha wanafunzi kutoka Taasisi ya Sanaa na Utamaduni Bagamoyo (TaSUBa) kikitoa burudani wakati wa Tamasha la 43 la Sanaa na Utamaduni Bagamoyo lililofanyika Bagamoyo tarehe 23 – 26 Oktoba 2024.

3.2.4 SEKTA YA MAENDELEO YA MICHEZO

3.2.4.1 IDARA YA MAENDELEO YA MICHEZO

183. Mheshimiwa Spika, Sekta ya Maendeleo ya Michezo ni nyenzo muhimu ya kuzalisha ajira, kuimarisha afya za wananchi pamoja na kuwaletea furaha Watanzania. Pia, kupitia sekta ya michezo nchi yetu inaendeleza ushirikiano na mataifa mbalimbali kupitia diplomasia ya michezo. Kwa kutambua umuhimu huo Serikali inao wajibu wa kujenga mazingira rafiki kwa ukuaji wa sekta ya michezo. Sekta hii kwa sasa inatekeleza majukumu yake kwa kufuata Sera ya Maendeleo ya Michezo ya Mwaka 1995 pamoja na Mkakati wa Maendeleo ya Michezo wa mwaka 2022.

Sekta hii ni miongoni mwa mihimili inayotoa ajira na kuchangia katika uchumi wa mtu mmojammoja na Taifa kwa ujumla. Aidha, Sekta hii inasimamiwa na Idara ya Maendeleo ya Michezo na taasisi zilizo chini yake ambazo ni Baraza la Michezo la Taifa (BMT), na Chuo cha Maendeleo ya michezo Malya. Katika kutekeleza majukumu yake Wizara kupitia Sekta hii imetekeleza majukumu yafuatayo:

184. *Mheshimiwa Spika*, ikumbukwe kuwa mwaka 2023 Tanzania ilipata heshima ya kuwa mwenyeji wa Mashindano ya Mpira wa Miguu Barani Afrika (AFCON-2027) kwa kushirikiana na nchi za Kenya na Uganda ambapo ujio wa mashindano hayo unatarajiwa kuleta fursa mbalimbali za kiuchumi, kijamii na kiutamaduni nchini. Sambamba na mashindano hayo, Tanzania pia imepata fursa ya kuwa mwenyeji wa mashindano ya CHAN 2024 yatakayofanyika katika nchi za Tanzania, Kenya na Uganda mwezi Agosti 2025 ambayo ni sehemu ya maandalizi ya mashindano ya AFCON 2027. Ujio wa Mashindano ya CHAN na AFCON yatailetea nchi yetu fursa lukuki za kiuchumi zikiwamo kuvutia utalii, kuzalisha ajira, kuitangaza Tanzania kimataifa, pamoja na kuwa na miundombinu ya kisasa ya michezo. Haya ni mafanikio makubwa kwa Sekta ya Michezo yaliyotokana na maono na dhamira ya dhati ya Mheshimiwa Dkt. Samia Suluhu Hassan, Rais wa Jamhuri ya Muunganano wa Tanzania katika kuendeleza Sekta ya Michezo nchini.

185. *Mheshimiwa Spika*, katika kuhakikisha mashindano hayo yanafanyika kwa ufanisi mkubwa, Serikali kupitia Wizara imeendelea na ujenzi na

ukarabati wa miundombinu mbalimbali ya michezo ikiwamo ukarabati wa Uwanja wa Benjamin Mkapa na Uhuru na ujenzi wa uwanja wa mpira wa miguu wa Arusha na Dodoma. Aidha, Serikali inaendelea na ukarabati na ujenzi wa viwanja vitano vya mazoezi vitakavyotumika wakati wa michuano hiyo vilivyopo jijini Dar es Salaam. Serikali pia imejipanga kujenga viwanja vingine vitano (5) vya mazoezi kwa ajili ya maandalizi ya AFCON 2027 jijini Arusha. Sambamba na hayo Serikali pia inaendelea na ujenzi wa Akademia ya Michezo Malya pamoja na ujenzi wa hosteli ya Chuo cha Maendeleo ya Michezo Malya.

186. *Mheshimiwa Spika*, kwa namna ya pekee naomba kupitia Bunge lako tukufu kuendelea kumshukuru Mheshimiwa Dkt. Samia Suluhu Hassan, Rais wa Jamhuri wa Muungano wa Tanzania, kwa kukubali kutoa fedha za kuwezesha ujenzi wa uwanja wa mpira wa miguu wa Arusha ambao utakuwa na uwezo wa kuchukua watazamaji (32,000). Uwanja huu si tu utatumika kwa mchezo wa soka bali pia utaweza kutumika kwa ajili ya mashindano ya riadha ya kimataifa. Ujenzi wa Uwanja huu unatarajiwa kukamilika kabla ya mwezi Juni 2026 ambapo unatarajiwa kutoa fursa za kiuchumi kwa nchi kwa kuchochea uzalishaji wa ajira, ukuaji wa sekta ya utalii, biashara na uwekezaji katika jiji la Arusha na nchi kwa ujumla.

187. *Mheshimiwa Spika*, sambamba na ujenzi wa uwanja wa mpira wa Arusha, Serikali pia imeanza ujenzi wa uwanja wa mpira wa miguu jijini Dodoma katika kata

ya Nzuguni ambao ni sehemu ya maandalizi ya AFCON-2027 na utekelezaji wa Ilani ya Chama cha Mapinduzi (CCM) ya mwaka 2020/2025. Kukamilika kwa mradi huu kutakwenda kuchagiza fursa mbalimbali za kimaendeleo kupitia sekta ya michezo, utalii, utamaduni na sanaa na hivyo kuinua uchumi wa nchi na kuongeza idadi ya viwanja vyenye ubora wa viwango vya kimataifa nchini.

188. Mheshimiwa Spika, Serikali pia imeendelea na ujenzi wa viwanja vya mazoezi na kupumzikia wananchi. Ujenzi wa Viwanja vya Mazoezi na Kupumzika Wananchi (*Recreational and Sports Centres*) unatekelezwa katika Jiji la Dar es Salaam na Dodoma ambapo kwa upande wa Dar es Salaam mradi umefikia asilimia 46 na Dodoma mradi huu umefikia asilimia 65. Kukamilika kwa mradi huu kutatoa fursa kwa wananchi wa Dar es Salaam, Dodoma na Taifa kwa ujumla kuwa na viwanja vya kutosha vya mazoezi kwa ajili ya michezo mbalimbali ikiwamo, viwanja vya mpira wa mikono, viwanja vya mpira wa miguu, mpira wa wavu, netiboli, mpira wa kikapu, tenisi, na mchezo wa kuogelea.

189. Mheshimiwa Spika, Wizara imeendelea na ukarabati mkubwa wa kiwanja cha Benjamin Mkapa ambapo ukarabati huu umejumuisha maeneo ya vyumba vya wachezaji (*Dressing room*); na maeneo ya waandishi wa habari (*Media tribune and Press conference*). Maeneo mengine ni kufunga viti vipya na kuondoa vya zamani ambapo hadi kufika Aprili 2025 jumla ya viti 40,000 vimewasili na vinaendelea kufungwa; kukarabati eneo la mchezo wa riadha kwa kuondoa na kuweka *tatan* mpya; mifumo ya viyoyozi; mifumo ya mtandao wa intaneti;

mifumo ya majitaka ikiwamo vyoo; kupaka rangi sehemu mbalimbali; kuondoa na kufunga taa mpya ambapo jumla ya taa 352 zimefungwa; kuondoa na kufunga milango mipya; kukarabati jukwaa la viongozi; na kuondoa na kupanda nyasi mpya sehemu ya kuchezea. Kwa ujumla ukarabati wa uwanja huu umefikia asilimia 80.

190. *Mheshimiwa Spika*, kwa upande wa Uwanja wa Uhuru, ukarabati mkubwa wa uwanja huo umefikia asilimia 7. Maboresho yanayofanyika katika Uwanja huu yanajumuisha eneo la kuchezea (pitch), kuweka viti, mfumo wa maji, mfumo wa umeme, TEHAMA na upakaji rangi.

191. *Mheshimiwa Spika*, ujenzi na ukarabati wa viwanja hivi haulengi tu mashindano ya AFCON 2027 na CHAN 2024, bali una faida kubwa kwa Taifa letu katika maeneo mbalimbali. Uimarishaji wa miundombinu ya michezo utasaidia kuendeleza vipaji vya vijana wetu. Tunapokuwa na viwanja bora na vya kisasa, vijana wetu wanapata fursa ya kufanya mazoezi katika mazingira salama na ya kisasa jambo litakalosaidia kukuza vipaji vyao.

192. *Mheshimiwa Spika*, pia Sekta ya Michezo ni chanzo muhimu cha ajira. Kupitia maboresho hayo, vijana wengi watapata nafasi ya kujiajiri kama wanamichezo, wahudumu wa viwanja pamoja na shughuli za ujasiriamali katika maeneo yenye miundombinu ya michezo. Aidha, viwanja hivi vitasadia katika kuimarisha afya na ustawi wa jamii ambapo

wananchi watapata sehemu nzuri za kufanyia mazoezi. Vilevile, viwanja vitachangia katika ukuaji wa uchumi kwa kuongeza mapato ya Serikali kupitia utalii wa kimichezo.

193. *Mheshimiwa Spika*, Wizara imeendelea kuratibu mashindano mbalimbali ya kimataifa yakiwamo mashindano ya Michezo ya Olimpiki yaliyofanyika jijini Paris, Ufaransa mwezi Julai hadi Agosti 2024. Katika mashindano hayo jumla ya wachezaji saba (7) walishiriki ambapo mchezo wa riadha ulihusisha wachezaji wanne (4), mchezo wa kuogelea wachezaji wawili (2) na mchezo wa judo mchezaji mmoja (1). Aidha, nchi inafanya vizuri katika mashindano ya kimataifa. Serikali imeandaa mkakati maalumu wa kuongeza ufanisi katika ushiriki wa michezo ya kimataifa.

194. *Mheshimiwa Spika*, Wizara katika kuimarisha diplomasia ya michezo, imeweza kushiriki katika mikutano kadhaa kuhusu Sekta ya Michezo ya kitaifa na kimataifa. Baadhi ya mikutano hiyo ni pamoja na; mkutano wa kimataifa wa usalama michezoni uliofanyika jijini Nairobi kuanzia tarehe 02 - 04 Desemba 2024. Ushiriki huo umeiwezesha Serikali kuweka mikakati madhubuti ya kuboresha usalama katika mashindano na matukio ya michezo yanayofanyika nchini na kuhakikisha michezo inafanyika katika mazingira salama.

195. *Mheshimiwa Spika*, Serikali pia, imeshiriki katika mafunzo ya uandaaji wa matukio makubwa ya kimichezo yaliyofanyika nchini China mwezi Agosti 2024.

Kupitia mafunzo hayo watendaji wa Serikali walijengewa uwezo kuhusu uratibu wa matukio makubwa ya kimichezo yaliyoko mbele yetu yakiwamo ya CHAN 2024 na AFCON 2027.

196. Mheshimiwa Spika, ili kuimarisha michezo katika ngazi za Sekretarieti za Mikoa na Mamlaka za Serikali za Mitaa, Wizara imeratibu kikao kazi cha mwaka cha Maafisa Michezo Tanzania Bara. Kikao hiki kimefanyika sambamba na kikao kazi cha Maafisa Utamaduni nchini kuanzia tarehe 22-26 Aprili 2025 jijini Dar es Salaam. Kikao kazi hiki kimejadili masuala mbalimbali yanayohusu maendeleo ya michezo nchini yakiwamo utendaji kazi wa vitengo vya michezo na utamaduni katika ngazi za halmashauri nchini.

197. Mheshimiwa Spika, katika kuunga mkono juhudi za kimataifa za kupambana na dawa na mbinu haramu michezoni (*anti-doping*), Wizara katika kipindi cha Julai 2024 hadi Aprili 2024 imekuwa mwenyeji wa mkutano wa mwaka wa Kanda tano (V) Afrika kuhusu Mapambano ya Kuzuia Matumizi ya Dawa na Mbinu Haramu Michezoni (*Anti doping*). Mkutano huo ulifanyika tarehe 27 Septemba 2024 jijini Dar es Salaam, Tanzania ambapo jumla ya nchi 13 zilishiriki. Kupitia mkutano huo majadiliano na mikakati mbalimbali kuhusu kukabiliana na matumizi ya dawa na mbinu haramu michezoni iliwekewa mipango ya utekelezaji.

198. Mheshimiwa Spika, katika kuhakikisha kuwa timu ya Taifa ya soka inakuwa imara kwa ajili ya kujiandaa kwa mashindano ya AFCON 2027, mipango

kadhaa imeandaliwa kwa kushirikiana na Shirikisho la Mpira wa Miguu Tanzania (TFF). Miongoni mwa mikakati hiyo ni pamoja na kuwatumia wanamichezo wanaochezea nchi nyingine ambao wana asili ya Tanzania (Diaspora). Wachezaji hao hakika wameleta tija na hamasa katika timu yetu ya Taifa Stars. Napenda kumshukuru Mheshimiwa Dkt. Samia Suluhu Hassan, Rais wa Jamhuri ya Muungano wa Tanzania, kwa kuridhia kuwatumia vijana hao wa diaspora katika mashindano mbalimbali ya kimataifa. Mkakati mwingine ni kuandaa timu imara za Taifa kwa kuwa na timu tatu za vijana ambazo ni vijana chini ya miaka 17 (itakayotokana na mashindano ya UMISETA na UMITASHUMTA); vijana chini ya miaka 20 na vijana chini ya miaka 23 kutoka katika vilabu mbalimbali. Aidha, makocha wazoefu wataajiriwa na huduma za timu hizi zitasimamiwa kama programu maalumu. Kupitia mikakati hii tunaamini tutapata timu imara itakayotumika katika mashindano yajayo ya AFCON 2027 na mashindano mengine ya kimataifa.

199. Mheshimiwa Spika, Wizara kwa kushirikiana na Ofisi ya Rais TAMISEMI na Wizara ya Elimu Sayansi na Teknolojia imeratibu mashindano ya michezo ya shule za msingi na sekondari kitaifa za Afrika Mashariki (FEASSA) kwa mwaka 2024/25 yaliyofanyika kuanzia tarehe 16 hadi 26 Agosti 2024 Mbale nchini Uganda. Jumla ya washiriki 509 kutoka Tanzania walishiriki michezo hiyo ambapo wanafunzi walikuwa 423, na walimu na viongozi 86. Mashindano hayo kwa jumla yamekuwa na manufaa makubwa katika upatikanaji wa vipaji vya michezo mbalimbali hapa nchini. Fauka ya hayo, kwa sasa Wizara zinazohusika zipo katika

maandalizi ya mashindano ya kitaifa ya UMISETA na UMITASHUMTA yanayotarajiwa kufanyika mwezi Juni 2025 mkoani Iringa. Michezo hii ni tanuri muhimu la kuibua vipaji kwa wanafunzi wa shule za msingi na sekondari nchini kote.

200. *Mheshimiwa Spika*, katika jitihada za kujiimarisha zaidi katika Sekta ya Michezo nchi yetu imepata nafasi ya kuwa mwenyeji wa makao makuu ya Sekretarieti ya Baraza la Michezo la Umoja wa Afrika Kanda ya 4, inayoundwa na mataifa ya Comoro, Djibouti, Eritrea, Ethiopia, Kenya, Madagascar, Mauritius, Rwanda, Seychelles, Somalia, Sudani, Sudan Kusini, Tanzania na Uganda. Tumeiwezesha ofisi ya sekretarieti kutekeleza majukumu iliyokabidhiwa na Baraza la Michezo la Umoja wa Afrika Kanda ya 4. Katika kutekeleza majukumu haya, hadi kufikia mwezi Aprili 2025, tayari ofisi ya Makao Makuu ya Sekretarieti ya Baraza la Michezo la Umoja wa Afrika Kanda ya 4, imeshaanzishwa jijini Dodoma, ikiwa imewezeshwa kuwa na watumishi, vitendea kazi na samani. Juhudi za kuiimarisha zaidi ofisi hii zinaendelea. Aidha, Sekretarieti ya Baraza la Michezo la Umoja wa Afrika Kanda ya 4 imeweza kuratibu Mkutano wa kwanza wa Baraza la Ushauri la Baraza la Michezo la Umoja wa Afrika Kanda ya 4 uliofanyika kwa mafanikio tarehe 14-18 Oktoba 2024 jijini Dar es Salaam.

201. *Mheshimiwa Spika*, katika kukabiliana na changamoto za uendeshaji wa miundombinu ya michezo nchini, Wizara imeanza mchakato wa kuanzisha chombo maalumu cha usimamizi wa miundombinu ya michezo

nchini (*Sports Infrastructure Management Agency - SIMA*). Chombo hiki kitakuwa na mamlaka ya kusimamia uendeshaaji, ukarabati na matunzo ya miundombinu yote ya michezo nchini. Hiyvo, ni matumaini yetu kwamba kuwapo kwa chombo hiki kutapunguza changamoto za usimamizi wa miundombinu na kutaongeza thamani ya miundombinu ya michezo nchini.

3.2.4.2 BARAZA LA MICHEZO LA TAIFA (BMT)

202. *Mheshimiwa Spika*, majukumu ya Baraza la Michezo la Taifa (BMT) ni pamoja na kuendeleza, kustawisha na kudhibiti aina zote za michezo ya ridhaa na kulipwa nchini kwa kushirikiana na wadau wa michezo vikiwamo Vyama na Mashirikisho ya Michezo; kusajili Vyama na Vilabu vya Michezo; kutoa Tuzo kwa Wanamichezo wanaofanya vizuri katika mashindano ya Kitaifa na Kimataifa; na kuamsha ari ya wananchi kupenda na kushiriki katika aina zote za michezo nchini.

203. *Mheshimiwa Spika*, katika kuleta hamasa na mwamko kwa wananchi kushiriki katika maandalizi ya mashindano ya CHAN 2024 na AFCON 2027, Serikali kupitia Wizara kwa kushirikiana na Baraza la Michezo la Taifa (BMT) iliratibu kongamano la wadau wa michezo kuhusu kushiriki katika maandalizi ya mashindano ya CHAN 2024 na AFCON 2027 lililofanyika tarehe 15 Januari 2025 jijini Dar es Salaam. Mgeni rasmi katika kongamano hilo alikuwa Mheshimiwa Dkt. Doto Biteko (Mb.), Naibu Waziri Mkuu wa Jamhuri ya Muungano wa Tanzania na Waziri wa Nishati. Mada kuu katika kongamano hilo ni maandalizi ya Tanzania kuwa

mwenyeji katika mashindano ya CHAN 2024 pamoja na AFCON 2027.

Mheshimiwa Dkt. Doto Mashaka Biteko (Mb.) Naibu Waziri Mkuu na Waziri wa Nishati akiwa kwenye picha ya pamoja na wadau mbalimbali wa michezo katika kongamano la wadau wa michezo kuelekea michuano ya CHAN na AFCON Januari 15 2025 jijini Dar es Salaam.

204. Mheshimiwa Spika, Serikali kupitia BMT imeendelea na uratibu wa matukio ya kimataifa ya michezo ambayo Timu za Taifa zimewezeshwa kushiriki katika mashindano mbalimbali. Michezo ambayo Timu za Taifa zimeshiriki ni pamoja na Michezo ya kufuzu Kombe la Mataifa ya Afrika (AFCON 2025) na CHAN 2024; Mashindano ya Olimpiki yaliyofanyika tarehe 14 – 30 Julai 2024 nchini Ufaransa; Mashindano ya timu za Taifa za kuogelea ya Kanda ya Tatu maarufu kama *Africa Aquatics Zone III* yaliyofanyika nchini Burundi tarehe 22 - 24 Novemba 2024; Michezo iliyochezwa na timu ya Taifa ya mpira wa miguu ya wanawake chini ya umri wa miaka

17 (Serengeti Girls); na Michezo ya AFCON chini ya umri wa miaka 17 ambayo timu ya Taifa ya mpira wa miguu ya wanaume chini ya umri wa miaka 17 (Serengeti Boys) imefuzu. Michezo mingine ni fainali za Mataifa ya Afrika kwa Walemavu (AAFCON) iliyofanyika nchini Misri; na Michezo ya fainali za Mataifa ya Afrika (WAFCON) kwa wanawake itakayofanyika nchini Morocco kuanzia tarehe 05 – 26 Julai 2025 ambayo Timu ya Taifa ya Wanawake (Twiga Stars) imefuzu; na mashindano ya Dunia yaliyofanyika jijini Budapest, Hungary kuanzia tarehe 10 – 15 Desemba 2024 ambapo Timu ya Taifa ya Kuogelea ilishiriki, Timu ya Taifa ya Mpira wa miguu kwa wanaume (Taifa Stars) katika mechi ya kufuzu kombe la Dunia iliyofanyika nchini Morocco.

Wachezaji wa Timu ya Taifa ya Mpira wa miguu Taifa Stars wakishangilia ushindi dhidi ya timu ya Taifa ya Guinea baada ya kufuzu kucheza mashindano ya AFCON yatakayofanyika nchini Morocco mwaka 2025.

205. Mheshimiwa Spika, Serikali kupitia Baraza la Michezo la Taifa kwa kushirikiana na Ubalozi wa

Ufaransa nchini limeendelea kutekeleza mpango wake wa mafunzo kwa walimu wa michezo wa shule za msingi na sekondari kupitia mradi wa michezo kwa jamii (*Community Sports Program*). Mafunzo hayo yalitolewa kwa walimu wa michezo wa shule za msingi na sekondari 280 katika Halmashauri za Wilaya za Liwale 40, Ruangwa 60, Muheza 40, Manispaa ya Songea 60, Kwimba 40 na Bukombe 40. Mpango huo unalenga kuhakikisha kuwapo kwa walimu wa michezo wenye sifa stahiki katika ngazi za chini (Grassroot level).

206. *Mheshimiwa Spika*, pia, Baraza limetoa elimu ya usimamizi na utatuzi wa migogoro katika vyama na mashirikisho kwa viongozi 269 katika Halmashauri za Tabora viongozi 50, Shinyanga 50, Kakonko 52, Manispaa ya Kigoma 30, Manispaa ya Mpanda 41 pamoja na Manispaa ya Sumbawanga 46.

207. *Mheshimiwa Spika*, katika mwaka wa fedha 2024/25 Tanzania imeendelea kufanya vizuri katika mashindano na michezo mbalimbali ambapo Timu ya Taifa ya Mpira wa Miguu ya Wanawake (Twiga Stars) ilifuzu kucheza mashindano ya WAFCON yanayotarajiwa kufanyika mwezi Julai 2025 nchini Morocco. Aidha, timu yetu ya Taifa Stars imefuzu kucheza katika mashindano ya CHAN 2024 yatakayofanyika katika nchi tatu (3) za Tanzania, Kenya na Uganda. Timu ya Taifa ya Vijana chini ya miaka 15 ilifanikiwa kuwa mabingwa wa mashindano ya mpira wa miguu kwa shule za Afrika kwa mara ya pili mfululuzo nchini Ghana. Timu ya wanawake ya Futsal imefanikiwa kutinga hatua ya fainali na kukata tiketi ya kushiriki Kombe la Dunia Mwaka 2025 na Timu

ya Taifa ya Kriketi chini ya miaka 19 imefuzu kucheza kombe la Dunia nchini Zimbabwe. Vilevile, Timu ya Taifa ya Wheelchair Tennis imefuzu kombe la Dunia nchini Uturuki, na Futsal wanawake wamefuzu kucheza kombe la Dunia nchini Ufilipino.

Pia, Klabu zetu za Simba, Yanga, Azam pamoja Coastal Union zilifanikiwa kushiriki mashindano makubwa Barani Afrika yaani Kombe la Shirikisho pamoja na kombe la Klabu Bingwa. Tunaendelea kuvipongeza vilabu vya Simba na Yanga kwa kuendelea kuiwakilisha nchi yetu katika mashindano makubwa barani Afrika, ambapo imewezesha ligi yetu kushika nafasi ya nne (4) kwa ubora, hii imekuwa chachu kwa vilabu vingine kufanya vizuri. Pongezi za kipekee ziende kwa klabu ya simba kufuzu kucheza fainali ya kombe la shirikisho Barani Afrika, ni imani yetu kwa mara ya kwanza klabu hii itakwenda kulitwaa kombe hili, **‘Simba nguvu moja’**. Aidha, jitihada hizi zinatokana na hamasa ya goli la Mama Mheshimiwa Dkt. Samia Suluhu Hassan, Rais wa Jamhuri ya Muungano wa Tanzania.

208. Mheshimiwa Spika, Serikali kupitia Baraza la Michezo la Taifa kwa kushirikiana na Shirikisho la Ngumi za Wazi Tanzania (OBFT) iliendesha mafunzo ya kimataifa kwa waamuzi na majaji wa ngumi kutoka nchi 4 za Afrika ambapo waamuzi 26 walihudhuria, washiriki hao walitoka katika nchi za; Uganda 1; Kenya 8; Namibia 1 na Tanzania 16 walipatiwa mafunzo hayo ambayo yalifanyika kuanzia tarehe 6 hadi 10 Oktoba 2024 katika ukumbi wa Chuo cha Polisi (Kilwa Road) jijini Dar es Salaam. Vilevile, Baraza kwa kushirikiana na Kamisheni

ya Ngumi za Kulipwa (TPBRC) liliendesha mafunzo kwa viongozi wa shirikisho, mabondia, mapromota pamoja na waamuzi nchini ikiwa na lengo la kuwaelemisha mabondia kujua haki za msingi katika mchezo wa ngumi (Ndondi) nchini ambapo jumla ya washiriki 120 walihudhuria. Mafunzo hayo yamewasaidia mabondia nchini kujua haki zao za msingi katika mikataba wanayoingia na mapromota.

209. *Mheshimiwa Spika*, Serikali kupitia Baraza la Michezo la Taifa imeendelea kutoa elimu kwa umma kusajili Vyama/Mashirikisho na Vilabu vya Michezo. Baraza linahimiza usajili kutumia mfumo wa kidijiti, ambapo hadi kufikia mwezi Aprili, 2025, jumla ya Vyama, Mashirikisho na Vilabu 132 vimesajiliwa. Aidha, Baraza linaendelea kuhamasisha jamii kusajili vyama na vilabu vya michezo nchini kwa njia ya usajili kwa mfumo wa kieletroniki (SARS), ili kutambulika na kurasimisha kazi zao.

210. *Mheshimiwa Spika*, Serikali pia kupitia BMT, imeratibu matamasha mawili (2) ya michezo kwa wanawake yaliyojulikana kama Ladies First na Tanzanite Women Sports Festival. Tamasha la Riadha kwa Wanawake “Juma Ikangaa Ladies First” liliratibiwa kwa kushirikiana na taasisi ya ushirikiano wa Kimataifa ya Japani (JICA) na kufanyika jijini Dar es Salaam kuanzia tarehe 23 - 24 Novemba 2024 ambapo jumla ya washiriki 149 walihudhuria. Tamasha hilo lilishirikisha wanariadha kutoka katika mikoa 26 ya Tanzania Bara na Visiwani. Tamasha la kitaifa la michezo la wanawake (Tanzanite Women Sports Festival) lilifanyika jijini

Arusha kuanzia tarehe 4 hadi 7 Machi 2025 ambapo viongozi wanawake walihudhuria. Lengo la tamasha hilo ni kuwajengea uelewa mpana kuhusu masuala mbalimbali ya michezo na uongozi, pamoja na kubadilishana uzoefu baina ya wanawake wa kada mbalimbali. Aidha, tamasha hilo lilitamatika kwa kuwapo kwa ligi ya wanawake iliyojumisha vilabu vya Yanga Princess, Simba Queens, JKT Queens pamoja na Fountain Gate Queens, ambapo bingwa wa kombe hilo alikuwa Yanga Princess. Jumla ya wanawake 342 walishiriki katika tamasha hilo.

Wanariadha kutoka katika mikoa 26 ya Tanzania Bara na Visiwani wakichuana katika msimu wa sita (6) wa mashindano ya riadha kwa wanawake "Juma Ikangaa Ladies First 2024" yaliyoratibiwa na BMT kwa kushirikina na Shirika la Maendeleo la Japan 'JICA' yaliyofanyika jijini Dar es Salaam katika Uwanja wa Benjamin Mkapa kuanzia tarehe 23-24 Novemba 2024.

211. Mheshimiwa Spika, Serikali kupitia BMT imeendelea kusimamia utawala bora kwa vyama vya michezo kwa kuratibu vikao 35 vya vyama vya michezo kwa lengo la kujadili masuala ya maendeleo ya michezo. Vilevile, Baraza limefanikiwa kuratibu na kusimamia

uchaguzi wa vyama vya michezo nchini. Kwa kipindi cha Julai 2024 hadi Aprili 2025 vyama na mashirikisho yafuatayo yamefanya uchaguzi wa Viongozi; Tanzania Olympians Association (TOA) ambao ulifanyika tarehe 10 Desemba 2024 mkoani Dodoma; Chama cha wanaolimpiki wa zamani na Tanzania Women Football Association (TWFA) uliofanyika mkoani Kilimanjaro tarehe 14 Septemba, 2024.

212. *Mheshimiwa Spika*, kwa kipindi cha kuanzia Julai 2024 hadi Aprili 2025 Serikali kupitia BMT ilifuatilia na kufanya tathmini ya utekelezaji wa shughuli za Kamati za Michezo za Mikoa katika Mikoa ya Rukwa, Iringa, Njombe, Kigoma, Mbeya, Morogoro, Geita na Katavi. Ufuatiliaji huu ulilenga kufanya tathmini ya shughuli za uendeshaji wa michezo katika ngazi za mikoa. Maeneo yaliyozingatiwa ni pamoja na kuona uhai wa Kamati, utekelezaji wa shughuli za michezo, taarifa za mashindano katika ngazi za mikoa pamoja na utatuzi wa migogoro katika ngazi za mikoa. Katika vikao hivyo ilisisitizwa kuendelea kusimamia kwa karibu utekelezaji wa shughuli za michezo katika ngazi za mikoa ikiwamo kuhamasisha ushiriki wa jamii katika michezo, kusimamia uendelezaji wa viwanja na miundombinu ya michezo, kuibua vipaji, na kusimamia vyama na vilabu vya michezo katika ngazi za mikoa na wilaya pamoja na kuhamasisha vyama na vilabu kulipa ada za mwaka na tozo mbalimbali.

213. *Mheshimiwa Spika*, katika kutambua na kuibua vipaji vya wanamichezo kupitia vilabu mahiri na wanaofanya vizuri katika mashindano mbalimbali ya

kitaifa na kimataifa, BMT iliratibu utoaji wa tuzo kwa wanamichezo waliofanya vizuri katika mashindano mbalimbali ya kitaifa na kimataifa kwa aina zote za michezo nchini. Kwa msimu wa mwaka 2023/2024 tuzo kwa wanamichezo waliofanya vizuri zilifanyika tarehe 23 Mei 2024 katika ukumbi wa *The Super Dome*, uliopo jijini Dar es Salaam ambapo mgeni rasmi alikuwa Mheshimiwa Kassim Majaliwa Majaliwa (Mb.), Waziri Mkuu wa Jamhuri ya Muungano wa Tanzania. Tuzo hizi zilikuwa hazijatolewa kwa zaidi ya miaka 40 tangu Baraza la Michezo la Taifa lianzishwe. Aidha, kwa mwaka 2024/25 hafla ya utoaji wa tuzo inatarajiwa kufanyika mwezi Mei 2025 jijini Dar es Salaam.

214. Mheshimiwa Spika, katika kuhakikisha kunakuwa na miundombinu bora ya michezo kwa ajili uibuaji wa vipaji vya wanamichezo nchini, Baraza linatarajia kujenga kituo cha michezo katika kanda ya Kaskazini katika Mkoa wa Manyara. Kituo hicho kitajumuisha viwanja vya mpira wa miguu, mpira wa pete, kikapu, wavu, mpira wa mikono na eneo la kukimbilia kwa mchezo wa riadha (field and track). Viwanja hivi vitasaidia uibuaji na ukuzaji wa vipaji katika michezo.

Mwonekana wa kituo cha michezo kitakachojengwa mkoani Manyara kitakapokamilika.

215. *Mheshimiwa Spika*, Baraza la Michezo la Taifa limeendelea kutoa vibali na idhini kwa timu na wachezaji kushiriki katika matukio mbalimbali ya michezo ya kimataifa. Katika kipindi cha Julai 2024 hadi Aprili 2025 jumla ya vibali 254 vimetolewa kwa matukio ya mbio za marathoni, mapambano ya ngumi za kulipwa, na matukio mengine ya michezo. Aidha, BMT imetoa vibali vya kazi kwa wachezaji na wataalamu wa michezo wa kigeni kutokana na maombi yaliyowasilishwa na vyama vya michezo husika kwa niaba ya vilabu na taasisi zinazoshiriki katika mashindano hayo.

216. *Mheshimiwa Spika*, Serikali kupitia BMT imeendelea kuratibu maandalizi ya mashindano ya CHAN 2024 ambayo yanatarajiwa kufanyika kuanzia mwezi Agosti 2025 katika nchi za Kenya, Uganda na Tanzania. Maandalizi haya ni pamoja na uratibu wa vikao vya Kamati kuu ya kitaifa ya maandalizi ya mashindano ya CHAN 2024 na AFCON 2027, Kamati ndogo pamoja na Sekretarieti ya Kamati za maandalizi ya CHAN 2024 na

AFCON 2027. Vilevile, Serikali imeratibu ujio wa wakaguzi kutoka Shirikisho la Mpira wa Miguu Afrika (CAF) ambao kwa vipindi tofauti wamefanya ukaguzi wa miundombinu ya michezo ambayo itatumika kwenye mashindano ya CHAN 2024 na AFCON 2025. Kuwapo kwa mashindano hayo katika nchi yetu kutafungua milango ya uchumi kwa sekta mbalimbali nchini na wananchi kwa ujumla.

3.2.4.3 CHUO CHA MAENDELEO YA MICHEZO MALYA

217. *Mheshimiwa Spika*, Chuo cha Maendeleo ya Michezo Malya ni chuo pekee kinachotoa mafunzo ya elimu ya michezo kwa wataalamu wa michezo nchini. Chuo hiki kipo mkoani Mwanza katika Wilaya ya Kwimba. Jukumu kuu la chuo hiki ni kufundisha taaluma ya michezo, kufanya utafiti na kutoa ushauri kuhusu masuala ya maendeleo ya michezo.

218. *Mheshimiwa Spika*, Serikali kupitia Chuo cha Maendeleo ya Michezo Malya imeendelea kudahili wanachuo katika masomo ya michezo. Katika juhudi hizo, Chuo kimefanikiwa kuongeza idadi ya wanachuo ambapo katika kipindi cha Julai 2024 hadi Aprili 2025 Chuo kimetoa mafunzo kwa wanachuo 312 ambapo wanafunzi wa Ngazi ya Nne ni 62, Ngazi ya Tano 122 na Ngazi ya Sita 128. Hii ni sawa na asilimia 100.9 ya lengo lililokusudiwa. Aidha, hili ni ongezeko la wanachuo 22 ukilinganisha na mwaka 2023/24 ambapo jumla ya wanachuo 290 walipatiwa mafunzo.

219. *Mheshimiwa Spika*, katika kipindi cha mwaka 2024/25 Chuo cha Maendeleo ya Michezo Malya kimetoa mafunzo ya muda mfupi katika kituo chake cha Dar es Salaam, Makao Makuu ya Chuo Malya, mkoani Mwanza na Arusha. Hadi kufikia Aprili 2025 Chuo kilitoa mafunzo ya muda mfupi kwa washiriki takribani 420, sawa na asilimia 140 ya lengo la kutoa mafunzo ya muda mfupi kwa wadau 300. Mafunzo yaliyotolewa ni pamoja na usimamizi wa miundombinu ya michezo, tiba katika michezo, uraibu wa dawa zilizopigwa marufuku katika michezo na huduma ya kwanza katika michezo. Aidha, mafunzo yalihusisha utawala na usimamizi wa miundombinu ya mpira wa miguu na utawala na usimamizi wa michezo katika taasisi na mashirika ya umma. Kadhalika, mafunzo ya michezo ya riadha, mpira wa mikono, mpira wa kikapu, mpira wa watu wenye uoni hafifu, mpira wa wavu na mpira wa miguu yalitolewa.

220. *Mheshimiwa Spika*, sambamba na utoaji wa mafunzo kwa wanachuo, Chuo cha Maendeleo ya Michezo Malya kimeendelea kuboresha miundombinu ya kufundishia na kujifunzia kwa kuendelea na ujenzi wa hosteli za wanachuo. Katika kipindi cha Julai 2024 hadi Aprili 2025, shughuli zilizofanyika katika ujenzi huo wa hosteli ni pamoja na; umaliziaji wa ujenzi wa kuta, uwekaji wa mifumo ya maji na umeme, uwekaji wa vigae, uwekaji wa madirisha na milango, upigaji wa plasta na kupaka rangi jengo.

Mwonekano wa ujenzi wa hosteli za wanafunzi unaoendelea katika Chuo cha Maendeleo ya Michezo Malya. Hosteli hiyo itakuwa na jumla ya sakafu nne (4) itakapokamilika na itakuwa na uwezo wa kuchukua wanachuo 192.

Mwonekano wa hosteli ya Chuo cha Maendeleo ya Michezo Malya pindi itakapokamilika.

221. Mheshimiwa Spika, katika kuhakikisha michezo inaendeshwa kisasa zaidi Serikali ya Awamu ya Sita inayoongozwa na mbeba maono Mheshimiwa Dkt. Samia Suluhu Hassan, Rais wa Jamhuri ya Muungano

wa Tanzania inaendelea na ujenzi wa Akademia ya Michezo ya kitaifa katika Chuo cha Maendeleo ya Michezo Malya. Hadi kufikia mwezi Aprili 2025 ujenzi huo umefikia asilimia 22.5. Kukamilika kwa ujenzi wa kituo hiki utakifanya kuwa kituo pekee cha uibuaji na ukuzaji wa vipaji katika Ukanda wa Afrika Mashariki na Kati.

222. *Mheshimiwa Spika,* pamoja na kituo kuchukua vijana walio katika mfumo rasmi wa elimu, kituo pia kitasaidia kutoa mafunzo kwa vijana wetu walioko katika mfumo usio rasmi wanaopaswa kuendelezwa katika michezo. Pia, kituo kitakuwa sehemu ya mafunzo kwa vitendo kwa wanachuo wanaosomea michezo, vilevile kitatumika kama kambi ya maandalizi kwa timu zitakazokuwa zinashiriki michezo ya kitaifa na kimataifa. Mradi huu utakapokamilika unakadiriwa kugharimu kiasi cha Shilingi Bilioni 33 za Kitanzania.

3.2.5 KUIMARISHA UTENDAJI WA WIZARA NA RASILIMALIWATU

223. *Mheshimiwa Spika,* katika kipindi cha Julai 2024 hadi Aprili 2025 Wizara iliratibu na kuwezesha uendeshaaji wa shughuli mbalimbali za ofisi ikiwamo matengenezo ya magari, ununuzi wa mafuta ya magari, huduma za usafi na ulinzi, kulipa pango la ofisi, umeme na simu, na vitendea kazi mbalimbali vya ofisi ikiwamo samani za ofisi, magari na kompyuta. Pia, Wizara imeendelea kusimamia na kuwezesha upatikanaji wa stahili mbalimbali za watumishi yakiwamo malipo ya nauli za likizo, safari za kikazi na uhamisho.

224. Mheshimiwa Spika, katika kuimarisha ushiriki wa watumishi katika kupanga na kutekeleza majukumu ya Wizara, mikutano miwili (2) ya Baraza la Wafanyakazi imefanyika. Pia, Wizara imeendelea kushiriki katika Sherehe za Maadhimisho ya Siku ya Wanawake Duniani zilizofanyika Kitaifa jijini Arusha pamoja na kushiriki katika Michezo ya SHIMIWI iliyofanyika mkoani Morogoro.

225. Mheshimiwa Spika, katika kuhakikisha Wizara inakuwa na rasilimaliwatu endelevu kwa ajili ya kutekeleza majukumu yake, Wizara imeajiri watumishi kumi (10) wa kada mbalimbali wakiwamo Maafisa Sheria wawili (2), Afisa Habari mmoja (1), Afisa Hesabu mmoja (1), Mafundi Sanifu watatu (3), Msaidizi wa Kumbukumbu mmoja (1), Mkutubi Msaidizi mmoja (1) na Dereva mmoja (1). Halikadhalika, Wizara imeendelea na programu za kuwajengea uwezo watumishi katika maeneo mbalimbali ili kuimarisha utendaji kazi wao ambapo watumishi 144 walishiriki mafunzo ya muda mfupi ya fani mbalimbali na watumishi 14 walishiriki mafunzo ya muda mrefu.

4.0 CHANGAMOTO ZILIZOJITOKEZA NA HATUA ZILIZOCHUKULIWA KUKABILIANA NAZO

226. *Mheshimiwa Spika*, pamoja na mafanikio yaliyopatikana mwaka 2024/25, changamoto katika utekelezaji wa majukumu hazikosekani. Changamoto hizo na hatua zilizochukuliwa na Serikali ni kama ifuatavyo:

- (i) Kuwapo kwa kasi kubwa ya jamii yetu kuvamiwa na utamaduni wa kigeni ambayo ni hatari kwa jamii yetu kupoteza utamaduni na maadili yetu.

Katika kukabiliana na changamoto hiyo Wizara kwa kushirikiana na wadau imeendelea kueleleisha jamii kupitia vyombo vya habari na mitandao ya kijamii kuhusu umuhimu wa kuhifadhi na kuendeleza utamaduni wa Mtanzania. Aidha, Wizara imeendelea kuratibu matamasha mbalimbali ya utamaduni na sanaa kwa lengo la kutunza na kukuza utamaduni wetu.

- (ii) Uelewa mdogo wa jamii hususan vijana kuhusu umuhimu wa kuhifadhi na kuenzi urithi wa ukombozi wa Bara la Afrika na nafasi ya Tanzania kama kitovu cha harakati za Ukombozi wa Bara la Afrika.

Wizara kupitia Kituo cha Programu ya Urithi wa Ukombozi imeendelea kutoa elimu kupitia makongamano, mitandao ya kijamii na kufanya maonesho mbalimbali ya kuelimisha umma kuhusu umuhimu wa kulinda urithi wa Ukombozi wa Bara la Afrika.

- (iii) Kukosekana kwa mifumo madhubuti ya kidijiti ya kukuza Kiswahili, kama tafsiri za kompyuta na programu za lugha. Kadhalika, kuna ukosefu wa programu na zana za teknolojia ya kisasa zinazoendana na maendeleo ya Kiswahili.

Katika kukabiliana na changamoto hii, Serikali inatumia njia mpya na za kisasa zikiwamo programu za simu na mitandao ya kijamii, kukuza matumizi ya Kiswahili. Pia, Serikali imeendelea kuhamasisha matumizi ya teknolojia ya kidijiti kwa ajili ya uundaji wa machapisho ya Kiswahili. Mikakati mingine ni kuendeleza programu za Kiswahili za kidijiti, kama msamiati wa mtandaoni na programu za kujifunza Kiswahili. Kadhalika, BAKITA inashirikiana na wataalamu wa teknolojia ili kubuni mifumo ya kidijiti ya kusaidia kuchakata lugha, mathalani kongoo ya Kiswahili na programu za kompyuta za kutafsiri, kukalimani na kuhariri matini.

- (iv) Uelewa mdogo wa jamii kuhusu umuhimu wa michezo katika kukuza uchumi na kutoa ajira hususan kwa vijana hali inayowafanya wazazi wengi kutowaruhusu watoto wao kushiriki katika michezo.

Katika kukabiliana na changamoto hiyo Serikali inaendelea na utoaji wa elimu kupitia vyombo vya habari, mitandao ya kijamii, mikutano mbalimbali, makongamano n.k., kwa lengo la kuelimisha jamii kuhusu umuhimu wa michezo.

5.0 MPANGO NA BAJETI KWA MWAKA WA FEDHA 2025/26

227. *Mheshimiwa Spika*, katika mwaka wa fedha wa 2025/26 Wizara na Taasisi zake kwa kushirikiana na wadau itatekeleza majukumu mbalimbali kwa kuzingatia maelekezo ya Hotuba ya Mheshimiwa Kassim Majaliwa Majaliwa (Mb.), Waziri Mkuu wa Jamhuri ya Muungano wa Tanzania kuhusu Mwelekeo wa Kazi za Serikali kwa Mwaka 2025/26; Maelekezo ya Mheshimiwa Dkt. Samia Suluhu Hassan, Rais wa Jamhuri ya Muungano wa Tanzania alipohutubia Bunge la Jamhuri ya Muungano wa Tanzania tarehe 22 Aprili 2021; Dira ya Taifa ya Maendeleo 2025; Mpango wa Tatu wa Maendeleo wa Taifa wa Miaka Mitano (2021/22 - 2025/26); Ilani ya Uchaguzi ya Chama cha Mapinduzi (2020 - 2025); Mpango Mkakati wa Wizara (2021/22 - 2025/26); Malengo ya Umoja wa Mataifa kuhusu Maendeleo Endelevu ya Mwaka 2030; na Sera, Sheria na Miongozo mbalimbali ya Sekta za Habari, Utamaduni, Sanaa na Michezo; na maelekezo mbalimbali ya viongozi wakuu wa Serikali.

5.1 SEKTA YA HABARI

5.1.1 IDARA YA HABARI - MAELEZO

228. *Mheshimiwa Spika*; katika mwaka wa fedha 2025/26, Wizara itaendelea na majukumu yake ya usimamizi wa Sekta ya Habari ili kuhakikisha inaendelea kukua na kuwa na mchango mkubwa kwa Taifa na kuhakikisha Watanzania wanapata taarifa sahihi na zilizochakatwa kwa weledi wa hali ya juu na waandishi wa habari wenye sifa.

229. Mheshimiwa Spika; Bodi ya Ithibati ya Waandishi wa Habari imeanzishwa na imeanza kutekeleza majukumu yake yakiwamo ya kusimamia maadili ya waandishi wa habari na weledi wa kitaaluma katika kuandika Habari. Aidha, Bodi inaendesha Mfuko wa Mafunzo kwa Waandishi wa Habari ambao unalenga kuwezesha mafunzo kwa waandishi wa habari, kusaidia uzalishaji wa maudhui ya ndani na pia kuwezesha tafiti katika masuala ya uandishi wa habari na mawasiliano kwa umma. Kwa hiyo, ili kuwezesha yote hayo ikiwamo uzalishaji wa maudhui ya ndani, Mfuko huu utaanza kuwasaidia waandishi wa habari kuwa na vifaa vya kisasa kwa ajili ya kuwawezesha kushiriki kikamilifu katika kutengeneza maudhui ya ndani.

230. Mheshimiwa Spika; Katika mwaka wa fedha 2025/26, Wizara kupitia Idara ya Habari-MAELEZO itaratibu na kuandaa mikutano 24 ya Msemaji Mkuu wa Serikali ili kuelezea masuala mbalimbali ya utekelezaji wa Serikali kuhusu miradi ya kimkakati, Sera na programu mbalimbali zinazotekelezwa; kuisemea Serikali kuhusu miradi mbalimbali inayotekelezwa; kukusanya, kuchakata na kusambaza habari na makala kwa wananchi kuhusu utekelezaji wa Serikali; kuratibu na kufanya tathmini ya utoaji wa taarifa za Serikali kwa umma; kuratibu na kuandaa mikutano 60 ya taasisi kuongea na waandishi wa habari kuelezea mafanikio ya utekelezaji wa Serikali kupitia taasisi hizo; kuratibu Mkutano Mkuu wa Mwaka/Kikaokazi cha Maafisa Habari 500 wa Serikali; kuratibu mkutano wa mwaka wa Maendeleo ya Sekta ya Habari; kuchapisha leseni 30 za magazeti na majarida; kusimamia utekelezaji wa Mkakati

wa Taifa wa Mawasiliano; kuchapisha nakala 10,000 za Jarida la NCHI YETU na nakala 1,000 za picha za Baba wa Taifa Mwalimu Julius K. Nyerere na kuratibu vyombo vya habari na maandishi wa habari wa ndani na kutoka nje ya nchi katika matukio mbalimbali ya kitaifa na ziara za viongozi kutoka nje ya nchi.

231. *Mheshimiwa Spika*; Wizara imeendelea na jukumu la uratibu wa Vitengo vya Mawasiliano Serikalini na ili kuhakikisha kunakuwa na ufanisi katika utoaji wa taarifa za Serikali, Wizara kupitia Idara ya Habari-MAELEZO inashirikiana na Shule Kuu ya Uandishi wa Habari na Mawasiliano ya Umma (SJMC) ya Chuo Kikuu cha Dar es Salaam, kufanya tathmini ya Vitengo vya Mawasiliano katika Taasisi zote 571 za umma nchini. Lengo ni kufuatilia ufanisi wa Vitengo hivi, kutoa motisha kwa wanaofanya vizuri na hivyo kutoa ushindani kwa Vitengo. Hii itawaamsha wasiofanya vizuri kubadilika na kufanya vizuri.

5.1.2 SHIRIKA LA UTANGAZAJI TANZANIA (TBC)

232. *Mheshimiwa Spika*, katika mwaka 2025/26 majukumu yaliyopangwa kutekelezwa ni pamoja na kuendelea na ujenzi wa Makao Makuu ya TBC eneo la Vikonje, Kata ya Mtumba jijini Dodoma; kuimarisha usikivu wa redio kwa kufunga mitambo ya masafa ya FM katika maeneo ya mpakani na yale yasiyo na usikivu au yenye usikivu hafifu; kuendelea kulipia gharama za uendesaji wa mitambo (umeme, mafuta, vipuri na matengenezo); na kuendelea kulipia gharama za masafa (satelaiti na intaneti) ili kuwezesha matangazo ya redio,

televisheni na mitandao ya kijamii kuwafikia wananchi muda wote.

233. *Mheshimiwa Spika*, majukumu mengine ni kununua magari ya kurushia matangazo mbashara (OB Van) kwa ajili ya Uchaguzi Mkuu, 2025; kununua vitendea kazi ikiwamo magari, kamera, vinaso sauti, mitambo ya kuhariri picha na sauti, *fly away, drone na quantum* kwa ajili ya matangazo mbashara wakati na baada ya Uchaguzi Mkuu, 2025; kukarabati na kufunga mifumo mipya ya studio katika OB Van ya Televisheni ili iweze kukidhi mahitaji ya kutangaza mpira pamoja na matukio ya Uchaguzi Mkuu, 2025; kuboresha miundombinu na mifumo ya utangazaji ya redio, televisheni na mitandao ya kijamii; kufunga na kuboresha mifumo ya maktaba ya picha na sauti ili kuwezesha kuhamisha maudhui yaliyohifadhiwa katika mfumo wa analogia kwenda dijitali; kukamilisha tathmini ya ufungaji wa mitambo ya masafa mafupi na ya kati (*Short wave and Medium wave*) kwenye maeneo mahususi ya TBC yaliyotengwa na ITU kwa ajili ya shughuli za utangazaji, ambayo ni Iwambi (Mbeya), Njiro (Arusha), Kunduchi (Dar es Salaam), Mundemu (Dodoma), Mahembe (Kigoma), Songambele (Nachigwea), Pasiansi (Mwanza) na Bombambili (Songea) ambapo mitambo ya *Digital Radio Mondiale* (DRM) inatarajiwa kufungwa. Jukumu hili litakwenda sambamba na kuanzisha idhaa za redio na chaneli za televisheni za kimatifa (*External Services*) ili kuongeza ushawishi wa Tanzania katika ukanda wa SADC, Afrika na Ulimwenguni katika kuitangaza nchi kupitia Kiswahili na utamaduni wa Mtanzania kimataifa; kuimarisha chaneli

za kimkakati za TBC (TBC Digital, TBC2, Tanzania Safari Channel na Bongo FM) kwa kununua vitendea kazi vya kisasa; na kuboresha maudhui kwa kutoa mafunzo kwa watumishi na kufunga mifumo ya kisasa ya kidijiti katika studio za TBC.

5.1.3 KAMPUNI YA MAGAZETI YA SERIKALI (TSN)

234. *Mheshimiwa Spika*, katika mwaka 2025/26 majukumu yaliyopangwa ni; kuchapa na kusambaza jumla ya nakala 5,198,387 za magazeti ikijumuisha Daily News: Nakala 3,824,670 na HabariLEO nakala 1,373,717; kuimarisha ukusanyaji na usimamizi wa mapato ya kampuni; kukamilisha ufungaji wa mtambo wa uchapaji; kuhabarisha na kuelimisha umma kuhusu Uchaguzi Mkuu wa Rais, Wabunge na Madiwani; kufuatilia madeni kwa wateja: Mashirika, Taasisi, Idara za Serikali na Sekta Binafsi; kufanya upembuzi yakinifu kwa ajili ya fursa za uwekezaji; na kuimarisha matumizi sahihi ya TEHAMA katika uendeshaji na utoaji huduma.

5.2 SEKTA YA MAENDELEO YA UTAMADUNI

5.2.1 IDARA YA MAENDELEO YA UTAMADUNI

235. *Mheshimiwa Spika*, malengo yaliyopangwa kutekelezwa ni kufanya utafiti wa urithi wa utamaduni usioshikika pamoja na kuandaa Atlasi ya Lugha za Jamii na Atlasi ya Tamaduni Mbalimbali za Makabila ya Tanzania, kuhuisha Sera ya Utamaduni ya mwaka 1997; kuratibu uandaaji wa mkakati wa kitaifa wa kukabiliana na mmomonyoko wa maadili nchini; kuendesha Tamasha

la Nne la Utamaduni la Kitaifa; kuratibu Matamasha ya utamaduni yanayoandaliwa na wadau; kuratibu ukuzaji na uendelezaji wa lugha ya Kiswahili kitaifa na kimataifa; kuratibu Maadhimisho ya Nne ya Kitaifa na Kikanda ya Siku ya Kiswahili Duniani pamoja na makongamano ya Kiswahili ya wadau na kuratibu kikaokazi cha Maafisa Utamaduni nchini.

5.2.2 BARAZA LA KISWAHILI LA TAIFA (BAKITA)

236. *Mheshimiwa Spika*, katika kipindi cha mwaka 2025/26, limepanga kutekeleza majukumu mbalimbali ikijumuisha: Kuandaa Maadhimisho ya Tano ya Kitaifa na Kikanda ya Siku ya Kiswahili Duniani pamoja na makongamano ya Kiswahili ya wadau; kuandaa Kongamano la Pili la Kimataifa la Kiswahili nchini Ufaransa; kufanya usanifishaji mkubwa wa msamiati wa Kiswahili; kufanya utafiti unaolenga kuongeza maneno milioni 50 katika Kongoo ya Kiswahili ya Taifa; kutoa elimu kwa umma kuhusu matumizi ya Kiswahili fasaha na sanifu; kutoa mafunzo ya kuimarisha stadi za kufundisha Kiswahili kwa wageni; kutoa mafunzo ya msasa ya matumizi ya Kiswahili fasaha na sanifu kwa makundi maalumu; kuendesha mtihani wa kupima umahiri wa lugha ya Kiswahili kwa wageni na kuendesha mafunzo ya Kiswahili kwa wageni. Mambo mengine yatakayotekelezwa ni pamoja na kufungua vituo vya kimkakati vya kufundisha Kiswahili kwa wageni ambavyo vitasimamaiwa moja kwa moja na waambata lugha kupitia Wizara ya Mambo ya Nje na Ushirikiano wa Afrika Mashariki; kuendesha mafunzo kwa wakalimani; kuandaa atlasia ya lahaja za Kiswahili na kusambaza *Kamusi ya Kiswahili kwa Shule za Msingi*.

5.2.3 KITUO CHA URITHI WA UKOMBOZI WA BARA LA AFRIKA

237. *Mheshimiwa Spika*, katika kipindi cha mwaka 2025/2026, Kituo cha Urithi wa Ukombozi wa Afrika kimepanga kutekeleza majukumu mbalimbali ikiwamo; kuratibu ujenzi wa kituo kikuu cha urithi wa ukombozi na kukarabati maeneo ya urithi wa ukombozi wa Afrika yaliyomo nchini; kuratibu ziara kwenye maeneo yenye kumbukumbu za historia ya ukombozi wa Afrika kwa ajili ya kutoa elimu kwa jamii kuhusu umuhimu wa uhifadhi wa urithi wa ukombozi wa Afrika; kuratibu uandaaji na uchapishaji wa vitabu vya historia ya ukombozi, picha na vipeperushi kwa ajili ya kutoa elimu kwa jamii kuhusu historia ya ukombozi wa Afrika; kuratibu usimamizi na uendesaji wa ofisi ya Kituo cha ukombozi wa Afrika; kuratibu na kuendesha kampeni na uhamasishaji wa umma kuhusu Urithi wa Ukombozi wa Afrika wakati wa matukio ya kumbukumbu (siku ya Afrika, siku ya ukombozi wa Kusini mwa Afrika); kutambua, kukusanya, kuhifadhi, kulinda na kuendeleza urithi wa ukombozi wa Afrika unaoonekana na usioonekana na rasilimali za kumbukumbu; na kufanya ziara kwenye nchi za Kusini mwa Afrika kwa ajili ya kufanya ufuatiliaji na tathmini ya utekelezaji wa majukumu ya uhifadhi wa urithi wa ukombozi wa Afrika na kubadilishana uzoefu.

5.3 SEKTA YA MAENDELEO YA SANAA

5.3.1 IDARA YA MAENDELEO YA SANAA

238. *Mheshimiwa Spika*, katika mwaka wa fedha 2025/26, Serikali itahakikisha Sekta ya Sanaa na

Ubunifu inasimamiwa vema na kuendelezwa katika ngazi ya kitaifa na kimataifa ili izalishe ajira zaidi, kuchangia katika uchumi wa wahusika na katika Pato la Taifa. Hivyo, ili kufikia azma hiyo, matamasha ya ndani na nje ya nchi na mafunzo mbalimbali yataendeshwa pamoja na kuhakikisha upatikanaji wa masoko ya bidhaa za sanaa na ubunifu. Katika mwaka wa fedha 2025/26, malengo na majukumu yaliyopangwa kutekelezwa ni pamoja na kufanya ufuatiliaji wa utekelezaji wa Sera ya Utamaduni ya mwaka 1997 katika mikoa 10 ya Tanzania Bara; kuwezesha utayarishaji wa Mkakati wa Miaka 10 wa Maendeleo ya Sekta ya Sanaa Tanzania; kutathmini utekelezaji wa majukumu ya Taasisi zilizo chini ya Idara ya Maendeleo ya Sanaa ambazo ni BASATA, COSOTA, Bodi ya Filamu Tanzania, TaSUBa na Mfuko wa Utamaduni na Sanaa Tanzania.

239. *Mheshimiwa Spika.* Majukumu mengine ni kuratibu matamasha 4 ya sanaa ya kitaifa na kimataifa; kuratibu mashindano ya sanaa kwa vijana kupitia mashindano ya UMISSETA kwa shule za sekondari Tanzania, mashindano ya UMITASHUMTA kwa shule za msingi Tanzania, Taifa Cup na mashindano mengine; kuratibu shughuli za burudani wakati wa Maadhimisho ya Sherehe za Uhuru na Muungano na hafla nyingine za kitaifa na kimataifa; kuratibu shughuli za uhamasishaji kupitia sanaa kuelekea CHAN 2024 na AFCON 2027 kupitia shughuli za sanaa na burudani; kufanya utafiti kuhusu mchango wa sanaa na burudani katika maendeleo ya kijamii na kiuchumi ya Tanzania; kuratibu maandalizi ya ujenzi wa vituo vya sanaa katika mikoa 26 ya Tanzania Bara; kuendesha mkutano wa mwaka wa

wadau wa sanaa Tanzania; na kuratibu, kulinda na kukuza sanaa ya kipekee ya Kitanzania ya ubunifu ikijumuisha mtindo wa Tingatinga, Muziki wa Singeli na Vinyago vya Kimakonde.

5.3.2 BODI YA FILAMU TANZANIA

240. Mheshimiwa Spika, majukumu yatakayotekelezwa katika mwaka wa fedha 2025/26 ni: Kufanya mapitio ya Sheria ya Filamu pamoja na Kanuni zake ili kuweka mazingira wezeshi kwa ajili ya ukuaji na maendeleo ya shughuli za filamu na michezo ya kuigiza; kuimarisha matumizi ya TEHAMA katika urasimishaji wa shughuli za filamu nchini kupitia mfumo wa wadau (AMIS); kukuza na kuendeleza vipaji vya filamu na michezo ya kuigiza kwa kuratibu Tamasha la Kitaifa la Utoaji wa Tuzo za Filamu; kuhamasisha uendeshaji wa matamasha mengine ya tuzo za filamu na michezo ya kuigiza pamoja na kuandaa na kuwezesha programu mbalimbali za mafunzo kwa wadau; kusimamia maudhui ya filamu kwa kuhakiki na kupanga katika madaraja filamu 200 pamoja na sehemu (episodes) 1,500 za tamthilia; kusimamia utayarishaji wa filamu kwa kuchakata maombi na kutoa vibali 300 vya utayarishaji wa filamu.

5.3.3 BARAZA LA SANAA LA TAIFA (BASATA)

241. Mheshimiwa Spika, majukumu yatakayotekelezwa kwa mwaka wa fedha 2025/26 ni pamoja na kutafuta kiwanja cha kujenga *National Art Gallery*, jijini Dodoma na kufanya upembuzi yakinifu;

kuhuisha muundo wa BASATA, kufanya mapitio ya mchakato wa biashara (*business process review*) wa BASATA, kuandaa Atlasi ya Vyombo vya Muziki wa Kiasili kutoka kwenye makundi yote ya kikabila ya Tanzania, kuimarisha shughuli za utafiti kuhusu masuala yanayohusiana na maendeleo ya Sekta ya Sanaa nchini; kulinda maudhui ya utamaduni wa asili (*folklore expressions*) na kuratibu matukio na Tuzo za Muziki Tanzania ili kutambua mafanikio ya wasanii nchini.

5.3.4 OFISI YA HAKIMILIKI TANZANIA (COSOTA)

242. Mheshimiwa Spika, majukumu yatakayotekelezwa katika mwaka 2025/26 ni: kusimamia kampuni za kukusanya na kugawa mirabaha katika makundi ya sanaa na uandishi; kupambana na uharamia wa kazi za wabunifu; kukusanya na kugawa mirabaha kwenye maeneo ambayo hakuna kampuni za kukusanya na kugawa mirabaha; kutoa elimu kwa umma kuhusu masuala ya hakimiliki; kushirikiana na taasisi mbalimbali za ndani na nje ya Tanzania katika usimamizi wa hakimiliki; na kukamilisha uunganishaji wa mifumo ya kieletroniki kati ya COSOTA, BASATA na Bodi ya Filamu Tanzania ili kurahisisha utoaji wa huduma kwa wadau.

5.3.5 TAASISI YA SANAA NA UTAMADUNI BAGAMOYO (TaSUBa)

243. Mheshimiwa Spika, TaSUBa katika mwaka 2025/26 imepanga kutekeleza majukumu yafuatayo: kudahili wanachuo wa kozi ndefu wapatao 850 na 350 wa kozi fupi; ukamilishaji wa uandisi wa mitaala na

kupata ithibati kutoka NACTVET; kutoa ushauri wa kitaalamu kwa taasisi 12 katika mambo ya sanaa na utamaduni; kufanya tafiti 3 katika maeneo ya sanaa na utamaduni; kutoa mafunzo maalumu ya uongozi wa sanaa na masoko kwa viongozi 30 wa sanaa; kuratibu upatikanaji wa Hati Miliki ya Viwanja vya Taasisi; kuratibu Tamasha la 44 la Kimataifa la Sanaa na Utamaduni Bagamoyo; kuhuisha miongozo na kanuni za Taasisi zipatazo 6; na kutangaza Taasisi na bidhaa na huduma zake katika vyombo mbalimbali vya habari na katika mitandao ya kijamii. Kadhalika, kufuatia mabadiliko ya elimu Tanzania, Chuo kinaandaa mitaala mipya miwili ya Ualimu wa Muziki (*Music Education*) na Ualimu wa Sanaa za Ufundi (*Visual Arts Education*) ili kuandaa walimu wa kufundisha masomo katika fani kuu ya elimu ya amali katika Sanaa Bunifu (*Creative Arts*).

5.3.6 MFUKO WA UTAMADUNI NA SANAA TANZANIA

244. Mheshimiwa Spika, majukumu yatakayotekelezwa katika mwaka 2025/2026 ni pamoja na kuendesha programu ya mafunzo ya urasimishaji wa kazi za utamaduni na sanaa ambapo wasanii 15,000 wanategemewa kufikiwa katika mikoa ya Kagera, Mara, Kigoma, Morogoro, Mwanza, Tabora, Kilimanjaro, Lindi, Mtwara, Mbeya, Songwe na Rukwa. Aidha, nguvu kubwa itawekezwa katika maeneo ya usimamizi wa miradi, utunzaji wa kumbukumbu na uwekaji wa akiba, biashara na familia, urasimishaji, mafao ya jamii, pamoja na uandishi wa maandiko ya mradi.

245. *Mheshimiwa Spika*, wasanii watakaofuzu mafunzo hayo wataunganishwa na na taasisi/wadau wa sanaa kwa ajili ya kufanya mazoezi kwa vitendo, kuwaunganisha na wasanii waliofanikiwa katika maeneo husika ili waweze kulelewa na kujifunza mbinu mbalimbali za kibiashara na mwisho kuunganishwa na fursa za kiuchumi ikiwamo kuwezeshwa kupitia mikopo inayotolewa na Mfuko wa Utamaduni na Sanaa.

246. *Mheshimiwa Spika*, Mfuko wa Utamaduni na Sanaa utawekeza Shilingi 3,600,000,000 kwa benki washirika ambapo kiasi hiki kitawezesha utoaji wa mikopo yenye thamani ya Shilingi 5,400,000,000 itakayowezesha wasanii 500 ikiwa ni wastani wa miradi 19 kwa kila mkoa na miradi hiyo inategemewa kuzalisha jumla ya ajira zisizopungua 75,537 zitakazowanufaisha wananchi 975,000 huku vipaumbele vikiwa ni makundi maalumU, mgawanyiko kissekta na mikoa.

247. *Mheshimiwa Spika*, Mfuko utatangaza huduma zake kupitia njia mbalimbali hasa katika maeneo ya pembezoni mwa miji ili ziweze kufahamika kwa wadau ambapo wananchi takribani milioni sita wanategemea kufikiwa. Aidha, miongoni mwa njia zitakazotumika ni pamoja na kuwakutanisha wadau wa utamaduni na sanaa kwa ajili ya kubadilishana uzoefu na kutatua changamoto za masoko kupitia Mkutano wa Tatu wa Mwaka wa Wadau wa Mfuko.

5.4 SEKTA YA MAENDELEO YA MICHEZO

5.4.1 IDARA YA MAENDELEO YA MICHEZO

248. *Mheshimiwa Spika*, katika mwaka wa fedha 2025/26, Wizara kupitia Idara ya Maendeleo ya Michezo itatekeleza majukumu mbalimbali. Miongoni mwa majukumu hayo ni: kuratibu maandalizi ya michuano ya CHAN 2024 na AFCON 2027; kuratibu uanzishwaji wa chombo cha kupambana na dawa na mbinu haramu michezoni na utoaji elimu; kushiriki mikutano na makongamano ya kimataifa ya michezo; kuratibu kikaokazi cha kitaifa cha Maafisa Michezo; kuratibu utoaji wa huduma za kinga na tiba kwa wanamichezo; kuratibu michezo ya UMISSETA na UMITASHUMTA kwa kushirikiana na Ofisi ya Rais - TAMISEMI; kuratibu matukio ya kitaifa ya michezo ikiwamo michezo ya SHIMIWI na Mei Mosi; kuratibu michezo ya kimataifa ikiwamo michezo ya Jumuiya ya Madola; na kuandaa na kusimamia mwongozo wa viwango vya ubora wa miundombinu ya michezo nchini. Majukumu mengine ni kuendelea kuimarisha ushiriki wa timu za Taifa katika mashindano ya kimataifa kwa kuwatumia diaspora; ujenzi na ufufuaji wa viwanja vya wazi vya michezo katika ngazi ya jamii; kuratibu shughuli za Sekretarieti ya Baraza la Michezo la Umoja wa Afrika Kanda ya IV pamoja na kusimamia uanzishwaji wa chombo cha kusimamia miundombinu ya michezo nchini. Aidha, Wizara itaratibu miradi ya ukarabati na ujenzi wa miundombinu ya michezo nchini, ikiwamo ujenzi wa uwanja wa mpira wa miguu Dodoma, ujenzi wa uwanja

wa mpira wa miguu Arusha, ujenzi wa viwanja vya mazoezi na kupumzikia wananchi Dar es Salaam na Dodoma, ujenzi wa Arena ya Michezo na Sanaa Dar es Salaam na ukarabati wa Uwanja wa Benjamin Mkapa na Uhuru n.k.

5.4.2 BARAZA LA MICHEZO LA TAIFA (BMT)

249. *Mheshimiwa Spika,* katika mwaka 2025/26 majukumu yaliyopangwa kutekelezwa ni pamoja na kuendelea kuwezesha na kuzigharimia Timu za Taifa 15 kushiriki mashindano mbalimbali ya kimataifa; kuendelea kutoa mafunzo ya utaalamu wa michezo na usimamizi kwa wataalamu 150 ili kupata wataalamu wa michezo nchini; kuendelea kusajili vyama/mashirikisho na vilabu vya michezo vipatavyo 200; kuratibu matamasha mawili ya michezo ya wanawake; kuendelea kuhamasisha utawala bora katika vyama na mashirikisho ya michezo 48; kuratibu na kusimamia Mfumo wa Usajili wa Kidijiti (Online Registration); kuidhinisha vibali 180 vya matukio mbalimbali ya michezo; na kuendelea kutoa tuzo kwa wanamichezo bora kwa michezo yote inayochezwa Tanzania, kuendelea kufanya ufuatiliaji wa Kamati za Michezo ngazi za mikoa na wilaya ili kusimamia kikamilifu programu za kuinua na kuendeleza vipaji katika ngazi za chini.

5.4.3 CHUO CHA MAENDELEO YA MICHEZO MALYA

250. *Mheshimiwa Spika,* katika kuhakikisha michezo inaendeshwa kwa weledi mkubwa kwa mwaka wa fedha 2025/2026 Chuo kimepanga kutoa mafunzo ya

muda mrefu kwa wanachuo wapatao 500; kutoa mafunzo ya muda mfupi kwa wadau wa michezo wapatao 640; kuongeza programu zinazotolewa Chuoni hapo kutoka programu tatu hadi sita ikiwamo programu ya uandishi wa habari za michezo, utalii katika michezo na elimu ya masoko ya bidhaa na huduma za michezo. Ongezeko la programu hizi litaakisi mabadiliko ya elimu Tanzania kwa kuandaa mitaala ya elimu ya amali katika masomo ya ualimu wa michezo (*physical education*) na ukocha wa michezo (*Sports coaching*). Aidha, Chuo kimekusudia kwa dhati kujenga uhusiano na vyuo vingine vya nje pamoja na kujenga mazingira bora ya kufundishia na kujifunzia ili kuvutia udahili zaidi wa wanafunzi.

5.5 MIRADI YA MAENDELEO

251. *Mheshimiwa Spika*, miradi itakayotekelezwa na Wizara kwa mwaka 2025/26 inajumuisha Mradi wa Habari kwa Umma, Mradi wa Upanuzi wa Usikivu wa TBC, Mradi wa Ufungaji wa Mitambo Mipya ya Kisasa ya Uchapaji, Programu ya Urithi wa Ukombozi wa Bara la Afrika, Mfuko wa Utamaduni na Sanaa Tanzania, Ujenzi wa Jumba Changamani la Filamu (*Film Studio*), Mradi wa Kuimarisha BAKITA na Kukibidhaisha Kiswahili, Ujenzi wa Akademia ya Michezo Malya, Ujenzi wa Uwanja wa Mpira wa Miguu wa Arusha na Dodoma, Ujenzi wa Vituo vya Mazoezi na Kupumzikia Wananchi (*Recreational Centre*), Ujenzi na Uimarishaji wa Miundombinu ya Michezo katika Shule Maalumu za Michezo, Mfuko wa Maendeleo ya Michezo na Ujenzi wa Ukumbi wa Wazi wa Sanaa. Shughuli zilizopangwa kutekelezwa katika miradi hiyo ni kama ifuatavyo:

252. *Mheshimiwa Spika*; kupitia Mradi wa Habari kwa Umma, Wizara inatarajia kutangaza shughuli za Serikali kwa kuchukua taarifa za miradi ya maendeleo katika mikoa na halmashauri 184 na kuzitangaza kupitia vyombo vya habari pamoja na kuratibu mikutano ya Wakuu wa Mikoa na Wakurugenzi wao wa Halmashauri kuongea na vyombo vya habari kueleza kuhusu utekelezaji wa miradi. Wizara pia itaratibu ziara za Wahariri wa Vyombo vya Habari na Waandishi katika miradi mikubwa mitano ya kimkakati ili wapate fursa ya kuitangaza kupitia vyombo vyao vya habari kwa lengo la kuhakikisha Watanzania wanakuwa na taarifa sahihi na za kina kuhusu utekelezaji wa Serikali yao.

253. *Mheshimiwa Spika*, sanjari na hilo, Wizara imepanga kutangaza utekelezaji wa miradi mikubwa 25 kwa kuandika makala, video na vipindi maalumu vya televisheni na kusambaza kupitia magazeti, majarida, televisheni, redio na mitandao ya kijamii. Aidha, katika mwaka wa fedha 2025/26, Wizara inatarajia kununua kiwanja eneo la Mwangaza Dodoma kwa ajili ya ujenzi wa Kituo cha Habari; kufanya upembuzi yakinifu wa eneo la ujenzi wa Kituo cha Habari na kutafuta mkandarasi kwa ajili ya kuanza ujenzi wa Kituo hicho katika eneo hilo. Jumla ya Shilingi 2,700,000,000 zimetengwa kwa ajili ya mradi wa habari kwa umma.

254. *Mheshimiwa Spika*, mradi wa upanuzi wa TBC kwa mwaka 2025/26 umetengewa bajeti ya Shilingi 14,800,000,000. Shughuli zilizopangwa kutekelezwa ni pamoja na: kuimarisha usikivu wa redio kwa kufunga mitambo ya masafa ya FM maeneo ya mpakani na yale

yasiyo na usikivu au yenye usikivu hafifu; kununua magari ya kurushia matangazo mbashara (OB Van) kwa ajili ya Uchaguzi Mkuu, 2025; kununua vitendea kazi ikiwamo magari, kamera, vinaso sauti, mitambo ya kuhariri picha na sauti, *fly away*, *drone* na *quantum* kwa ajili ya matangazo mbashara wakati na baada ya Uchaguzi Mkuu, 2025; kukarabati na kufunga mifumo mipya ya studio katika OB Van ya Televisheni ili iweze kukidhi mahitaji ya kutangaza mpira pamoja na matukio ya Uchaguzi Mkuu, 2025; kuboresha miundombinu na mifumo ya utangazaji ya redio, televisheni na mitandao ya kijamii; kufunga na kuboresha mifumo ya maktaba ya picha na sauti ili kuwezesha kuhamisha maudhui yaliyohifadhiwa katika mfumo wa analogia kwenda mfumo kidijiti; kukamilisha tathmini ya ufungaji wa mitambo ya masafa mafupi na ya kati kwa ajili ya kuitangaza nchi kimataifa; kuimarisha chaneli za kimkakati za TBC (TBC Digital, TBC2, Tanzania Safari Channel na Bongo FM) kwa kununua vitendea kazi vya kisasa; na kuboresha maudhui kwa kutoa mafunzo kwa watumishi na kufunga mifumo ya kisasa ya kidijiti katika studio za TBC.

255. Mheshimiwa Spika, mradi wa Ufungaji wa Mitambo Mipya ya Kisasa ya Uchapaji kwa mwaka 2025/26 umetengewa bajeti ya Shilingi 14,000,000,000. Shughuli zilizopangwa kutekelezwa ni pamoja na: kukamilisha ujenzi wa jengo, ununuzi wa mitambo mipya ya kisasa ya uchapaji, ununuzi wa malighafi za kiwandani, ununuzi wa vitendea kazi ikiwamo magari na ufungaji wa mtambo kwa ajili ya kuanza uendeshaji utakaokuwa na uwezo mkubwa wa kuchapa nakala

40,000 kwa saa na kuokoa zaidi ya asilimia 60 ya mapato ya ndani ya kampuni yanayotumika kuilipa kampuni binafsi kwa ajili ya shughuli ya uchapaji wa magazeti, vipeperushi, majarida, kalenda, daftari, mabango, vitabu, shajara, vitambulisho vya waandishi wa habari na kudarizi/kuchapa maandishi au picha kwenye nguo, vikombe na vifaa mbalimbali kulingana na mahitaji ya mteja.

256. *Mheshimiwa Spika*, Programu ya Urithi wa Ukombozi wa Bara la Afrika, katika mwaka wa fedha 2025/26 imetengewa jumla ya Shilingi 2,001,576,000. Shughuli zitakazotekelezwa ni: kutambua, kukusanya, kuhifadhi, kulinda na kuendeleza urithi wa ukombozi wa Afrika unaoshikika na usioshikika; kuratibu ujenzi wa Kituo Kikuu cha Kuhifadhi Urithi wa Ukombozi, kukarabati maeneo ya urithi wa ukombozi wa Afrika yaliyomo nchini; na kuratibu uandaaji na uchapishaji wa vitabu vya historia ya ukombozi wa Afrika kwa lengo la kutoa elimu kwa umma.

257. *Mheshimiwa Spika*, kwa upande wa Mfuko wa Utamaduni na Sanaa Tanzania, katika mwaka wa fedha 2025/26 mradi huu umepangiwa jumla ya Shilingi 4,000,000,000 na shughuli zitakazotekelezwa ni: Kuendelea kutoa mikopo yenye masharti nafuu kwa wadau wa utamaduni na sanaa; kuwajengea uwezo wasanii ili kurasimisha kazi zao pamoja na kuziendesha kibiashara na kufanya ufuatiliaji na tathmini ya miradi iliyowezeshwa kupitia Mfuko wa Utamaduni na Sanaa ili kubaini matokeo ya uwezeshwaji wa miradi hiyo kwa wasanii, Sekta ya Utamaduni na Sanaa na nchi kwa ujumla.

258. Mheshimiwa Spika, mradi wa ujenzi wa Jumba Changamani la Filamu (*Film Studio*) katika mwaka 2025/26 umetengewa bajeti ya Shilingi 1,000,000,000 ambapo shughuli zilizopangwa kutekelezwa ni: Upembuzi yakinifu wa mradi na kuanza ujenzi wa mradi. Lengo la Mradi huu ni kujenga miundombinu ya kisasa itakayoweza utayarishaji wa filamu bora zenye ushindani. Aidha, utekelezaji wa Mradi huu unatokana na dhamira ya dhati aliyonayo Mheshimiwa Dkt. Samia Suluhu Hassan, Rais wa Jamhuri ya Muungano wa Tanzania katika kukuza na kuendeleza sekta ya utamaduni, sanaa, na filamu nchini Tanzania. Katika ziara yake maalumu nchini Korea Kusini mnamo mwezi Julai 2024, akiwa ameambatana na wasanii mbalimbali, alifanya mikutano mbalimbali kwa ajili ya kujadili ushirikiano kati ya Tanzania na Korea Kusini katika nyanja mbalimbali za Sekta ya Sanaa ikiwamo filamu ambapo sasa zimezaa matunda mazuri kwa Taifa letu.

259. Mheshimiwa Spika, Mradi huu umefanikiwa kujumuishwa kuwa moja ya miradi ya kipaumbele katika Mfuko wa Maendeleo ya Ushirikiano ya Kiuchumi (*Economic Development Cooperation Fund - EDCF*) baina ya Tanzania na Korea Kusini. Haya ni mafanikio makubwa, kwani itachochea ukuaji wa sekta ya filamu, kuhamasisha ubunifu na kutengeneza ajira kwa vijana wa Tanzania. Kiasi cha Shilingi Bilioni Moja (1,000,000,000) kimetengwa kwa ajili ya kukamilisha kazi ya upembuzi yakinifu na kufanya tathmini ya athari za kimazingira na kijamii (*Environmental and Social Impact Assessment*).

260. *Mheshimiwa Spika*, katika mwaka 2025/26 Baraza la Kiswahili la Taifa (BAKITA) kupitia Mradi wa Kuimarisha BAKITA na Kukibidhaisha Kiswahili limetengewa jumla ya Shilingi 3,400,000,000. Shughuli zilizopangwa kutekelezwa ni: Usanifishaji mkubwa; kuendeleza kongoo la Taifa; kupeleka Kiswahili kimataifa kwa kufungua vituo vya kufundisha Kiswahili kwa wageni katika nchi 10; kununua gari moja kwa ajili ya matumizi ya ofisi; kuboresha mfumo wa kufundishia Kiswahili (Swahili prime); kufanya ukarabati wa majengo ya Baraza; kupeleka Kiswahili kwa makundi maalumu ndani ya nchi (Wamasai na Wahadzabe); kujenga studio ya Baraza; kuratibu Maadhimisho ya Tano ya Siku ya Kiswahili Duniani (MASIKIDU); kuandika Kamusi ya Sheria; na kutoa mafunzo ya msasa ya ufananivu wa lugha ya alama ya Tanzania na alama za kimataifa kwa wakalimani wa lugha ya alama.

261. *Mheshimiwa Spika*, mradi wa ujenzi wa Uwanja wa Mpira wa Miguu wa Arusha katika mwaka 2025/26 umetengewa Shilingi 193,096,682,000. Uwanja huu mara baada ya kukamilika utakuwa na uwezo wa kuchukua watu 32,000 ambapo ujenzi wake unajumuisha miundombinu ya eneo la kukimbilia riadha, viwanja vya mpira wa mikono, pete na netiboli. Mradi huu ni sehemu ya Maandalizi ya Tanzania kuwa mwenyeji wa AFCON 2027 kama uwanja wa mashindano. Aidha, uwanja huu utavutia watalii na mashabiki wa michezo kutoka sehemu mbalimbali ndani na nje ya nchi, na hivyo kuimarisha sekta ya utalii na kuongeza mapato.

262. Mheshimiwa Spika, Mradi wa Ujenzi wa Eneo Changamani la Michezo Dodoma, katika mwaka wa fedha 2025/26 umetengewa Shilingi 140,000,000,000. Mradi huu unajengwa katika eneo changamani la michezo, Nzuguni. Mara baada ya kukamilika utakuwa na uwezo wa kuchukua watu 32,500. Uwanja utajumuisha viwanja vya mpira wa mikono, pete, na netiboli. Aidha, Mradi huu ni sehemu ya utekelezaji wa Ilani ya CCM ya Mwaka 2020 hadi 2025.

263. Mheshimiwa Spika, Mradi wa Ujenzi wa Vituo vya Mazoezi na Kupumzikia Wananchi (*Recreational Centre*) katika mwaka 2025/26 umetengewa Shilingi 8,000,000,000 na shughuli zitakazotekelezwa ni pamoja na kukamilisha awamu ya kwanza ya ujenzi kwa Dar es Salaam na Dodoma inayojumuisha miundombinu ya majengo ya utawala, viwanja vya mpira wa miguu, netiboli, pete, wavu, tenisi, vyumba vya kubadilishia nguo na eneo la mapumziko (*recreation*); na kuanza ujenzi wa awamu ya pili kwa Dar es Salaam na Dodoma unaohusisha jiko, bwawa la kuogelea lenye hadhi ya Olimpiki, uzio na eneo la mapumziko.

264. Mheshimiwa Spika, mradi wa Ujenzi wa *Sports and Arts Arena* katika mwaka 2025/26 umetengewa jumla ya Shilingi 450,000,000. Shughuli zilizopangwa kutekelezwa ni pamoja na kupata mshauri elekezi na kufanya upembuzi yakinifu wa Mradi utakaohusisha michoro, gharama za ujenzi, utafiti wa athari za mazingira na andiko la biashara (*business plan*).

265. *Mheshimiwa Spika*, Mradi wa Ujenzi wa Eneo Changamani la Michezo Dar es Salaam katika mwaka 2025/26 umepangiwa jumla ya Shilingi 29,000,000,000. Shughuli zilizopangwa kutekelezwa ni pamoja na kuendelea na ukarabati mkubwa wa miundombinu ya Uwanja wa Uhuru ikiwamo kubadilisha viti chakavu na kuweka vipya eneo la watu mashuhuri (VIP), kuweka viti vipya eneo la watazamaji wa kawaida (u-shape), kubadilisha paa, kurekebisha mifumo ya maji, umeme, viyoyozi, vyoo na eneo la kuchezea (pitch). Aidha, shughuli zingine zitakazotekelezwa ni kuendelea na ukarabati kinga wa Uwanja wa Benjamin Mkapa ikiwamo utunzaji wa uwanja, miundombinu ya maji, umeme, mifumo ya zimamoto, kamera na kiyoyozi.

266. *Mheshimiwa Spika*, vilevile, Serikali kwa kushirikiana na wadau wamiliki wa viwanja itakamilisha taratibu na kuanza ukarabati mkubwa wa viwanja vitano vya CCM kwa mujibu wa makubaliano ya pande mbili. Msingi wa ukarabati huu ni kuongeza miundombinu ya michezo nchini, kuimarisha vituo vya mazoezi, ubora wa ligi na hatimaye timu zetu za Taifa.

267. *Mheshimiwa Spika*, Mradi wa Ujenzi na Uimarishaji wa Miundombinu ya Michezo katika Shule Maalumu za Michezo katika mwaka 2025/26 umepangiwa Shilingi 11,500,000,000. Shughuli zilizopangwa kutekelezwa ni pamoja na kuanza kwa ukarabati wa miundombinu ya shule maalumu saba (7) za michezo ambapo ni pamoja na ununuzi wa vifaa vya michezo katika shule hizo. Shule hizo ni pamoja na Dr. Damas Ndumbaro Sec School (Songea-Ruvuma), Kicheba

Secondary School (Tanga), Ikwiriri Secondary School (Pwani), Babati Seconary School (Manyara), Mtwara Ufundi Secondary School (Mtwara), New-Kiomboi Secondary School (Singida), Kanono Se (Karagwe-Kagera).

268. *Mheshimiwa Spika*, Mradi wa Ujenzi wa Chuo cha Maendeleo ya Michezo Malya, katika mwaka 2025/2026 umetengewa jumla ya Shilingi 1,500,000,000. Serikali kupitia Mradi huu itaendelea na ujenzi wa miundombinu mipya ya Chuo ikiwamo nyumba za watumishi, bwalo la chakula, maabara, maktaba, jengo la utawala na madarasa; kukarabati nyumba kumi (10) za watumishi; kukarabati viwanja vya michezo saba (7) ambavyo ni mpira wa miguu viwili (2), netiboli kimoja (1), mpira wa mikono viwili (2) na mpira wa kikapu viwili (2); kuimarisha mifumo ya mawasiliano ya kidijiti; kuimarisha mifumo ya maji, umeme na ulinzi katika Chuo ; kujenga maabara mbili (2) za michezo, ofisi kuu ya Chuo ya ghorofa mbili (2), maktaba moja (1) yenye ghorofa mbili (2) ikiwa na kumbi mbili (2) za mihadhara, bwalo la chakula moja (1) pamoja na kununua samani za majengo hayo.

269. *Mheshimiwa Spika*, Mradi wa Akademia ya Michezo katika Chuo cha Michezo Malya katika mwaka 2025/26 umetengewa jumla ya Shilingi 15,000,000,000. Shughuli zitakazotekelezwa ni: Kuendelea na ujenzi wa miundombinu ya Akademia ikiwamo viwanja vya mpira wa miguu (3), netiboli (2), kikapu (2), mikono (2), wavu (2), madarasa, bwalo, jengo la utawala, hosteli na kuanza kwa ujenzi wa bwawa la kuogelea lenye hadhi ya olimpiki.

270. *Mheshimiwa Spika*, tunaishukuru Serikali ya Awamu ya Sita kwa kuendelea kuitazama Sekta ya Michezo kwa jicho la pekee kabisa na kuendelea kutoa fedha katika miradi yenye lengo la kuinua michezo nchini.

271. *Mheshimiwa Spika*, Mfuko wa Maendeleo ya Michezo katika mwaka 2024/25 umetengewa jumla ya Shilingi 12,000,000,000. Majukumu yaliyopangwa kutekelezwa ni kuwezesha timu za Taifa 20 kushiriki katika mashindano mbalimbali ya kitaifa na kimataifa; kuratibu maandalizi ya mashindano ya CHAN 2024 na AFCON 2027; kujenga mfumo wa kielektroniki wa vibali kwa wachezaji na wataalamu wa kigeni katika michezo; ujenzi na ukamilishaji wa kituo cha michezo katika Mji wa Babati Mkoani Manyara; Ujenzi wa Ofisi za Baraza la Michezo la Taifa katika Jiji la Dodoma; kuwezesha Timu za Taifa kwa michezo ya vipaumbele ili zifanye vizuri katika mashindano ya kitaifa na kimataifa; kuratibu utoaji wa tuzo kwa wanamichezo waliofanya vizuri katika mashindano mbalimbali ya kitaifa na kimataifa; na kutoa mafunzo kwa wataalamu wa michezo 300 na viongozi 72 wa vyama na mashirikisho ya michezo nchini.

272. *Mheshimiwa Spika*, Mradi wa Ukarabati wa Chuo cha Sanaa na Utamaduni Bagamoyo (TaSUBa), katika mwaka 2025/26 umetengewa Shilingi 2,000,000,000. Shughuli zitakazotekelezwa ni pamoja na ununuzi wa vifaa vya kufundishia na kujifunzia ili kuboresha utoaji wa mafunzo; ujenzi wa studio ya kisasa ya kufundishia na kujifumzia; uandaaji wa mitaala ya Ualimu wa Muziki (*Music Education*) na Ualimu wa Sanaa

za Ufundi (*Visual Arts Education*); ujenzi wa ukuta wa eneo la mabweni ya wanachuo; ukarabati wa majengo; uimarishaji wa mifumo ya TEHAMA; uimarishaji wa Tamasha la Kimataifa la Bagamoyo; uanzishaji wa redio na televisheni mtandaoni; na uimarishaji wa vituo vya mafunzo Songea na Dar es Salaam.

273. *Mheshimiwa Spika*, ujenzi wa Ukumbi wa Wazi wa Sanaa katika mwaka 2025/26 umepangiwa Shilingi 1,000,000,000. Shughuli zitakazotekelezwa ni kufanya upembuzi yakinifu wa eneo; kuandaa andiko la kutafuta mbia wa kuandaa michoro na kujenga eneo lote; kumtafuta Msimamizi wa Mradi (Consultant); na kutekeleza Mradi wa Ujenzi kwa njia ya ubia kati ya sekta ya umma na binasfi (PPP).

5.6 KUIMARISHA UTENDAJI WA WIZARA NA RASILIMALI WATU

274. *Mheshimiwa Spika*, Wizara itaendelea kuratibu na kuwezesha uendeshaji wa shughuli za ofisi. Kwa mwaka 2025/26 shughuli zitakazotekelezwa ni pamoja na kuratibu na kuwezesha uendeshaji wa shughuli za ofisi ikiwamo matengenezo na mafuta ya magari, huduma za usafi na ulinzi, kulipa pango la ofisi, umeme na simu pamoja na ununuzi wa vitendea kazi mbalimbali na samani za ofisi.

275. *Mheshimiwa Spika*, Wizara itaendelea na uratibu na kuwezesha mazoezi ya wafanyakazi wote wa Wizara kila wiki mara moja; kuwezesha upatikanaji wa stahili mbalimbali za wafanyakazi ikiwamo uhamisho,

likizo, safari za kikazi n.k., na kuendesha vikao viwili vya Baraza la Wafanyakazi. Pia, Wizara itaendelea na kuratibu ushiriki wa Wizara katika sherehe za Mei Mosi, Siku ya Wanawake Duniani, Wiki ya Utumishi wa Umma na Michezo ya SHIMIWI; na kuratibu mafunzo, ajira na upandishwaji vyeo kwa watumishi.

6.0 MAKADIRIO YA BAJETI KWA MWAKA WA FEDHA 2025/26

6.1 MAPATO

276. Mheshimiwa Spika, mwaka 2025/26 Wizara inatarajia kukusanya jumla ya **shilingi Bilioni Moja, na Milioni Thelathini na Sita (Shilingi 1,036,000,000).** Vyanzo vya mapato hayo ni Vitambulisho vya Waandishi wa Habari, Machapisho ya Picha, Mabango na Majarida, Usajili wa Magazeti, Ada ya Mwaka ya Magazeti, Viingilio katika Uwanja wa Benjamin Mkapa na Uhuru, Ada za Upangishaji na Matangazo katika Eneo Changamani la Michezo Dar es Salaam pamoja na Ada za Wanachuo kutoka Chuo cha Maendeleo ya Michezo Malya. Aidha, kwa upande wa Taasisi Kumi na Mbili (12) zilizo chini ya Wizara kiasi kinachotarajiwa kukusanywa ni **Shilingi Bilioni Arobaini, Milioni Mia Mbili Tisini na Tano, Mia Moja Tisi na Mbili Elfu (Shilingi 40,295,192,000).** **Kiambatisho Na. 1** ni mchanganuo wa mapato yanayotarajiwa kukusanywa na Wizara na Taasisi zake kwa mwaka 2025/26.

6.2 MATUMIZI YA KAWAIDA NA MIRADI YA MAENDELEO

277. Mheshimiwa Spika, mwaka 2025/26 Wizara imetengewa bajeti ya **Shilingi Bilioni Mia Tano Kumi na Tisa, Milioni Mia Sita Sitini, Sabini na Tatu Elfu (Shilingi 519,660,073,000)**. Kati ya fedha hizo Mishahara ni **Shilingi Bilioni Thelathini na Tatu, Milioni Mia Nne na Tatu Mia Nane Kumi na Tatu Elfu (Shilingi 33,403,813,000)**, Matumizi Mengineyo ni **Shilingi Bilioni Ishirini na Nane, Milioni Sitini na Tano, Mia Nne Sabini na Mbili Elfu (Shilingi 28,065,472,000)** na Miradi ya Maendeleo ni **Shilingi Bilioni Mia Nne Hamsini na Nane, Milioni Mia Moja Tisini Mia Saba Sabini na Nane Elfu (Shilingi 458,190,778,000)** *Kiambatisho Na. 2* kinaonesha mgawanyo wa Bajeti ya Wizara kwa Idara na Vitengo, Taasisi zilizo chini ya Wizara na Miradi ya Maendeleo.

7.0 MAOMBI YA FEDHA KWA AJILI YA KUTEKELEZA MPANGO WA MWAKA 2025/26

278. Mheshimiwa Spika, ili kutekeleza majukumu ya Wizara katika mwaka 2025/26 naomba Bunge lako Tukufu liridhie na kuidhinisha Bajeti ya Wizara ya Habari, Utamaduni, Sanaa na Michezo kwa mwaka 2025/26 yenye jumla ya **Shilingi Bilioni Mia Tano Kumi na Tisa, Milioni Mia Sita Sitini, Sabini na Tatu Elfu (Shilingi 519,660,073,000)**. Kati ya fedha hizo Mishahara ni **Shilingi Bilioni Thelathini na Tatu, Milioni Mia Nne na Tatu Mia Nane Kumi na Tatu Elfu (Shilingi 33,403,813,000)**, Matumizi Mengineyo ni

Shilingi Bilioni Ishirini na Nane, Milioni Sitini na Tano, Mia Nne Sabini na Mbili Elfu (Shilingi 28,065,472,000) na Miradi ya Maendeleo ni **Shilingi Bilioni Mia Nne Hamsini na Nane, Milioni Mia Moja Tisini Mia Saba Sabini na Nane Elfu (Shilingi 458,190,778,000).**

8.0 SHUKURANI NA HITIMISHO

279. Mheshimiwa Spika, kabla ya kuhitimisha hotuba yangu, naomba kutumia fursa hii kuwashukuru wale wote waliochangia kwa namna moja au nyingine katika kuiwezesha Wizara kufanikisha majukumu yake. Mafanikio yaliyopatikana katika mwaka 2024/25 yametokana na ushirikiano na misaada ya kifedha na kiufundi kutoka kwa nchi wahisani, mashirika mbalimbali, taasisi za fedha, vyombo vya habari, taasisi za hiari zisizokuwa za kiserikali na mashirika ya kidini bila kusahau hamasa na ushiriki wa wasanii, wanamichezo, waandishi wa habari na wananchi kwa ujumla wakiongozwa na Waheshimiwa Wabunge.

280. Mheshimiwa Spika, kwa upande wa wadau siyo rahisi kuwataja wote kwa majina, nitawataja wachache nikianza na wadau wa ndani, ambao ni Kampuni za Azam Media; Multichoice Tanzania; Airtel Tanzania; Mamlaka ya Mawasiliano Tanzania (TCRA) na Benki ya NMB. Wengine ni Tanzania National Parks (TANAPA); Mamlaka ya Hifadhi ya Bonde la Ngorongoro (NCA); Mamlaka ya Bandari Tanzania (TPA); Benki ya CRDB; Benki ya NBC; Mfuko wa Mawasiliano kwa Wote (UCSAF); na Makumbusho ya Taifa. Aidha, wadau wengine ni pamoja na Shirika la Bima la Taifa (NIC);

Wakala wa Serikali Mtandao (eGA); Kituo cha Mikutano cha Kimataifa Arusha (AICC); Shirika la Culture and Development East Africa (CDEA); Taasisi ya Global Opportunity Youth Network (GOYN); Wakala wa Usajili wa Biashara na Leseni (BRELA); Kampuni ya Startimes; Ofisi ya Taifa ya Takwimu (NBS); Shirikisho la Mpira wa Miguu Tanzania (TFF); Vituo vya Redio vya Clouds Media Group, EFM; Wasafi na Crown Fm.

281. *Mheshimiwa Spika*, kwa upande wa wadau wa nje, naomba nianze na Balozi zote za Tanzania katika mataifa mbalimbali, Serikali ya Mji wa Busan nchini Korea ya Kusini; Shirika la Ushirikiano wa Kimataifa la Korea (KOICA); Bagamoyo Friendship Society (Ujerumani); Musicians for a Better Life (Ujerumani); Kituo cha Sanaa na Utamaduni cha Alliance Francaise; Wamiliki wa Kampuni za Emirates; Jamhuri ya Watu wa China; Umoja wa Ulaya; na Shirika la Umoja wa Mataifa la Elimu, Sayansi na Utamaduni (UNESCO).

282. *Mheshimiwa Spika*, naomba kumalizia hotuba yangu kwa kumshukuru tena Mheshimiwa Dkt. Samia Suluhu Hassan, Rais wa Jamhuri ya Muungano wa Tanzania, kwa maelekezo mahususi kuhusu utekelezaji wa majukumu ya Wizara pamoja na Serikali kwa ujumla. Aidha, uwekezaji mkubwa uliofanyika chini ya uongozi wake katika Sekta za Habari, Utamaduni, Sanaa na Michezo umeleta mageuzi chanya yanayogusa maisha ya Watanzania kwa namna ya kipekee sana.

283. *Mheshimiwa Spika*, nawashukuru Mheshimiwa Dkt. Philip Isdor Mpango, Makamu wa Rais wa Jamhuri ya Muungano wa Tanzania kwa maelekezo

na ushauri katika kuimarisha usimamizi wa shughuli za Sekta za Habari, Utamaduni, Sanaa na Michezo. Pia, namshukuru Mheshimiwa Kassim Majaliwa Majaliwa (Mb.), Waziri Mkuu wa Jamhuri ya Muungano wa Tanzania kwa miongozo na maelekezo ya mara kwa mara yaliyowezesha kuboresha utendaji wa Wizara. Vilevile, namshukuru Mheshimiwa Doto Biteko (Mb.), Naibu Waziri Mkuu wa Jamhuri ya Muungano wa Tanzania na Waziri wa Nishati ambapo maelekezo yake yamekuwa na mchango mkubwa katika kukuza na kuendeleza Sekta za Habari, Utamaduni, Sanaa na Michezo.

284. *Mheshimiwa Spika*, nitoe pongezi kwa viongozi wote wa Serikali kwa ushirikiano wao wa karibu katika kuhakikisha utekelezaji wa mipango ya maendeleo katika Sekta za Habari, Utamaduni, Sanaa na Michezo unafanikiwa kwa ufanisi.

285. *Mheshimiwa Spika*, kwa dhati kabisa nitumie fursa hii pia kuwashukuru wale wote walioshiriki kunisaidia kutekeleza majukumu yangu katika Wizara hii. Kipekee kabisa niwashukuru Mheshimiwa Hamis Mwinjuma (Mb.), Naibu Waziri Wizara ya Habari, Utamaduni, Sanaa na Michezo; Ndugu Gerson Msigwa Katibu Mkuu na Ndugu Methusela Ntonda, Naibu Katibu Mkuu. Aidha, nawashukuru Wakurugenzi na Wakuu wa Vitengo katika Wizara yangu, Wenyevidi wa Bodi na Wakuu wa Taasisi zilizo chini ya Wizara; na wafanyakazi wote wa Wizara na Taasisi kwa kufanya kazi kwa bidii kuhakikisha kuwa Wizara yetu inakuwa chachu katika maendeleo na taifa letu. Aidha, nawasihi tuendeleo kushikamana, tushirikiane kwa karibu na tuendeleo kuwa wabunifu katika kuhakikisha kuwa sekta

tunazozisimamia zinachangia kikamilifu katika maendeleo ya taifa letu. “*Umoja wetu ni nguvu yetu, na kwa pamoja tunaweza kufanikisha makubwa zaidi*”.

286. Mheshimiwa Spika, vilevile, nitumie fursa hii kuishukuru familia yangu, hususan mke wangu kipenzi Dkt. Amina Kabudi na watoto wetu wapendwa Dkt. Tumaini Mwendile Kabudi na Bw. Aidan Imani Kabudi. Ninyi mmekuwa nguzo imara ya faraja, matumaini na furaha kwangu. Mmenipa nguvu ya kuendelea mbele kila siku, hata nyakati ambazo changamoto zimekuwa nyingi katika utekelezaji wa majukumu yangu ya kazi. Kwa mapenzi yenu na uvumilivu wenu, nimeweza kutekeleza majukumu yangu kwa mafanikio.

287. Mheshimiwa Spika, kwa mara nyingine niwashukuru wananchi wa Jimbo la Kilosa kwa kushirikiana nami katika kuwezesha maendeleo ya jimbo letu. Ushirikiano wenu na maoni yenu, ndivyo vilivyowezesha mafanikio tuliyonayo leo. Imekuwa miaka mitano (5) mizuri ya utendaji ulioacha alama kubwa kwa Jimbo la Kilosa na kwa unyenyekevu mkubwa nawaombeni tena muendeleo kuweka imani yenu kwa Chama cha Mapinduzi nami Mbunge wenu. Nawaahidi sitowaangusha. Asanteni sana.

288. Mheshimiwa Spika, naomba kuhitimisha hotuba yangu kwa kutoa shukurani zangu za dhati kwako binafsi na kwa Waheshimiwa Wabunge kwa kunisikiliza. Aidha, hotuba hii inapatikana kwenye Tovuti ya Wizara ambayo ni www.michezo.go.tz.

289. Mheshimiwa Spika, naomba kutoa hoja.

VIAMBATISHO

Kiambatisho Na. 1: MADUHULI YANAYOTARAJIWA KUKUSANYWA NA WIZARA NA TAASISI ZAKE KWA MWAKA 2025/26

a) Maduhuli Yatakayokusanywa na Wizara Idara ya Habari-MAELEZO

Kijifungu	Maelezo	Makadirio ya Maduhuli 2024/25	Makadirio ya Maduhuli 2025/26
14230111	Vitambulisho vya waandishi wa habari	30,000,000	30,000,000
14210103	Machapisho ya picha, mabango na majarida	50,000,000	50,000,000
14210136	Ukumbi wa mikutano	1000	1000
14220117	Usajili wa magazeti	50,000,000	50,000,000
14220138	Ada ya mwaka ya magazeti	100,000,000	20,000,000
14220161	Mapato kutoka vyanzo mbalimbali	1,000	1,000
14220211	Marejesho ya fedha za umma	1,000	1,000
Jumla Ndogo		430,003,000	150,003,000

Idara ya Maendeleo ya Michezo

Kijifungu	Maelezo	Makadirio ya Mapato	
		Mwaka 2024/25 (sh.)	Mwaka 2025/26 (sh.)
14220133	Mapato ya viwanja vya michezo (Uhuru na Benjamin Mkapa)	907,696,000	780,795,000
14220143	Ada za mafunzo	92,302,000	105,200,000
14220161	Mapato kutoka vyanzo mbalimbali	1,000	1,000
14220211	Marejesho ya fedha za umma	1,000	1,000
Jumla Ndogo		1,000,000,000	885,997,000
JUMLA KUU		1,430,003,000	1,036,000,000

b) Mapato Yatakayokusanywa na Taasisi Zilizochini ya Wizara

Na.	Jina la Taasisi	Makadirio ya Mapato 2024/25 (Sh.)	Makadirio ya Mapato 2025/26 (Sh.)
1.	Baraza la Kiswahili la Taifa (BAKITA)	581,700,000	1,210,000,000
2.	Taasisi ya Sanaa na Utamaduni Bagamoyo (TaSUBa)	885,000,000	1,001,000,000
3.	Bodi ya Filamu Tanzania	1,460,000,000	1,460,000,000
4.	Baraza la Sanaa la Taifa (BASATA)	1,514,900,000	1,653,390,000
5.	Baraza la Michezo la Taifa (BMT)	1,200,000,000	1,200,000,000
6.	Ofisi ya Hakimiliki Tanzania (COSOTA)	1,360,000,000	1,420,000,000
7.	Shirika la Utangazaji Tanzania (TBC)	14,685,811,000	15,778,540,000
8.	Kampuni ya Magazeti ya Serikali (TSN)	16,572,262,000	16,572,262,000
JUMLA		38,259,673,000	40,295,192,000

Kiambatisho Na.2: MGAWANYO WA BAJETI YA WIZARA YA MWAKA 2025/26 KWA IDARA NA VITENGO, TAASISI ZILIZO CHINI YA WIZARA NA MIRADI YA MAENDELEO

a) Mgawanyo wa Bajeti ya Wizara kwa Idara na Vitengo

Kifungu	Idara/ Kitengo	Makisio ya Bajeti Mwaka 2025/26		
		Mishahara (PE) (Sh.)	Matumizi Mengineyo (Sh.)	Jumla (Sh.)
1001	Utawala na Usimamizi wa Rasilimali Watu	1,075,436,000	7,582,499,500	8,657,935,500
1002	Fedha na Uhasibu	342,912,000	370,384,000	713,296,000
1003	Sera na Mipango	321,480,000	640,005,000	961,485,000
1004	Mawasiliano Serikalini	104,184,000	419,963,000	524,147,000
1005	Ununuzi na Ugavi	165,444,000	322,390,000	487,834,000
1006	Ukaguzi wa Ndani	129,276,000	287,473,000	416,749,000
1007	TEHAMA	182,604,000	354,334,000	536,938,000
1008	Huduma za Sheria	163,601,000	201,570,000	365,171,000
1009	Ufuatiliaji na Tathmini	160,368,000	256,527,000	416,895,000
6001	Maendeleo ya Utamaduni	618,506,000	1,062,375,000	1,680,881,000
6004	Maendeleo ya Michezo	1,216,472,000	1,897,935,500	3,114,407,500
6005	Maendeleo ya Sanaa	298,212,000	1,020,648,000	1,318,860,000
7003	Habari-MAELEZO	511,398,000	2,065,729,000	2,577,127,000
JUMLA		5,289,893,000	16,481,833,000	21,771,726,000

b) Mgawanyo wa Bajeti kwa Taasisi Zilizochini ya Wizara

Jina la Taasisi	Makisio ya Bajeti Mwaka 2025/26		
	Mishahara (PE) (Sh.)	Matumizi Mengineyo (Sh.)	Jumla (Sh.)
6001 - 26311266 Baraza la Kiswahili la Taifa (BAKITA)	1,157,253,000	404,404,000	1,561,657,000.00
6001 - 26311231 Mfuko wa Utamaduni na Sanaa Tanzania	-	191,660,000	191,660,000
6005- 26311352 Bodi ya Filamu Tanzania	1,371,917,000	1,288,800,000	2,660,717,000.00
6005 - 26311267 Baraza la Sanaa la Taifa (BASATA)	1,913,420,000	445,700,000	2,359,120,000.00
6005 - 26311234 Ofisi ya Hakimiliki Tanzania (COSOTA)	1,043,763,000	1,575,000,000	2,618,763,000
6005 - 26311130 Taasisi ya Sanaa na Utamaduni Bagamoyo (TaSUBa)	1,652,955,000	514,200,000	2,167,155,000.00
6004 - 26311273	854,686,000	543,403,000	1,398,089,000

Jina la Taasisi	Makisio ya Bajeti Mwaka 2025/26		
	Mishahara (PE) (Sh.)	Matumizi Mengineyo (Sh.)	Jumla (Sh.)
Baraza la Michezo la Taifa (BMT)			
6004 – 6311346 Chuo cha Maendeleo ya Michezo-Malya	-	420,500,000	420,500,000
7003 – 25110113 Shirika la Utangazaji Tanzania (TBC)	14,051,336,000	6,199,972,000	20,251,308,000.00
7003 – 26311487 Kampuni ya Magazeti ya Serikali (TSN)	6,068,590,000	0	6,068,590,000.00
Jumla	28,113,920,000	11,583,639,000	39,697,559,000.00
JUMLA KUU (W+T)	33,403,813,000	28,065,472,000	61,469,285,000.00

c) Mgawanyo wa Bajeti ya Miradi ya Maendeleo

Na.	Jina la Mradi	Makisiao ya Bajeti 2025/26
Idara ya Maendeleo ya Utamaduni		
1.	6293 – Programu ya Urithi wa Ukombozi wa Bara la Afrika	2,001,576,000
2.	6521 – Kuimarisha BAKITA na Kukiuzwa Kiswahili Kikanda na Kimataifa	3,400,000,000
Jumla ya Idara		5,401,576,000
Idara ya Maendeleo ya Michezo		
3.	6385 – Ujenzi wa Chuo cha Maendeleo ya Michezo Malya	1,500,000,000
4.	6395 - Ujenzi wa Akademia ya Michezo Malya	15,000,000,000
5.	6397 - Ujenzi wa Arena ya Michezo na Sanaa	450,000,000
6.	6398 – Mfuko wa Maendeleo ya Michezo	12,000,000,000
7.	6503 - Ujenzi wa Eneo Changamani la Michezo Dodoma	140,000,000,000
8.	6504 - Ujenzi wa Vituo vya Mazoezi na Kupumzika Wananchi Dar es Salaam na Dodoma	8,000,000,000
9.	6523 - Ujenzi wa Eneo Changamani la Michezo Dar es Salaam	29,000,000,000
10.	6527- Ujenzi na Uimarishaji wa Miundombinu ya Michezo katika Shule za Michezo	11,500,000,000
11.	6586 - Ujenzi wa Eneo Changamani la Michezo Arusha	193,096,682,000
Jumla ya Idara		410,546,682,000
Idara ya Maendeleo ya Sanaa		
12.	4353 – Ukarabati wa Chuo cha Sanaa Bagamoyo	2,000,000,000
13.	6355 – Ujenzi wa Ukumbi wa Wazi wa Sanaa	1,000,000,000
14.	6396 – Jumba Changamani la Filamu	1,000,000,000
15.	6502 – Mfuko wa Utamaduni na Sanaa Tanzania	4,000,000,000
Jumla ya Idara		8,000,000,000
Idara ya Habari-MAELEZO		
16.	6567 – Habari kwa Umma	2,700,000,000
17.	4279 – Upanuzi wa Usikivu TBC	14,800,000,000

18.	6505 – Kufunga Mtambo Mpya wa Kisasa wa Uchapaji	14,000,000,000
Jumla ya Idara		31,500,000,000
Idara ya Sera na Mipango		
19.	6260 – Maendeleo ya Taasisi	2,742,530,000
Jumla ya Idara		2,742,530,000
JUMLA KUU YA DEV.		458,190,788,000
JUMLA KUU YA FUNGU 96 (PE+OC+DEV)		519,660,073,000

